

VÅR FÅGELVÄRLD

Utgiven av

◄ SVERIGES ◄
ORNITOLOGISKA
FÖRENING
◄

ÅRGÅNG 14
1955

Redaktion:

GUNNAR OTTERLIND

Huvudredaktör och ansvarig utgivare

CARL EDELSTAM, ANDERS ENEMAR, TORSTEN MALMBERG

STOCKHOLM

INNEHÅLL

	Sid.
AHLÉN, I.: Gråärla (<i>Motacilla cinerea</i>) vid Sæveån nära Göteborg	116
ALEXANDERSSON, S.: Smärre meddelanden (grågås)	126
—: Smärre meddelanden (blåhake)	186
—: & OLSSON, C.-E.: Smärre meddelanden (fisktärna)	128
—: BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUNDQUIST, B. & SETH, J. VON: Gräshoppsångare (<i>Locustella naevia</i>) rapporterade från sommaren 1954 ...	179
—: Se OLSSON, C.-E. & ALEXANDERSSON, S.	121
ANDERSSON, B.: Fågelnotiser från trakten av Kalmar	119
—: Några data från fågelsträcket i Kalmarsund hösten 1953	261
ANDERSSON, R.: Smärre meddelanden (trädlärka)	53
—: Smärre meddelanden (fjälluggla)	124
—: Smärre meddelanden (blå kärnhök)	125
ANDERSSON, S.-O.: Smärre meddelanden (sådesärta)	53
—: Smärre meddelanden (rödhake)	55
—: Nötkråkeobservationer från Västmanland hösten 1952	122
ANDREASSON, I.: Se BERGLUND, B. & ANDREASSON, I.	47, 265
ANVÉN, B.: Smärre meddelanden (mellanspett)	56
—: Övervintrande taltrast (<i>Turdus ericetorum</i>) i norra Halland	179
ARMINGTON, S.: Svensk fågellitteratur 1954	245
AVELIN, H. & GIRELL, B. H.: Smärre meddelanden (glada)	125
BARTLER, E.: Smärre meddelanden (knölsvan)	125
BEERMANN, A.: Se NYHLÉN, G. & BEERMANN, A.; BERGLUND, B. & ANDREAS- SON, I.	47
BEERMANN, B.: Svarttärnorna (<i>Chlidonias niger</i>) i Hammarsjön 1954	178
—: Smärre meddelanden (skärfläcka)	267
BERGGREN, S.: Se WESTER, Å.; BERGGREN, S.; SVENSSON, S., LILJA, N. & GÄRTNER, W.	264
BERGLUND, B.: Smärre meddelanden (storskrake)	265
— & ANDREASSON, I.: Smärre meddelanden (storskrake)	265
—: Se NYHLÉN, G. & BEERMANN, A.; BERGLUND, B. & ANDREASSON, I. ..	47
BIELKE, N.: Flodsångare (<i>Locustella fluviatilis</i>) vid Djursholm sommaren 1955	265
BjÖRN, L.: Smärre meddelanden (enkelbeckasin)	126
—: Smärre meddelanden (rödbena)	127
—: Smärre meddelanden (ringtrast)	186
—: Smärre meddelanden (stormfågel)	266
BORG, F. O.: Smärre meddelanden (biätare)	55
—: Smärre meddelanden (mindre strandpipare)	127
—: Smärre meddelanden (svarthätta)	186
—: Smärre meddelanden (rörhöna)	268
BORGVALL, T.: Smärre meddelanden (myrspov)	126
BRODÉHN, B.: Se ALEXANDERSSON, S.; BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUNDQUIST, B.; SETH, J. VON	179
BÖRJESON, R.: Se CARLSSON, M. & BÖRJESON, R.	55
CARLSON, G.: Smärre meddelanden (sångsvan)	124
CARLSON, S.: Smärre meddelanden (järnsparv)	55
CARLSSON, C. I.: Fågeliakttagelser från sydöstra Närke	177
CARLSSON, M.: Smärre meddelanden (myrspov)	266
— & BÖRJESON, R.: Smärre meddelanden (strömstare)	55
CARLSSON, T.: Smärre meddelanden (sommargylling)	184
CUBE, A.: Smärre meddelanden (halsbandsflugsnappare)	54
—: Smärre meddelanden (näktergal)	55
—: Smärre meddelanden (sjöorre och tobisgrissla)	126
CURRY-LINDAHL, K.: Smärre meddelanden (trastsångare)	54

	Sid.
DAHLGREN, E.: Smärre meddelanden (vaktel)	268
DAHLQVIST, Y. & GUSTAFSSON, G.: Kärrsångare (<i>Acrocephalus palustris</i>) häckande vid Göteborg	48
DELIN, A.: Smärre meddelanden (rödstrupig piplärka)	53
—: Smärre meddelanden (taltrast)	54
—: Smärre meddelanden (ängshök)	125
DIXELIUS, O.: Till den svenska ornitologiens historia I 1500-talet: PEDER MÄNSSON och OLAUS MAGNUS	146
EDBERG, R.: Invasionen av hökuggla (<i>Surnia ulula</i>) i Skandinavien 1950—51	10
—: Ornitologiska bidrag från Närke och Öland	117
—: Se WELIN, I. & EDBERG, R.	53
ELOFSON, O.: Några för Medelpad nya arter	183
ENEMAR, A.: Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1947—1953. Meddelanden från Falsterbo fågelstation 3	155
ERIKSON, C. O.: Strömsutare (<i>Cinclus cinclus</i>) häckande i samma bo en följd av år	178
FERGMAN, R.: Smärre meddelanden (salskrake)	126
—: Smärre meddelanden (tofsvipa)	127
FISCHER, W.: Smärre meddelanden (hökfärgad sångare)	54
FLACH, B.: Smärre meddelanden (myrspov)	126
FORSBERG, C. G.: Smärre meddelanden (lunnefågel)	267
FRANSSON, G.: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	54
FREDRIKSSON, S.-B.: Smärre meddelanden (sjöorre)	126
—: Smärre meddelanden (labb)	267
FRENDIN, H.: Smärre meddelanden (kungsfiskare)	56
GEIJER, B.: Fågelrapport från Närke 1954	257
GERELL, R.: Smärre meddelanden (häger)	125
GIRELL, B. H.: Duvhöken fridlyst	145
—: Se AVELIN, H. & GIRELL, B. H.	125
GREEN, E.: Smärre meddelanden (häger)	125
—: Smärre meddelanden (skrattnås)	267
GRUNDE, C.: Hornuggla (<i>Asio otus</i>) och ringduva (<i>Columba palumbus</i>) häckande i samma gran	180
GUSTAFSSON, A.: Smärre meddelanden (alkekung)	267
GUSTAVSSON, L.: Smärre meddelanden (fasan)	268
GUSTAVSSON, U. & WAHLIN, B. J. O.: Havstrutar (<i>Larus marinus</i>) och skräntärnor (<i>Hydroprogne tschegrava</i>) vid Roxen	123
GÄRTNER, W.: Se WESTER, Å.; BERGGREN, S.; SVENSSON, S., LILJA, N. & GÄRTNER, W.	264
HALVARSON, K.: Smärre meddelanden (mindre sångsvan)	125
HANSON, T.: Stentrasten (<i>Monticola saxatilis</i>) första gången funnen i Sverige	118
HELLMAN, C. G.: Smärre meddelanden (svart rödstjärt och näktergal)	55
—: Smärre meddelanden (knölsvan)	126
—: Smärre meddelanden (härfågel)	186
HOLM, K.: Smärre meddelanden (bergfink)	185
—: Smärre meddelanden (fjällgås)	265
HOLMER, M.: Iakttagelser över storskraken (<i>Mergus merganser</i>) i Indalsälven	231
HOLMSTRÖM, E.: Smärre meddelanden (sothöna)	268
HOLMÅSEN, I.: Smärre meddelanden (sångsvan)	125
HÄGGLÖF, M.: Smärre meddelanden (koltrast)	55
HÖRLING, G.: Smärre meddelanden (strömsutare)	186
—: Smärre meddelanden (gråhakedopping och svarthakedopping)	266
HÖRSTADIUS, S.: SOF 10 år	1
INGRITZ, G.: Smärre meddelanden (aftonfalk)	187
—: Smärre meddelanden (kornknarr)	268
—: Se ALEXANDERSSON, S.; BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUNDQUIST, B.; SETH, J. VON	179
JACOBSSON, S.: Smärre meddelanden (kungssörn)	187
JANSSON, K.: Smärre meddelanden (trastsångare)	54
JENKINS, D.: Smärre meddelanden (rödstrupig piplärka)	185
—: Smärre meddelanden (nordsångare)	186
JENNING, W.: Verksamheten vid Ottenby fågelstation 1954. Meddelande nr 19 från Ottenby fågelstation	201

	Sid.
JENNING, W.: Vitvingad trut (<i>Larus glaucoides</i>) på Stockholms ström	262
—: Smärre meddelanden (salskrake)	266
JOHANSSON, E.: Smärre meddelanden (törnskata och koltrast)	54
—: Smärre meddelanden (tofsvipa)	127
JOHANSSON, H.: Smärre meddelanden (järnsparv)	55
—: Smärre meddelanden (vitryggad hackspett)	56
JOHANSSON, S. L.: Smärre meddelanden (gräshoppsångare)	54
JONSSON, Å.: Smärre meddelanden (blåhake och stenfalk)	186
JÄRBÄCK, A.: Smärre meddelanden (halsbandsflugsnappare)	185
KARVIK, N.-G.: Tornugglor (<i>Tyto alba</i>) på Västgötaslätten	183
KUMLIN, B.: Se Kumlin, R. och B.	180
KUMLIN, R. & B.: Några fågeliakttagelser i Västeråstrakten	180
KÄLLANDER, H.: Smärre meddelanden (bergfink)	185
—: Smärre meddelanden (vitkindad gås)	265
LAGERSTEDT, T.: Smärre meddelanden (ringtrast)	54
—: Smärre meddelanden (sparvuggla)	124
LARSON, S.: Tertiär och pleistocen artbildning inom underordningen Charadrii	65
—: Ornitologiska notiser från Härjedalen 1944—1954	121
LARSSON, E.: Mindre strandpiparen (<i>Charadrius dubius</i>) häckfågel i Dalsland	184
LARSSON, G.: Smärre meddelanden (näktergal)	55
—: Smärre meddelanden (kungsörn)	187
LARSSON, L.: Smärre meddelanden (svarthakedopping)	126
LARSSON, N.: Smärre meddelanden (blåkråka)	55
LIEDÉN, B.: Fågeliakttagelser från Ångermanland och Västerbotten	48
—: Fågelobservationer från Ångermanland och Västerbotten 1954	182
LILJA, N.: Se WESTER, Å.; BERGGREN, S.; SVENSSON, S., LILJA, N. & GÄRTNER W.	264
LIND, G.: Smärre meddelanden (stjärtand)	126
LINDBERG, I.: Ovanlig häckningsplats för ladusvala (<i>Hirundo rustica</i>)	122
—: Smärre meddelanden (fjällpipare)	266
LINDQVIST, E.: Stäpphök (<i>Circus macrourus</i>) häckande på Gotland 1952	123
LUNDBERG, S.: Lundsångaren (<i>Phylloscopus trochiloides</i>) på St. Karlsö	48
—: Smalnåbbad nötkråka (<i>Nucifraga caryocatactes macrorhynchos</i>) häckande på Gotska Sandön 1955	166
—: Brun glada (<i>Milvus migrans</i>) och lappuggla (<i>Strix nebulosa</i>) häckande i Norrbotten 1955	224
— & LUNDQVIST, T.: Dvärgsumphönan (<i>Porzana pusilla</i>) och lilla sumphönan (<i>Porzana parva</i>), några opublicerade fynd i Sverige	181
LUNDGREN, R.: Smärre meddelanden (gräshoppsångare)	54
—: Se ALEXANDERSSON, S.; BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUND- QUIST, B.; SETH, J. VON	179
LUNDIN, A.: Smärre meddelanden (lappparv, rödstrupig piplärka och liten flugsnappare)	185
—: Fågelnotiser från Uppland	253
LUNDMARK, S.: Häckande härmsångare (<i>Hippolais icterina</i>) i Norrbottens län	180
LUNDQUIST, B.: Se ALEXANDERSSON, S.; BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUNDQUIST, B. & SETH, J. VON	179
LUNDQVIST, B.: Smärre meddelanden (aftonfalk)	187
LUNDQVIST, T.: Se Lundberg, S. & Lundqvist, T.	181
MAGNUSSON, M.: Anteckningar om sångsvanen (<i>Cygnus cygnus</i>) i Hasselforstrak- ten i Närke	116
—: Smärre meddelanden (mindre sångsvan)	125
MALMBERG, T.: Skånes Ornitologiska Förening och Falsterbo fågelstation — en introduktion. Meddelanden från Falsterbo fågelstation 1	78
MARKGREEN, G.: En invasion av tallbit (<i>Pinicola enucleator</i>) vintern 1954—1955	168
—: Smärre meddelanden (grönfink)	184
MARKGREEN, M.: Svartmesar och stenskvättor, några data och reflexioner om flyttning	45
—: Vadare i termikflykt	51
MARLING, Ö.: Smärre meddelanden (svart rödstjärt)	55
MASCHER, J. W.: Vädrets inverkan på vårsträckets förlopp i Mälardalen 1953	96
MATHIASSEN, S.: Tornuggla (<i>Tyto alba</i>) på flyttning över Östersjön	122

	Sid.
NILSSON, A.: Häckande järnsparv (<i>Prunella modularis</i>) i nordöstra Småland	120
NILSSON, N.-M.: Smärre meddelanden (ormvråk)	124
—: Smärre meddelanden (kärrsnäppa)	127
NORBECK, J. & MËLIN, P.: Några fågelobservationer på Gotska Sandön ...	240
NORSTRÖM, S.: Smärre meddelanden (liten flugsnappare)	185
—: Smärre meddelanden (rörsångare)	186
NYDAHL, H.: Smärre meddelanden (strömstare)	186
—: Smärre meddelanden (svarttärna och skrântärna)	267
NYHLÉN, G. & BEERMANN, A.; BERGLUND, B. & ANDREASSON, I.: Två fynd av rosenfink (<i>Carpodacus erythrinus</i>) i Sverige 1954	47
NYHOLM, F.: Smärre meddelanden (kornknarr)	267
NYMAN, J.: Fågelrapport från Vetlanda-trakten i Småland	264
OLANDERS, C. & S.: Smärre meddelanden (vitkindad gås)	126
OLANDERS, S.: Se OLANDERS, C. & S.	126
OHLSSON, C.: Smärre meddelanden (liten flugsnappare)	185
OHLSSON, G.: Smärre meddelanden (skogssnäppa)	127
OLSSON, C.-E. & ALEXANDERSSON, S.: Sena kullar av backsvala (<i>Riparia riparia</i>)	121
OLSSON, I.: Smärre meddelanden (svarthätta)	186
OLSSON, K.-E.: Smärre meddelanden (tofsvipa)	267
PALMBORG, N.: Smärre meddelanden (smådopping)	126
—: Smärre meddelanden (svartsnäppa)	127
PETERSSON, I.: <i>Acrocephalus agricola</i> — en ny ostlig gäst vid Ottenby. Medde- lande nr 18 från Ottenby fågelstation	153
PETTERSSON, L.: Smärre meddelanden (havssula)	266
RAMBERG, N.: Turkduvan (<i>Streptopelia decaocto</i>) iakttagen i Hälsingborg ...	115
REUTERWALL, O. F.: Några ornitologiska iakttagelser i Halland 1953—1954	85
RODÉN, E.: Smärre meddelanden (härmsångare)	54
RUNNERSTRÖM, B.: Storlabb (<i>Stercorarius skua</i>) vid Trollhättan	52
SETH, J. VON: Flodsångare (<i>Locustella fluviatilis</i>) iakttagen i Halland 1954 ...	47
—: Smärre meddelanden (ringduva och rödspov)	266
—: Smärre meddelanden (kornknarr)	268
—: Se ALEXANDERSSON, S.; BRODÉHN, B.; INGRITZ, G.; LUNDGREN, R.; LUND- QUIST, B.; SETH, J. VON	179
SJÖQVIST, E.: Notiser angående vissa fågelarters utbredning och förekomst i trakten av Storlien i Jämtland	120
SOHLSTRÖM, T.: Smärre meddelanden (fjällpipare)	127
STAKEBERG, H.: Smärre meddelanden (havsörn)	187
STORM, U.: Smärre meddelanden (mindre strandpipare)	266
STRÖM, G.: Smärre meddelanden (vattenrall)	268
STRÖMBERG, G.: Turkduvorna (<i>Streptopelia decaocto</i>) i Harlösa 1952—54 ...	116
—: Smärre meddelanden (mindre sångsvan)	125
—: Smärre meddelanden (strandskata och skrântärna)	267
SVENSSON, S.: Tryckande dvärgbeckasin (<i>Lymnocyptes minimus</i>) som fångas med handen	255
—: Nötväcka (<i>Sitta europaea</i>) som matar starungar (<i>Sturnus vulgaris</i>)	256
—: Smärre meddelanden (dvärgbeckasin)	266
—: Smärre meddelanden (kornknarr)	267
—: Se WESTER, Å.; BERGGREN, S.; SVENSSON, S., LILJA, N. & GÄRTNER, W.	264
SVÄRDSON, G.: Nötväckan (<i>Sitta europaea</i>) som svensk invasionsfågel	235
SWANBERG, P. O.: Om dubbla kullar i fjällen norr om polcirkeln	89
TENGLIN, C. I.: Smärre meddelanden (näktergal)	55
UDDLING, Å.: Några fall av häckningsanomali hos koltrasten (<i>Turdus merula</i>)	112
VIBERG, H.: Smärre meddelanden (såvparv)	185
WAHLIN, B. J. O.: Se GUSTAVSSON, U. & WAHLIN, B. J. O.	123
WAHLSTEDT, J.: Några fågelnotiser från Västmanland	50
WELIN, I. & EDBERG, R.: Smärre meddelanden (rödstrupig piplärka)	53
WERNER, L.: Smärre meddelanden (gråhakedopping)	126
—: Smärre meddelanden (smalnäbbad simsnäppa, spovsnäppa och svartbent strandpipare)	127
WESTBERG, B.: Smärre meddelanden (skärfläcka)	267

	Sid.
WESTER, Å.; BERGGREN, S.; SVENSSON, S.; LILJA, N. & GÄRTNER, W. Tre fynd av svartpannad törnskata (<i>Lanius minor</i>) i Sverige.....	264
WIGSTEN, H.: Blåkråkans (<i>Coracias garrulus</i>) levnadsvanor på Fårö	21
ÅKERSTRÖM, C.-Å.: Smärre meddelanden (rördrom)	125
—: Smärre meddelanden (dvärgbeckasin)	127
ÅNGERMARK, W.: Smärre meddelanden (vattenrall).....	268
ÖSTERLÖF, B.: Smärre meddelanden (salskrake).....	126
Redaktionella kommentarer.....	113, 118—119, 125, 154, 174, 180, 257

Litteratur

Anteckningsbok om naturföreteelser. 15 uppl. (1954)	191
ANTHON, H. & BOËTIUS, J.: Nordiske fugle 3 (1954).....	135
BANNERMAN, D. A.: The Birds of the British Isles 1—3 (1953—54)	188
BRAËSTRUP, F. W.: Fuglenes verden (1953)	57
CURRY-LINDAHL, K.: Tropiska fjäll (1953).....	60
DAVIDSON, A.: A Bird Watcher in Scandinavia (1954)	58
DEMENTIEV, G. P., GLADKOV, N. A. m. fl.: Sovjetunionens fåglar 1—6 (1951—54)	270
FISHER, J.: Bird Recognition 3 (1955)	190
MAKATSCH, W.: Die Vögel der Erde (1954).....	272
MURPHY, R. C. & AMADON, D.: Land Birds of America (1953)	58
Natur i Dalsland (1953)	59
Natur i Värmland (1954)	59
Natur i Ångermanland och Medelpad (1953)	59
TAYLOR, R. G.: Introduction to the Birds of Jamaica (1955)	190
The Ring (1954—).....	135
Ny utländsk litteratur	130

Personalia

LUDWIG SCHUSTER * 30.1.1883 † 7.9.1954.....	273
DAVID SJÖLANDER * 18.11.1886 † 17.11.1954	136
CARL JOHAN TILLISCH * 17.10.1884 † 5.9.1954	191

Föreningsnotiser

Falsterbo fågelstation	144
Från föreningens lokala verksamhet.....	61, 141, 196, 275
Fågelstationerna	64
Medlemmar av SOF i Danmark	200
Medlemsmatrikeln	61
Medlemsmatrikeln för SOF	279
Nya priser fastställda på äldre årgångar av Vår fågelvärld	199
Nya SOF-funktionärer.....	279
SOF-matrikeln	200
SOF-nytt	138, 193, 274
Stipendium 1956	279
Till medlemmarna av SOF	279
To our members abroad	64
Upprop	63, 200

Rättelser

I bildtexten till planschen mellan sid. 80 och 81, fig. 1 och 2 står: »The bird observatory at Falsterbo», skall vara: »The bird station at Falsterbo».

- Sid. 84, rad 13 står: »observatory», skall vara: »station».
 Sid. 85, rad 6 står: »observatory», skall vara: »station».
 Sid. 155, rad 5 står: »Vol. I», skall vara: »Vol. II».
 Sid. 185, rad 19 står: »i Abisko», skall vara: »SO Abisko».
 Sid. 235, rad 10 står: »In 1955», skall vara: »In 1954».

INDEX

Samtliga i årgången förekommande, till arten bestämbara fågeluppgifter har uppförts efter fåglarnas latinska namn i alfabetisk ordning med angivande av de sidor på vilka uppgifterna står att finna. Beträffande de utförligare principerna för uppgörandet se inledningen till index för årgång 12 (1953).

- Accipiter gentilis* 7, 86, 139, 145—146, 192, 195, 205, 212, 244, 251, 260, 278
Accipiter nisus 3, 42, 45, 46, 139, 141, 145, 146, 157, 161, 164, 165, 192, 205, 212, 216, 218, 223, 224, 244, 249, 278
Acrocephalus agricola 153—155, 202, 223
Acrocephalus arundinaceus 54, 62, 211, 248
Acrocephalus palustris 48—50, 56, 154, 155, 203, 211, 223, 248
Acrocephalus schoenobaenus 47, 48, 50, 62, 103, 198, 211, 216, 217, 224, 278
Acrocephalus scirpaceus 54, 104, 153, 154, 155, 160, 186, 198, 211, 241, 278
Aegithalos caudatus 144, 160, 197, 204, 205, 209, 210, 223, 271, 278
Aegolius funereus 6, 121, 129, 161, 203, 212, 223, 248, 277
Alauda arvensis 97, 141, 205, 210
Alauda alpestris se *Eremophila alpestris*
Alca torda 59, 199, 206, 243
Alcedo atthis 56, 132, 196, 212, 247, 252, 254, 259
Anas acuta 126, 196, 205, 212, 276, 277
Anas clypeata 183, 188, 205, 212, 276, 277
Anas crecca 101, 143, 194, 205, 212, 219, 260, 262, 269, 277, 278
Anas penelope 143, 183, 205, 276, 277, 278
Anas platyrhynchos 52, 143, 205, 212, 214, 219, 224, 225, 230, 245, 265, 278
Anas querquedula 103, 212, 276, 277, 278
Anas strepera 120, 128, 139, 195, 196, 260
Anser albifrons 48, 182, 203, 205, 223
Anser anser 59, 119, 126, 128, 142, 183, 188, 198, 199, 205, 243
Anser erythropus 48, 265
Anser fabalis 60, 143, 205, 265, 270, 276, 278
Anthus campestris 62
Anthus cervinus 53, 185, 205, 210, 254, 258
Anthus gustavi 272
Anthus pratensis 98, 101, 141, 143, 205, 210, 277
Anthus spinoletta 143, 144, 189, 205, 210, 217, 242
Anthus trivialis 103, 160, 197, 205, 210
Apus apus 55, 61, 104, 131, 132, 142, 197, 204, 205, 209, 211, 241, 251, 259
Apus melba 135
Aquila chrysaetos 136, 143, 180, 187, 204, 246, 260, 276
Ardea cinerea 48, 56, 60, 125, 131, 205, 249, 260, 269
Arenaria interpres 60, 75, 205, 206, 208, 212, 214, 215, 219, 242, 261
Arenaria melanocephala 75, 78
Asio flammeus 143, 157, 161, 180, 259, 265
Asio otus 86, 157, 161, 163, 180, 187, 188, 212, 218
Aythya ferina 98, 143, 196, 198, 199, 277
Aythya fuligula 98, 143, 194, 196, 198, 205, 225, 230, 247, 262, 266, 277
Aythya marila 120, 128, 143, 199, 205, 212, 277
Bartramia longicauda 71
Bombycilla garrulus 48, 103, 144, 205, 210, 249, 277
Botaurus stellaris 125, 197, 246, 249, 253, 260
Branta bernicla 62, 141, 144, 205, 262
Branta leucopsis 126, 144, 203, 205, 249, 265
Branta ruficollis 270
Bubo bubo 59, 133, 134, 136, 194, 195, 200, 250, 259
Bucephala clangula 12, 13, 60, 98, 121, 129, 139, 143, 198, 205, 232, 233, 250, 261, 277
Burhinus oedicnemus 130, 134
Buteo buteo 3, 45, 46, 61, 62, 98, 124, 141, 142, 157, 161, 163, 164, 165, 180, 188, 205, 225, 226, 244, 260, 276, 278
Buteo lagopus 122, 136, 142, 143, 161, 180, 205, 212, 254, 260, 276
Calcarius lapponicus 185, 204, 210, 253, 254, 258, 268, 269, 276
Calidris alba 62, 118, 128, 205, 208, 213
Calidris alpina 62, 122, 127, 129, 136, 141, 183, 204, 205, 206, 208, 212, 214, 215, 220, 223, 224, 243, 270

- Calidris canutus* 48, 62, 70, 118, 128, 141, 205, 208, 212, 219, 261
Calidris ferruginea 62, 127, 204, 205, 208, 213, 214, 216, 221, 224, 247, 270
Calidris maritima 74, 78, 122, 129, 204, 213, 261, 269
Calidris minuta 48, 62, 183, 205, 208, 213, 214, 222, 247
Calidris temminckii 59, 62, 70, 142, 205, 206, 213, 278
Calidris tenuirostris 70
Capella gallinago 98, 126, 141, 143, 205, 212, 219
Capella media 140
Caprimulgus europaeus 212
Carduelis cannabina 64, 98, 101, 141, 159, 198, 204, 210, 217
Carduelis carduelis 204, 210, 278
Carduelis flammea 64, 89, 94, 210, 253, 258
Carduelis flavirostris 50, 57, 182, 183, 204, 210, 249, 252, 254
Carduelis hornemanni 253
Carduelis spinus 45, 64, 101, 141, 159, 204, 210
Carpodacus erythrinus 47, 56, 198, 199, 203, 210, 223, 241, 243, 244, 247, 253
Catoptrophorus semipalmatus 76
Certhia familiaris 131, 160, 199, 210, 228
Charadrius alexandrinus 62, 127, 242, 244
Charadrius dubius 50, 127, 182, 184, 188, 205, 213, 243, 261, 266, 276
Charadrius hiaticula 70, 88, 89, 141, 183, 196, 205, 206, 208, 213, 216, 222, 243, 270
Charadrius leschenaultii 202, 208, 223
Charadrius morinellus 127, 249, 266
Charadrius semipalmatus 70
Charadrius vociferus 72
Chenopsis atrata 249
Chettusia gregaria 72
Chettusia leucurra 72
Chlidonias hybrida 133
Chlidonias niger 61, 63, 88, 178, 187, 198, 206, 267
Chloris chloris 53, 64, 101, 132, 184, 198, 204, 210, 223
Ciconia ciconia 130, 131, 132, 133, 134, 178, 195, 203, 223, 235, 251
Cinclus cinclus 55, 133, 178, 186, 187, 190, 196, 250, 252
Circaetus ferox se *Circaetus gallicus*
Circaetus gallicus 270
Circus aeruginosus 61, 62, 98, 141, 197, 198, 205, 246, 260, 276, 278
Circus cyaneus 61, 86, 122, 123, 125, 142, 143, 157, 180, 205
Circus macrourus 86, 89, 123—124, 129, 203, 205, 223, 260, 269, 271,
Circus pygargus 61, 125, 205, 271
Clangula hyemalis 121, 122, 129, 131, 138, 139, 205, 243, 252, 260, 262
Coccothraustes coccothraustes 180, 209, 241, 245, 249, 251, 252
Columba oenas 25, 26, 32, 37, 41, 42, 44, 45, 97, 98, 101, 130, 203, 205, 212
Columba palumbus 98, 101, 180, 187, 188, 205, 212, 246, 248, 266
Colymbus adamsii 250, 270
Colymbus arcticus 134, 205, 212, 262
Colymbus immer se *Colymbus adamsii*
Colymbus stellatus 6, 60, 142, 200, 205, 262, 276
Coracias garrulus 21—45, 55, 57, 203, 223, 248
Corvus corax 150, 151, 194, 195, 250, 257
Corvus corone 12, 28, 41, 42, 142, 151, 189, 196, 203, 204, 209, 223, 225, 233, 260
Corvus frugilegus 48, 56, 182, 188, 204, 246, 249, 278
Corvus infaustus se *Cractes infaustus*
Corvus monedula 26, 38, 113, 141, 159, 204, 209, 249, 271
Coturnix coturnix 51, 132, 178, 268
Cractes infaustus 3, 60, 89
Crex crex 48, 51, 204, 213, 267, 268
Cuculus canorus 61, 103, 104, 131, 132, 134, 151, 161, 197, 212, 259
Cuculus saturatus 271
Cygnus columbianus 87, 89, 125, 129, 204, 250
Cygnus cygnus 87, 116—117, 125, 128, 143, 193, 194, 197, 205, 277
Cygnus olor 60, 87, 97, 125, 130, 193, 194, 197, 198, 205, 248, 260, 278
Delichon urbica 50, 103, 105, 122, 129, 133, 142, 160, 205, 211, 216, 218, 241
Dendrocopos leucotos 56, 60, 259, 265
Dendrocopos major 25, 64, 212
Dendrocopos medius 56
Dendrocopos minor 161, 212
Dryocopus martius 12, 25, 28, 38, 42, 43, 44, 141, 161
Elorius paludicola 71
Emberiza calandra 177, 203, 223, 246
Emberiza citrinella 53, 64, 121, 129, 160, 204, 210, 217, 241
Emberiza hortulana 104, 132, 160, 204, 210, 241, 278
Emberiza pusilla 92, 94, 252
Emberiza rustica 118, 128, 210, 254, 268
Emberiza schoeniclus 97, 98, 160, 185, 204, 210, 271, 278
Eremophila alpestris 89, 90, 95, 143, 180, 183, 188, 205, 210
Erethacus rubecula 46, 55, 101, 102, 115, 132, 141, 160, 162, 163, 164, 190, 201, 211, 217, 223
Erolia acuminata 70

- Erolia maritima* se *Calidris maritima*
Erolia melanotos 70
Erolia minutilla 70
Erolia ptilocnemis 74, 78
Erolia subminuta 70
Erolia temminckii se *Calidris temminckii*
Eurymorhynchus pygmeus 75
- Falco cherrug* 130
Falco columbarius 45, 135, 186, 205, 212, 253, 254, 259, 276
Falco gyrfalco se *Falco rusticolus*
Falco peregrinus 62, 87, 136, 192, 195, 205
Falco rusticolus 136, 137, 139, 140, 195, 196, 246, 259, 269, 270
Falco subbuteo 28, 35, 42, 86, 89, 197, 199, 205, 212, 244, 271, 272
Falco tinnunculus 35, 45, 61, 101, 141, 157, 161, 163, 180, 188, 205, 212, 244, 246, 251, 254
Falco vespertinus 187
Fratereula arctica 267
Fringilla coelebs 45, 85, 89, 98, 101, 102, 121, 129, 135, 141, 142, 159, 182, 188, 197, 204, 210, 217, 240, 244, 245, 251, 253, 254, 268
Fringilla linaria se *Carduelis flammea*
Fringilla montifringilla 45, 64, 98, 101, 102, 141, 142, 160, 185, 194, 197, 204, 210, 216, 217, 224, 241, 251, 253, 254, 268, 276
Fulica americana 131
Fulica atra 51, 98, 142, 143, 182, 188, 194, 196, 250, 268, 276
Fulmarus glacialis 143, 266
- Galerida cristata* 143
Gallinula chloropus 51, 88, 89, 120, 213, 246, 254, 268, 278
Gallus domesticus 148, 246
Garrulus glandarius 46, 64, 159, 209, 216, 248
Gavia se *Colymbus*
Glaucidium passerinum 124, 130, 228, 259
Grus grus 62, 151, 198, 206, 213, 247, 248, 250, 251, 276, 277
Grus leucogeranus 271
- Haematopus ostralegus* 42, 60, 88, 89, 123, 141, 143, 196, 204, 206, 213, 222, 265, 267, 278
Haliaeetus albicilla 143, 144, 180, 187, 188, 196, 199, 260
Himantopus himantopus 246
Hippoboscus caligata 272
Hippoboscus icterina 50, 54, 160, 180, 188, 198, 199, 211, 241, 258
Hirundo rustica 102, 103, 122, 129, 133, 141, 160, 205, 211, 241, 249, 252, 259, 269
Hydrobates pelagicus 247
- Hydroprogne tschegrava* 32, 123, 129, 140, 181, 188, 198, 199, 206, 242, 250, 261, 267
- Jynx torquilla* 103, 121, 132, 161, 212
- Lagopus lagopus* 59, 60, 200
Lanius collurio 54, 105, 160, 210, 241, 244, 246, 247, 249, 271, 278
Lanius cristatus se *Lanius collurio*
Lanius excubitor 102, 103, 142, 158, 160, 162, 210, 258
Lanius minor 177, 202, 223, 247, 264, 269, 272
Lanius senator 62, 202, 210, 223, 247, 272
Larus argentatus 52, 53, 57, 97, 133, 135, 161, 206, 213, 262, 263, 264
Larus canus 60, 86, 88, 89, 97, 143, 206, 213
Larus fuscus 52, 206, 213, 261
Larus glaucoides 262—264, 269
Larus hyperboreus 264
Larus marinus 60, 123, 129, 182, 188, 204, 206, 213, 248, 251, 261
Larus minutus 206, 243
Larus ridibundus 41, 60, 88, 89, 98, 141, 198, 206, 213, 216, 223, 225, 243, 250, 261, 263, 267, 269, 276
Limicola falcinellus 118, 128, 182, 206, 208, 213
Limosa haemastica 71, 75
Limosa lapponica 51, 62, 71, 75, 87, 126, 182, 204, 205, 212, 214, 219, 224, 266, 276
Limosa limosa 62, 198, 205, 248, 261, 265, 266, 269, 276
Locustella fluviatilis 47, 56, 177, 187, 258, 265, 269
Locustella lanceolata 272
Locustella luscinioides 132
Locustella naevia 47, 50, 54, 57, 177, 179—180, 187, 211, 252, 258, 264
Lonchura punctulata 132
Loxia curvirostra 45, 131, 134, 159, 161, 167, 210, 244, 277
Loxia pytyopsittacus 167, 244, 277
Lullula arborea 53, 98, 123, 205, 210, 242
Luscinia luscinia 50, 55, 61, 85, 104, 105, 198, 211, 247, 259
Luscinia megarhyncha 131
Luscinia svecica 131, 186, 211, 242, 247, 249
Lymnocryptes minimus 127, 143, 182, 212, 255—256, 265, 266, 268
Lyrurus tetrix 151, 152, 253, 277
- Melanitta fusca* 141, 143, 205, 212, 262
Melanitta nigra 126, 143, 205, 260, 262
Mergus albellus 48, 126, 143, 195, 196, 247, 261, 265, 266, 277
Mergus merganser 98, 117, 138, 143, 205, 231—235, 265, 277

- Mergus serrator* 130, 141, 143, 196, 205, 234, 262
Merops apiaster 55, 57
Milvus korschun se *Milvus milvus*
Milvus migrans 62, 133, 203, 205, 223, 224—230
Milvus milvus 62, 125, 133, 192, 195, 197, 198, 203, 223, 224, 226, 270
Monticola saxatilis 118—119, 128
Motacilla alba 33, 53, 55, 101, 102, 105, 119, 132, 186, 205, 210, 235, 251
Motacilla cinerea 116, 128, 247, 264
Motacilla citreola 272
Motacilla flava 62, 103, 205, 210, 216, 241, 264, 276, 278
Muscicapa albicollis 54, 57, 185, 188, 211
Muscicapa hypoleuca 103, 130, 131, 160, 197, 211, 217, 241
Muscicapa parva 160, 185, 199, 204, 211, 223, 246, 254, 268
Muscicapa striata 28, 42, 44, 104, 105, 160, 197, 210, 214, 217, 224, 235, 251

Nephoecetes niger 134
Nucifraga caryocatactes 3, 46, 60, 63, 64, 122, 129, 131, 142, 143, 159, 161, 166—167, 204, 209, 223, 239, 241, 248, 249, 250, 257, 269, 278
Numenius americanus 71, 78
Numenius arquata 61, 71, 78, 87, 89, 101, 110, 197, 198, 205, 212, 225, 230, 243, 246
Numenius gypсорum 71
Numenius madagascariensis 71, 78
Numenius phaeopus 70, 71, 122, 129, 205, 212
Numenius tahitiensis 70, 71, 75, 78
Numenius tenuirostris 71, 78
Nyctea scandiaca 18, 124, 129

Oceanodroma leucorhoa 246
Oenanthe oenanthe 45—47, 56, 101, 102, 105, 133, 134, 177, 178, 211, 241, 249, 264
Oriolus oriolus 50, 57, 167, 184, 198, 203, 223, 253
Otus scops 251

Pandion haliaëtus 61, 101, 198, 205, 244, 252, 276
Palnumenius victima 71
Panurus biarmicus 271
Parus ater 45—47, 56, 130, 160, 161, 210, 248
Parus atricapillus 131, 143, 210
Parus caeruleus 45, 47, 64, 131, 160, 162, 205, 210, 250
Parus cinctus 131, 264, 269
Parus cristatus 131
Parus cyanus 272
Parus major 45, 50, 64, 130, 131, 132, 160, 205, 210, 258

Parus palustris 45, 143, 210, 248
Passer domesticus 50, 64, 160, 185, 204, 210, 250
Passer montanus 64, 160, 205, 210, 242
Perdix perdix 161, 213
Pernis apivorus 45, 133, 141, 197, 205, 226, 242, 244, 245
Phalacrocorax carbo 205, 261
Phalaropus lobatus 121, 122, 127, 129, 183, 188, 212
Phasianus colchicus 86, 161, 268
Philomachus binagadensis 70
Philomachus pugnax 61, 103, 122, 129, 205, 208, 209, 213, 214, 216, 222, 243, 265, 276, 277
Phoenicurus ochruros 55, 118, 128, 211
Phoenicurus phoenicurus 46, 103, 141, 159, 160, 163, 164, 211, 217, 241
Phylloscopus borealis 92, 94, 95, 136, 186, 247
Phylloscopus collybita 142, 160, 211, 277, 278
Phylloscopus inornatus 272
Phylloscopus sibilatrix 59, 103, 104, 111, 160, 197, 211
Phylloscopus trochiloides 48, 56, 166, 167, 203, 223, 240, 244, 250, 251, 252
Phylloscopus trochilus 103, 104, 159, 160, 197, 198, 211, 223, 240, 244, 278
Pica pica 43, 46, 47, 64, 151, 159, 162, 209, 246
Picoides tridactylus 60, 246
Picus canus 59
Picus viridis 59, 212
Pinicola enucleator 63, 143, 168—177, 245, 249, 258, 269, 271, 272
Platalea leucorodia 247
Plectrophenax nivalis 134, 143, 144, 180, 204, 210, 254
Plotus alle 267
Pluvialis apricaria 60, 62, 141, 206, 213, 247, 277
Pluvialis squatarola 118, 183, 188, 206, 213, 243, 244
Podiceps auritus 126, 203, 266, 277, 278
Podiceps cristatus 60, 101, 117, 134, 141, 198, 205, 245, 261, 262, 269, 276
Podiceps griseigena 118, 120, 126, 128, 245, 261, 266
Podiceps nigricollis 180, 188, 203
Podiceps ruficollis 126, 196
Porzana parva 181—182, 188
Porzana porzana 213, 246, 265
Porzana pusilla 51, 57, 181—182, 188, 249, 271
Prunella modularis 46, 55, 90, 92, 93, 95, 101, 120, 128, 129, 130, 160, 197, 205, 211, 250, 252, 277, 279
Pyrrhula pyrrhula 64, 159, 210

- Rallus aquaticus* 51, 98, 182, 188, 213, 268, 278
Recurvirostra avosetta 62, 204, 206, 213, 248, 266, 267, 269, 276
Regulus ignicapillus 133
Regulus regulus 46, 131, 160, 211, 250
Riparia riparia 104, 121, 129, 160, 205, 211, 241, 264
Rissa tridactyla 141, 143
Rufibranta se *Branta ruficollis*
- Saxicola rubetra* 6, 46, 103, 104, 105, 160, 197, 211, 241, 278
Saxicola torquata 272
Scolopax rusticola 7, 87, 88, 89, 121, 212
Serinus canaria 50
Sitta carolinensis 131
Sitta europaea 60, 133, 235—240, 256, 268
Somateria mollissima 48, 56, 127, 138, 139, 141, 143, 196, 205, 212, 219, 262
Somateria spectabilis 48, 56
Stercorarius longicaudus 120, 128
Stercorarius parasiticus 133, 182, 199, 206, 243, 244, 267
Stercorarius pomarinus 203, 206, 223
Stercorarius skua 52—53, 57
Sterna albifrons 62, 206, 243
Sterna dougallii 132
Sterna hirundo 86, 89, 103, 120, 128, 206, 213, 223, 262
Sterna minuta se *Sterna albifrons*
Sterna paradisaea 48, 62, 206, 213, 223, 242, 262
Sterna sandvicensis 62, 206, 252
Streptopelia decaocto 115, 116, 128, 133, 203, 223
Streptopelia turtur 118, 203, 205, 223, 242, 244
Strix aluco 59, 132, 133, 134, 197, 212
Strix nebulosa 224—230
Strix uralensis 60, 200, 277
Sturnus vulgaris 25, 26, 33, 37, 38, 41, 42, 45, 97, 98, 103, 132, 133, 134, 141, 142, 143, 176, 204, 209, 216, 223, 241, 256, 268,
- Sula bassana* 266
Surnia ulula 10—21, 60
Sylvia atricapilla 104, 121, 160, 186, 188, 197, 211, 240, 241
Sylvia borin 50, 104, 160, 198, 211, 240, 250, 258
Sylvia communis 50, 104, 160, 162, 165, 198, 211, 240
- Sylvia curruca* 103, 104, 160, 198, 202, 211, 216, 217, 223, 224, 240, 241, 244
Sylvia nisoria 54, 211, 247
- Tadorna tadorna* 119, 123, 128, 143, 196, 204, 205, 212, 219
Tetrao urogallus 147, 151, 249, 270, 271
Tetrastes bonasia 133, 151, 271
Tringa erythropus 62, 104, 127, 205, 213, 276
Tringa glareola 51, 57, 61, 103, 104, 204, 205, 208, 209, 213, 214, 222, 223, 243, 276, 278
Tringa hypoleucos 103, 130, 132, 134, 141, 205, 213, 222, 233, 243, 249
Tringa nebularia 51, 57, 88, 103, 141, 205, 213
Tringa ochropus 61, 103, 127, 205, 213
Tringa solitaria 76
Tringa totanus 76, 127, 144, 196, 205, 208, 209, 213, 215, 222, 243
Troglodytes troglodytes 6, 130, 160, 197, 211
Turdus ericetorum 54, 91, 92, 101, 111, 127, 132, 141, 160, 163, 179, 187, 190, 205, 211, 216, 217
Turdus merula 50, 54, 55, 57, 60, 112—115, 131, 132, 150, 160, 187, 211, 249
Turdus musicus 6, 54, 57, 60, 90, 91, 95, 96, 101, 103, 141, 142, 160, 205, 211, 217, 241, 246, 250, 259, 264, 277
Turdus pilaris 43, 60, 98, 101, 142, 144, 160, 162, 205, 211, 245, 248
Turdus torquatus 54, 60, 63, 136, 186, 211, 241, 259
Turdus viscivorus 101, 117, 132, 160, 205, 211, 241, 276
Tyto alba 122, 129, 133, 157, 161, 163, 164, 165, 183, 188, 249
- Upupa epops* 85, 178, 186, 187, 197, 212, 248, 252
Uria aalge 59, 138, 139, 213
Uria grylle 120, 126, 138, 139, 196, 262
- Vanellus vanellus* 60, 88, 89, 97, 98, 123, 127, 133, 152, 176, 196, 206, 213, 261, 267
- Xenus cinereus* 213
- Zonotrichia albicollis* 135
Zonotrichia leucophrys 94, 95

VÅR FÅGELVÄRLD

◄ SVERIGES ◄
ORNITOLOGISKA
FORENING
◄

ÅRG. 14

1955

NR 1

INNEHÅLL:

S. HÖRSTADIUS: S O F 10 år p. 1. — R. EDBERG: Invasionen av hökuggla (*Surnia ulula*) i Skandinavien 1950—51 p. 10. — H. WIGSTEN: Blåkråkans (*Coracias garrulus*) levnadsvanor på Fårö p. 21. — Meddelanden: 1. Svartmesar och stenskvättor, några data och reflexioner om flyttning p. 45. — 2. Två fynd av rosenfink (*Carpodacus erythrinus*) i Sverige 1954 p. 47. — 3. Flodsångare (*Locustella fluviatilis*) iakttagen i Halland p. 47. — 4. Lundsångaren (*Phylloscopus trochiloides*) på St. Karlsö p. 48. — 5. Fågeliakttagelser från Ångermanland och Västerbotten p. 48. — 6. Kärrsångare (*Acrocephalus palustris*) häckande vid Göteborg p. 48. — 7. Några fågelnotiser från Västmanland p. 50. — 8. Vadare i termikflykt p. 51. — 9. Storlabb (*Stercorarius skua*) vid Trollhättan p. 52. — 10. Smärre meddelanden p. 53. — Litteratur p. 57. — Föreningsnotiser p. 61.

STOCKHOLM

Med detta nr följer en bilaga.

Sveriges Ornitologiska Förening

Föreningens adress: Box 19081, Stockholm 19. Postgirokonto 19 94 99. Korrespondens rörande föreningens bibliotek kan även ställas till bibliotekarien, herr SVEN ARMINGTON, Blanchegatan 18, Stockholm Ö.

Hedersledamot: Professor emeritus SVEN EKMAN, Uppsala.

Ordförande: Professor SVEN HÖRSTADIUS, Uppsala.

Vice ordf. och skattmästare: Direktör RAGNAR WITTHOFF, Helgag. 30, Stockholm Sö.

Sekreterare: Förste kanslisekr. BENGT H. GIRELL, Bråviksvägen 28, Johanneshov.

Biträdande sekreterare: Fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsby Allé 18, Näsbypark.

Övriga styrelseledamöter: S. ARMINGTON, Stockholm; G. CHRISTIANSSON, Kalmar; K. CURRY-LINDAHL, Stockholm; G. DANIELSSON, Stockholm; O. ELOFSON, Sundsvall; A. ENEMAR, Lund; S. GARPINGER, Lund; B. HAGLUND, Stuvsta; T. MALMBERG, Lund; G. OTTERLIND, Göteborg; E. ROSENBERG, Almby.

Medlemsavgifter: för årligt betalande medlemmar kr 10: —, för familjemedlemmar kr 2: 50 och för ständiga medlemmar kr 150: —. Medlemmar (utom familjemedlemmar) erhålla Vår Fågelvärld utan särskild kostnad.

Föreningens lokalavdelningar och ombud:

Skåne: Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund, tel. 202 25 el. 105 56.

Halland: Ingenjör O. F. REUTERWALL, Drottninggat. 5, Varberg, tel. 1522.

Göteborgstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Tandläkare G. GUSTAFSSON, Granliden, Partille.

Bohuslän: Postkontrollör B. RUNNERSTRÖM, Postkontoret, Uddevalla, tel. 138 90.
Skaraborgs län och Dalsland: Läroverksadj. N.-G. KARVIK, Skaragat. 8—10, Lidköping, tel. 207 26.

Örebrotrakten: Ornitologiska Klubben, c/o Stadsombudsman B. GEIJER, Nämndhuset, Örebro, tel. 197 80.

Västeråstrakten: Verkmästare HANS AVELIN, Haga Parkgat. 6, Västerås, tel. 419 32.

Jönköpings län: Norra Smålands Ornitologiska Förening, c/o Herr HALDUR WIGSTEN, Scoutvägen 3, Huskvarna.

Kalmartrakten och Öland: SOF:s lokalavd., c/o Kyrkoadjunkt G. CHRISTIANSSON, Esplanaden 16 B, Kalmar, tel. 128 24.

Gotland: Herr GÖSTA HÅKANSSON, Tranhusgat. 35, Visby, tel. 3006.

Linköpingstrakten: Fil. kand. BERTIL J. O. WAHLIN, Hagagatan 1, Malmslätt, tel. Lkg 992 31.

Valdemarsvikstrakten: Läroverksadj. VIKING OLSSON, Storg. 72, Valdemarsvik, tel. 503.

Stockholmstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Major B. FLACH, Flygvapnet, Stockholm 80.

Norrträjetrakten: Köpman TORE ANDERSSON, Hantverkargat. 30, Norrtälje, tel. 103 17.

Södra Dalarna: Läroverksadj. GÖTE NYHLÉN, Myrgat. 38 B, Avesta, tel. 582 33.

Hälsingland: Arkivarie Bo WITT-STRÖMER, Storhaga, Ljusdal, tel. 110 48.

Medelpad: Lektor O. ELOFSON, Ludvigsbergsv. 3, Sundsvall, tel. 114 19.

Ångermanland: Läroverksadj. E. BARTLER, Villagat. 38, Örnsköldsvik, tel. 117 27.

Övre Norrland: Häradskrivare BJÖRN HOLM, Kyrkogat. 5, Kiruna C, tel. 113 88.

Föreningens utländska ombud:

Danmark: Landsretssagfører E. TOBIESEN, Ny Vestergade 13, København.

Finland: Docent L. v. HAARTMAN, Zool. Inst., Universitetet, Helsingfors.

Norge: Cand. real. S. HAFTORN, Museet, Zool. Avd., Trondheim.

Vår Fågelvärld

Redaktör och ansvarig utgivare: Fil. lic. GUNNAR OTTERLIND, Kopparmyntsgat. 9, Göteborg V.

Redaktionsmedlemmar: C. EDELSTAM, Stockholm; A. ENEMAR och T. MALMBERG, Lund.

Distributör: Fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsby Allé 18, Näsbypark.

Manuskript, notiser och annonser sändas direkt till redaktören. Förfrågningar rörande tidskriftens distribution samt adressanmälningar o. dyl. ställas direkt till distributören.

Prenumerationspris 15 kr; medlemmar i SOF erhålla tidskriften gratis (se ovan). Utkommer med 4 häften per år.

SOF 10 ÅR

Av

SVEN HÖRSTADIUS

Sveriges Ornitologiska Förening kom inte till världen utan födslovårdor. År 1938 hade en fågelsektion bildats inom Svenska Naturskyddsföreningen. Den utgav fr. o. m. 1942 en tidskrift, Vår Fågelvärld, med ULF BERGSTRÖM som redaktör. Snart nog gjorde sig kravet på en fristående ornitologisk organisation gällande. I diskussionerna härom i Stockholm deltog främst ULF BERGSTRÖM, SIGFRID DURANGO och GUNNAR SVÄRDSON. Separationsplanerna drevos särskilt hårt av de sydsvenska ornitologerna GUNNAR NORDQVIST, GUNNAR OTTERLIND, GUSTAF RUDEBECK och PER OLOF SWANBERG. Bland övriga tillskyndare må nämnas KAI CURRY-LINDAHL och CARL EDELSTAM. Då slutligen Svenska Naturskyddsföreningen välvilligt förklarade sig beredd att på den planerade riksföreningen under vissa villkor överlåta tidskriften Vår Fågelvärld, därest fågelsektionen beslöt upplösa sig för att bilda en sådan förening, förelåg en förut-sättning för att kunna kalla till ett konstituerande sammanträde, vilket hölls på Kårhuset vid Stockholms Högskola den 16 januari 1945. En ganska avgörande roll för beslutet att bilda en fristående förening spelade ett löfte av VICTOR HASSELBLAD om en betydande stödannonsering under de första kritiska åren. Till föreningens ordförande valdes professor SVEN EKMAN, Uppsala. Han kvarstod till år 1947. Föreningens vice ordförande blev GUNNAR SVÄRDSON, sekreterare SIGFRID DURANGO och skattmästare BERTIL HAGLUND.

Olycksprofeter hade förutspått, att en ornitologisk förening i Sverige ej skulle kunna erhålla mer än omkring trehundra medlemmar. Denna utsaga kom snart på skam, då redan första året omkring tusen anmälningar strömmade in. Sedan har medlemsantalet stigit år för år och uppgick vid årsskiftet 1954—55 till 2349. SOF torde jämte

British Trust for Ornithology vara den största ornitologiska föreningen i Europa.

Föreningens uppgift är enligt stadgarnas § 1 »att verka för utforskandet och skyddet av landets fågelfauna». En förutsättning för att förverkliga detta program är att inom vida kretsar öka kunskapen om och intresset för vår fågelfauna. Detta syfte har föreningen sökt uppnå bl. a. genom att anordna exkursioner för sina medlemmar. Lokala sådana organiserades i Stockholm och Lund redan samtidigt med föreningens bildande. År 1948 togs liknande verksamhet upp i Hälsingborg, 1949 började man i Uddevalla, 1952 i Kalmar och Göteborg samt 1953 i Sundsvall. Skåningarna ha, under ledning av lundazoologer, varit särskilt verksamma. Detta ledde år 1952 till bildandet av en lokalavdelning, Skånes Ornitologiska Förening, som förutom exkursioner håller sammanträden med föredrag och som grundat Falsterbo Fågelstation, varom mera nedan. Lokalavdelningar ha inte förutsetts i föreningens stadgar men kunna t. v. inlemmas i organisationen genom administrativa beslut av styrelsen. Formellt är Skåne-föreningen hittills den enda lokalavdelningen, men i praktiken äro sådana i verksamhet även i Göteborg, Kalmar och Stockholm, där de ombesörja exkursioner samt sammanträden med föredrag. På många platser, där lokalavdelningar ej finnas, står verksamheten samt medlemsanskaffningen under ledning av särskilda ombud, utsedda av SOF:s styrelse, ibland i samarbete med någon redan existerande ornitologisk eller naturvetenskaplig förening. Verksamhetsområdet för ett ombud har fått skiftande utformning. Stundom omfattar det ett helt landskap eller mer, stundom endast en stad med omgivning. F. n. finnas 16 ombud eller lokalavdelningar. Denna organisation är ännu i vardande. Styrelsen har ansett det lämpligt att först vinna erfarenhet av utvecklingens vägar och resultat innan organisationen fastlägges i nya stadgeparagrafer.

Som exempel på exkursionsverksamheten, som spelat så stor roll för föreningens utveckling, kan nämnas, att i Stockholm under åren 1945—54 anordnats 52 exkursioner, vanligen till Hjälstaviken, Brofjärden, Angarnsjöängen och skärgården (Dalarö) men även till Tåkern, Oset och Kvismaren, Asköviken vid Västerås. I Skåne, framför allt i Lund, har under samma tid hållits 68 exkursioner, däribland s. k. propagandaexkursioner i parker i Lund och Malmö. Sådana exkursioner ordnas traditionellt sedan mitten av 30-talet i Stockholm av flera stora dagstidningar, varför SOF där avstått från sådan

verksamhet. En del av de skånska exkursionerna ha anordnats separat av den skåneföreningen underställda sektionen i Hälsingborg. Utflyktsmålen i Skåne ha ofta utgjorts av Krankesjön, Vombsjön, Falsterbo, Yddingen och Sjölunda.

Strävan att väcka intresse och meddela kunskap har också fullföljts genom föredragsaftnar. I Stockholm ha under de tio åren anordnats 39 föredragsaftnar, årsmötena inräknade, i Lund t. o. m. våren 1954 18, inklusive skåneavdelningens årsmöten. Det kan vara av intresse att nämna de föredrag som hållits vid »riksföreningens» årsmöten: 1946 GUSTAF RUDEBECK: Fågelsträcket över Falsterbo höstarna 1942—1945, 1947 ARNE BLOMGREN: Några drag ur lavskrikans biologi, 1948 L. MERIKALLIO: Äyräpäänjärvi, ett finskt Tåkern, 1949 VAGN HOLSTEIN: Sparvhökens och ormvråkens biologi, 1950 P. O. SWANBERG: Häckningsbiologiska nötkräksstudier, 1951 L. VON HAARTMAN: Polygami inom fågelvärlden, 1952 P. PALMGREN: Byggnad, funktion och beteende hos fågeln, 1953 K. G. WINGSTRAND: Hornborgasjön under de senaste decennierna, 1954 G. OTTERLIND: Fåglarnas flyttning och utbredningsdynamik. Av utländska ornitologer ha, utöver vad som framgår av ovanstående, hållits följande föredrag: prof. HANS JOHANSEN: Den sibiriske Fuglefaunas Sammensætning, 1947 i Stockholm och Lund; dr. LORENZ FERDINAND: Färöarnas fågelliv, 1949 i Lund; dr. HERMAN LØVENSKIOLD: Spetsbergens fågelfauna, 1949 i Stockholm; MIKLOS V. UDVARDY: Konkurrensen mellan fågelarterna och dess betydelse, 1950 i Stockholm; G. J. BROEKHUYSEN: Sydafrikanskt fågelliv, 1952 i Malmö.

Av utomordentlig betydelse för vår förening och dess strävanden har givetvis Vår Fågelvärld varit. ULF BERGSTRÖM svarade för den första planläggningen och utgivningen t. o. m. 1948 och efterträddes som redaktör av GUNNAR OTTERLIND. Med sitt omväxlande innehåll av originaluppsatser och notiser, samtliga med engelsk eller tysk sammanfattning, av recensioner, litteraturlistor och föreningsnotiser fyller tidskriften väl sin uppgift som på samma gång ett vetenskapligt forum och ett föreningsorgan. Årgångarnas omfång har växlat mellan 172 och 292 sidor. Statsbidrag utgick första gången 1946 med kr 1 000 och utgör numera kr 3 000. Trycknings- och distributionskostnader m. m. uppgingo 1954 till kr 17 800.

En publikation, som blivit en stor framgång och tydligen fyllt ett behov, är SOF:s Förteckning över Sveriges fåglar, som utkom med sin första upplaga 1949, under redaktion av ULF BERGSTRÖM,

CARL EDELSTAM och GUSTAF RUDEBECK, andra upplagan med ändringar och tillägg av KAI CURRY-LINDAHL och CARL EDELSTAM 1951 och tredje, av ANDERS ENEMAR och BJÖRN HOLM omarbetade upplagan, 1954.

Till medlemmarnas förfogande står föreningens numera ganska rikhaltiga bibliotek. Genom byte eller prenumeration håller föreningen f. n. 75 in- och utländska tidskrifter. Biblioteket förvarades till en början i CARL EDELSTAMS bostad, tills denna hotade att sprängas av volymernas mångfald, varpå det under några år tack vare prof. G. NOTINIS tillmötesgående fick inrymmas på Skogshögskolan. Sedan våren 1954 har det erhållit hemvist i Nordiska Museets bibliotekslokaler, där det alltjämt står under SVEN ARMINGTONS insiktsfulla vård.

Sin uppgift att verka för utforskandet av fågelfaunan har föreningen fullföljt dels genom insamlande och publicerande i Vår Fågelvärld av notiser vid sidan av utförliga uppsatser, dels och framför allt genom omfattande flyttfågelforskning i egen regi. Genom kriget hade de förnämliga fågelstationerna vid Rossitten och på Helgoland ödelagts. En intensifierad flyttfågelforskning framstod som ett viktigt önskemål. Det stod från början klart, att Ölands södra udde i första hand borde komma i fråga för en fågelstation. Genom GUSTAF RUDEBECKS observationer vid Falsterbo ådagalades, att också där framgår ett sträck av enastående art men kvalitativt olika Ottenbys. Föreningens ansträngningar inriktades till en början på Ottenby. Sedan en rad donationer erhållits, kunde redan i juli 1946 Ottenby Fågelstation tagas i bruk som bas för flyttfågelstudierna vid Ölands södra udde. För stationens tillkomst redogöres i Vår Fågelvärld 1947, s. 38—51, och i följande årgångar lämnas redogörelse för varje års arbete. Här må endast nämnas, att stationen, som ligger på en av Kungl. Lotsstyrelsen upplåten tomt, inrymmer ett stort dagrum, kök, tre sovrum med sammanlagt åtta bäddplatser, laboratorium m. m.

Hittills har verksamheten huvudsakligen bedrivits under tiden juli—oktober, på senare år dock även under vårsträckets tid. Stationen är i regel bemannad av en observatör, som i möjligaste mån registrerar alla förbiflygande fåglar, samt 2—3 ringmärkare. Dessutom tillkomma under en stor del av säsongen frivilliga medarbetare och elever. Ett hundratal fågelintresserade ungdomar har under de gångna åren fått en utomordentlig skolning vid Ottenby. Flera

framstående forskare ha gäststat stationen, men nu råder tyvärr förbud för utlänningar att beträda fyr- och stationsområdet.

Arbetet består dels av fältobservationer över flyttningstider, fåglarnas frekvensväxlingar, deras beroende av meteorologiska faktorer m. m., dels av ringmärkning. Det nya i verksamheten vid Ottenby är sträckobservationer under hela den ljusa delen av dygnet, ej blott under några morgontimmar med maximisträck som vid utländska stationer. Det närmaste målet är att få en tioårsserie av så fullständiga observationer som möjligt av höststräcket, varigenom ett enastående material kommer att stå till förfogande för bearbetning. Två år återstå av en sådan serie. Redan nu har man kunnat få en god uppfattning om de olika arternas års- och dygnsrytm samt variationerna i sträcket under olika år och de sannolika orsakerna till dessa.

Ringmärkningen har utgjort den andra huvudgrenen av verksamheten. Liksom vid flera utländska stationer fångas småfåglar och en del rovfåglar i stora ryssjor av s. k. helgolandstyp, uppbyggda kring träd och buskar. Vid stranden, huvudsakligen på tångbankarna, fångas vadare, ärlor, piplärkor m. fl. i flyttbara vadarfällor av speciell Ottenby-konstruktion. Under de första åren ställde Naturhistoriska Riksmuseet ringar till förfogande. De senaste åren har föreningen måst använda egna ringar, fr. o. m. 1953 med adressen ORNIS BOX STOCKHOLM. Under åren 1946—1954 ha ringmärkts mer än 86 000 fåglar fördelade på 158 arter. 1949 gav över 14 000 märkningar, vilket årsresultat torde vara rekord för en europeisk station. Hitintills ha 1 182 återfynd av 72 arter erhållits.

Redan 1937 och 1938 gjorde ULF BERGSTRÖM och GUNNAR SVÄRDSON försök med ringmärkning vid Ottenby och lyckades trots obetydlig fångstmateriäl märka över tretusen fåglar. Detta visade vilka möjligheter platsen erbjöd och hur angeläget det var att där åstadkomma en station. Det var också dessa ornitologer jämte GUSTAF DANIELSSON och CARL EDELSTAM, som ha förtjänsten av dess snabba tillkomst. Verksamheten vid stationen ledes närmast av en av styrelsen tillsatt Ottenby-kommitté, där DANIELSSON utgör den ledande administrativa och SVÄRDSON den ledande vetenskapliga kraften. På senare år har WOLF JENNING spelat en viktig roll vid stationens ledning. Driften har ekonomiskt möjliggjorts genom anslag från Statens Naturvetenskapliga Forskningsråd 1947—1950 och från Jaktvårdsfonden 1951—1954. För byggande av fällor m. m. har bidrag erhållits från Helge Ax:son Johnsons stiftelse.

GUSTAF RUDEBECKS undersökningar över fågelsträcket vid Falsterbo påbörjades 1942. Det visade sig att sträcket här i vissa avseenden, alldeles särskilt beträffande rovfåglar, överträffar det vid Ottenby. Hösten 1947 började observationer i föreningens regi och ha sedan fortgått juli—oktober varje år. Antalet bokförda sträckande fåglar per säsong synes svänga mellan en och en och en halv million. Ringmärkningen har vid Falsterbo ännu knappast lämnat experimentstadiet beträffande för denna lokal lämpliga fångstplatser och fålltyper. Men de senaste säsongerna har antalet märkningar likväl överskridit tvåtusent.

På grund av det alltmer ökade behovet av en fågelstation även i Falsterbo beslöt styrelsen 1950, att medel skulle insamlas för uppförande av Falsterbo Fågelstation samt tillsatte en kommitté för ändamålet. År 1952, då ungefär hälften av det erforderliga beloppet (beräknad kostnad 50 000) insamlats, erhöll SOF av staden Skanör med Falsterbo som gåva en tomt om 1 200 kvm. Denna överskrevs omedelbart på den då nybildade Skånes Ornitologiska Förening, som sommaren 1953 kunde igångsätta byggnadsarbetet. Följande sommar togs stationen i bruk. Den består av en byggnad innehållande storstuga, kök, fem sovhytter och en inredningsbar vind samt en byggnad, som inrymmer laboratorium, magasin, cykelstall m. m. Skåneföreningen, med SVEN GARPINGER, BERTIL HANSTRÖM, TORSTEN MALMBERG och HJALMAR MATTSSON som de verksamaste krafterna, har helt stått för planläggningen och insamlingsarbetet, som krönts med fullständig framgång tack vare 1954 erhållna anslag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse samt från Forskningsrådet.

På ytterligare en plats har studier av flyttfågelsträck bedrivits, nämligen av SOF-medlemmar i Norrtälje vid Rönnskärsudde på Väddö snett emot Signilskär på Åland.

Föreningen har också understött faunistisk och ekologisk forskning genom utdelande av stipendier, nämligen följande: 1947 och 1948 till VIKING OLSSON för fågelbonitering vid Hedesundafjärden i nedre Dalälven; 1949 till samme man för inventering av fågellivet i Källskärens, Hävringe och Hartsö skärgårdar i Södermanland; 1953 till ANDERS ENEMAR för undersökningar över gårdsmygens och busk-skvättans populationsdynamik; 1954 till N.-G. KARVIK för studium av utbredningen av rödvingetrast, smålom, pärluggla m. fl. fåglar i Dalsland; till KJELL ENGSTRÖM som bidrag till vissa fågelboniteringar vid Bogesund.

Sin uppgift att verka för skyddet av Sveriges fågelfauna har föreningen framför allt sökt fylla i samarbete med andra organisationer, i främsta rummet Svenska Naturskyddsföreningen och Svenska Jägareförbundet. Redan tidigt inledde föreningen samarbete med Naturskyddsföreningen i fridlysningsfrågor. Detta samarbete har fortsatt och utvidgats. Med stöd av en utredning av KAI CURRY-LINDAHL, publicerad i Vår Fågelvärld 1950 s. 113—165, ingick SOF och Naturskyddsföreningen med hemställen om totalfridlysning av berguven. Sådan utfärdades redan samma år. På uppdrag av SOF har Bo ÖSTERLÖF slutfört en utredning angående duvhöken i och för en framställning om fridlysning under häckningstiden. Bland övriga f. n. aktuella spörsmål, som diskuterats av kommittéer inom de båda föreningarna, må nämnas frågan om begränsning av rätten för vissa lärare m. fl. att utan hinder av gällande fridlysningsbestämmelser få skjuta fridlysta fåglar eller taga deras ägg för vetenskapliga ändamål samt frågan om vidgad kontroll av konservatorerna. Att en ökad kontroll är starkt av behovet påkallad visade en razzia, som SOF med statspolisens hjälp igångsatte i december 1953 och som blottade betänkliga missförhållanden, vilka i ett flertal fall lett till åtal.

SOF är representerad i Svenska Naturskyddsföreningens förbundsråd.

Efter ett på initiativ av Svenska Jägareförbundet i januari 1954 hållet sammanträde mellan representanter för förbundet, Domänstyrelsen, Svenska Naturskyddsföreningen och SOF har sedermera bildats ett s. k. förtroenderåd, vilket skall ha till uppgift att vara ett samarbetsorgan på bred front mellan nämnda organ i naturskydds- och viltvårdsfrågor. SOF har två representanter i rådet.

För SOF:s del har samarbetet med Svenska Jägareförbundet hittills främst tagit sig uttryck däri, att föreningen på remiss fått åtskilliga från förbundets lokalavdelningar inkomna framställningar med begäran om utsträckt jakttid eller upphävande av fridlysning i fråga om vissa fåglar. I ett par fall har förbundet självt begärt yttrande av SOF, nämligen angående förbud mot vårjakt på morkulla och ev. fridlysning av duvhök under häckningstiden.

För SOF särskilt glädjande är, att Domänstyrelsen senaste året i några ärenden hänvänt sig till föreningen. Med anledning av framställningar från konservatorer med begäran att få skjuta fridlysta fåglar har sålunda Domänstyrelsen berett föreningen tillfälle till

överläggningar angående i vad mån och efter vilka principer sådana undantag borde ifrågakomma. Domänstyrelsen har vidare begärt föreningens yttrande över styrelsens förslag till jakttider för jaktåret 1954/55.

I syfte att verka för ett bättre skydd av de sjöar och vattendrag, som hotas av reglering eller utbyggnad för att tillgodose behovet av vattenkraft, har ett antal organisationer, bland dem Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska Turistföreningen, Samfundet för hembygdsvård, Svenska Fjällklubben m. fl., gemensamt upprättat en »Förteckning över vissa sjöar och vattendrag vilka böra skyddas mot exploatering för kraftverksändamål». SOF har härvid med skärpa framhållit, vilka sjöar som med hänsyn till där förekommande fågel-liv ovillkorligen böra undantagas från varje form av ingripande. Denna förteckning har 1954 utkommit av trycket.

En stor händelse i föreningens liv var den tionde internationella ornitologkongressen, som hölls i Uppsala 10—17 juni 1950. Vid den nionde kongressen, i Rouen 1938, beslöts att den följande skulle hållas i Förenta Staterna. Efter kriget ansågs det omöjligt att förlägga kongressen på andra sidan Atlanten, emedan knappast några européer då skulle få möjlighet att delta. Efter en vädjan till Sverige åtog sig SOF värdskapet. Dess ordförande utsågs till general-sekreterare och tog till sin närmaste medhjälpare i Uppsala STEN FORSELIUS. Det omfattande exkursionsprogrammet uppgjordes av GUSTAF RUDEBECK, som också tillsammans med GUNNAR SVÄRDSON var behjälplig vid utformandet av det vetenskapliga programmet. Fyra framstående forskare inbjöds att hålla översiktsföredrag: ERNST MAYR över artbildning, RUDOLF DROST över flyttningsproblem, NIKO TINBERGEN över beteendeforskning och DAVID LACK över populationsekologi. Kongressen hade 377 deltagare, varav 294 utlänningar från 26 länder, och sammanträdde som helhet i biografen Röda Kvarn, medan sektionernas föredrag och diskussioner samt filmförevisningarna voro förlagda till universitetet, där KAI CURRY-LINDAHL i förhållan sammanbragt en utställning av svenska fågel-fotografier. En utställning av äldre och nyare ornitologisk litteratur var ordnad i universitetsbiblioteket under medverkan av vår bibliotekarie SVEN ARMINGTON, som också sammanställt en förteckning, »Nomina Avium Sveciae», över de svenska fåglarnas vetenskapliga, engelska, franska, tyska och svenska namn till tjänst för exkursions-deltagarna. Under själva kongressen ägnades en hel dag åt en ut-

flykt i Norrtälje skärgård samt en natt åt en exkursion till de stora skogarna i Dannemoratrakten. På eftermiddagen den näst sista dagen voro samtliga deltagare bjudna på en bussfärd till Gamla Uppsala, där té intogs, samt till LINNÉs Hammarby, och på kvällen stod SOF som värd vid bankett i Rikssalen på Uppsala slott, där landshövding HILDING KJELLMAN presiderade. Både före och efter kongressen arrangerades exkursioner, flera av dem dubblerade, till olika delar av Sverige: trakten omkring Lund, Öland, Gotland, Närke och Värmland, Handöl, Ammarnäs, skogar vid Kiruna, Abisko. Deltagandet var så livligt, att dessa exkursioner omfattade över 1 500 persondagar. Kongressens föredrag och diskussioner, skildringar av exkursionerna m. m. sammanfördes i en volym på 664 sidor: »Proceedings of the Xth International Ornithological Congress, Uppsala June 1950», vilken utkom vid årsskiftet 1951—52 och tillställdes alla deltagare samt finnes i handeln. Kongressens eftermäle har varit synnerligen gott. Dess ekonomi säkrades genom betydande statsbidrag samt några mindre donationer.

Föreningens ekonomiska ställning måste betecknas som god, särskilt då man tager i betraktande dess i förhållande till medlemsantalet mångskiftande och penningslukande verksamhet. Inga skulder belasta de bägge fågelstationerna. Föreningen disponerar en forskningsfond på 8 100 kr, en Ottenby-fond på 5 450 kr och en fågelskyddsfond på 1 500 kr, samt en ständiga medlemmars fond på 7 525 kr. Detta lyckliga resultat har uppnåtts till en del genom ovannämnda statsbidrag till tidskriften och kongressen, Forskningsrådets och Jaktvårdsfondens bidrag till driften vid fågelstationerna samt ett flertal donationer. Den väsentligaste förklaringen ligger dock i så många medlemmars osjälviska, uppoftande och oavlönade arbete för föreningen, ej endast i fråga om att utverka anslag och donationer utan framför allt genom att med sina insatser på skilda fält vidmakthålla den verksamhet och skapa de resultat och den good-will, som föreningen nu kan tillgodoräkna sig.

Alldeles utan bekymmer kunna vi dock inte se framtiden an. De unga initiativtagarna ha blivit män i staten och kunna ej beständigt skänka SOF så mycket av sin tid som förr. Det gäller att få fram en ny generation till arbete och ansvar i ledningen. Särskilt tre funktionärer ha en betydande arbetsbörda. Medlemmarna äro dem stor tack skyldiga för deras oegennyttiga arbete. Två av dessa ha nämnts förut, redaktören för V. F. samt bibliotekarien. Den tredje

är distributören, STEN ÖSTERLÖF, som på ett upppoffrande och samvetsgrant sätt handhaft den krävande och prövande uppgiften att sköta medlemsregistrering, kallelser, adresslistor o. d. Föreningen är alltför liten för att anställa avlönad arbetskraft. Styrelsen ställes därigenom inför svårigheter för framtiden, då kanske frivilliga arbetskrafter ej räcka till för den växande arbetsbördan. Föreningens starka utveckling med lokalavdelningar och ombud över hela landet kräver också styrelsens särskilda uppmärksamhet.

Med tanke på vad som medhunnits och uppnått under de gångna tio åren och den obrutna verksamhetslusten kan dock föreningen med förtröstan se fram mot ett nytt decennium.

Invasionen av hökuggla (*Surnia ulula*) i Skandinavien 1950—51

Av

RAGNAR EDBERG

Som inledning till följande undersökning över 1950—51 års hökuggleinvasion skall först lämnas några allmänna uppgifter om artens förekomst och biologi.

Utbredning

Norra Europas och Asiens barrskogar utgör nominatrasens häckningsområde.

I Norge häckar den regelbundet från Nord-Trøndelag (64° n. lat.) norrut så långt barrskogen sträcker sig. Det uppges att hökugglan för 30—40 år sedan förekom som häckfågel tämligen regelbundet även i södra delen av landet, och ännu bosätter den sig där undantagsvis. Sålunda häckade 1949 två par nära Atnasjön vid Rondane i Hedmark fylke (HAGEN & BARTH 1950) och 1950 två par vid Sanderstölen mellan Valdres och Hallingdal i Opland fylke (HOLGERSEN 1950).

I Sverige häckar hökugglan regelbundet från norra Dalarna och Hälsingland (62°) norrut. Även hos oss förekommer enstaka bosättningar utanför det ordinarie utbredningsområdet. Sydligaste bofyndet är från Värmland (SOF:s förteckning 1951).

I Finland synes sydgränsen gå vid 62° n. lat. (HORTLING 1929—31, KALELA 1938).

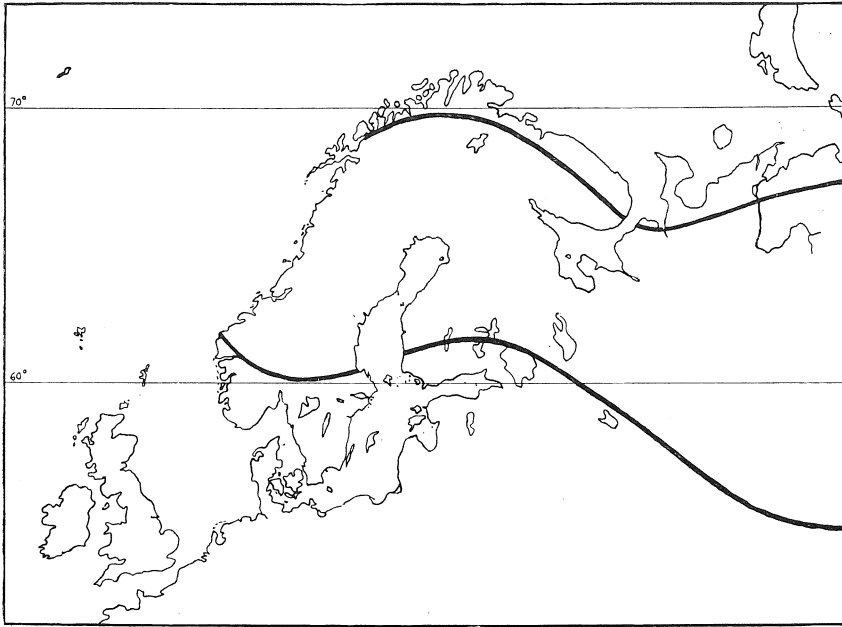

Fig. 1. Hökugglans europeiska häckningsområde. (*Distribution of Surnia ulula in Europe.*)

Från Ryssland och Sibirien anges häckningsgränserna mycket diffust i f. n. tillgängliga handböcker. En sammanställning efter DEMENTIEV (1935), vilkens uppgifter med smärre variationer återkommer hos NIETHAMMER (1938), PETERS (1940) och WITHERBY (1938), ger vid handen att sydgränsen går ungefär utmed 55°, alltså långt sydligare än i Skandinavien, fram till och med Kamtschatka. Norrut begränsas häckningsområdet av tundran vid omkr. 67°. Detta stämmer rätt väl med en av STEGMANN (1938) publicerad karta.

Närstående raser häckar i Centralasien (*Surnia ulula tianschanica*) och Nordamerika (*S. u. caparoch*).

Förekomst utom häckningstiden

Beståndet av hökugglor varierar avsevärt år från år. Ökad tillgång på föda synes ge impulsen till ökad häckning i form av tätare bosättning och större kullar. Hökugglorna iakttages, liksom vissa andra

ugglor, under lämmel- och sorkår »överallt», för att något år senare betraktas som sparsamt eller sällsynt förekommande inom samma områden.

Vintertid ingår rapporter om kringstrykande hökugglor utanför häckningsområdena. Fynd var fram till 1950 gjorda i alla svenska landskap utom Blekinge och Halland (SOF:s förteckning 1951). Väner- och Vätterlandskapen besökes årligen. I det övriga Europa har arten om vintern tillfälligt setts i S. Ryssland, Rumänien, N. Jugoslavien, Ungern, Tjeckoslovakiet, Polen, Österrike, Schweiz, Tyskland (bl. a. på Helgoland; i Ost-Preussen årlig), Holland, Belgien, NE. Frankrike samt England (allt enl. HARTERT 1913, NIET-HAMMER och WITHERBY). Fynden är anmärkningsvärt få och har i regel gjorts med långa mellanrum.

Häckning och föda

Hökugglan föredrar för sin häckning död furuskog. Den är dock ej helt bunden till barrskog, utan kan undantagsvis bosätta sig uppe i fjällens björkregion. Sådana fynd finnes både från Norge, Sverige och Finland. Boet, en enkel bale, redes i någon hålighet eller i ett gammalt spillkråkbo. Kråkbö, rovfågelbö och knipholkar (se fig. 2) kommer även till användning. Äggantalet varierar, är vanligen 3—5 men ökar med näringstillgången. Maximalt har noterats 13 ägg.

Huvudsakliga födan utgöres av smånagare. I kosten ingår även småfåglar och insekter. Den nödvändiga mängden föda per hökuggla och dag torde enligt HAGEN & BARTH röra sig om en eller två sorkar.

Invasionen 1950—1951

Lämmel- och sorktillgången i Skandinavien har sedan 1942 varit klen och utan större växlingar. Detta gällde även under 1950. Rent lokala massuppräddanden kan dock ha förekommit. Sålunda meddelar H. ROST (i brev) lämmelökning sistnämnda år från ön Vorteröy i Nord-Troms.

Detta till trots började i september 1950 inrapporteras fynd av hökugglor, långt söder om utbredningsgränsen. De ökade och kulminerade under november, avtog sedan rätt snabbt och upphörde helt i början av april 1951 (se fig. 5). Hösten 1951 voro ströfynden åter av normal omfattning, d. v. s. färre än tio för hela Sydsverige. Det är denna invasion, som jag genom upprop och personliga hän-

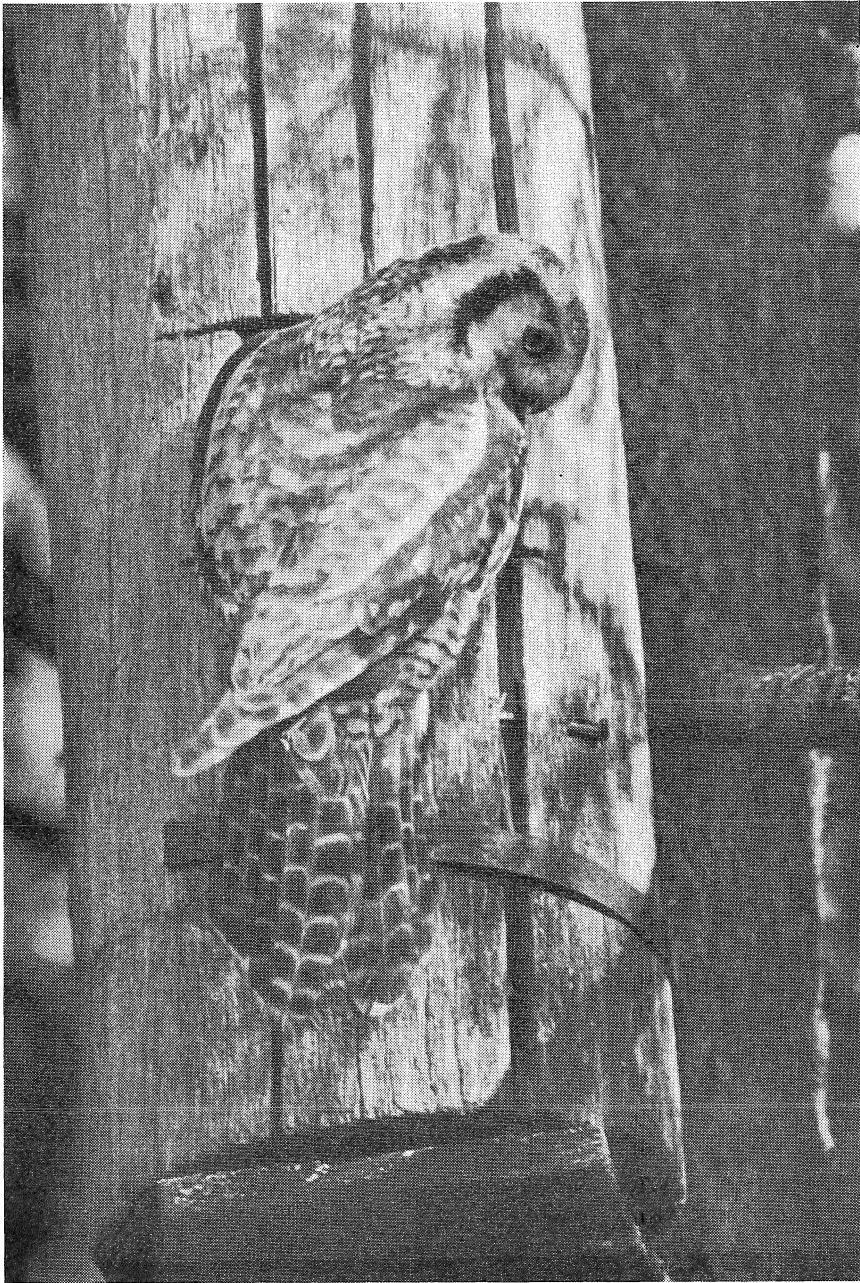

Fig. 2. Hökuggla vid boet, i detta fall en knipholk. Skatträsk, Lappland, 4 juni 1931. Foto: P. O. SWANBERG. (*Hawk-owl nesting in a nest-box put up for goldeneyes at Skatträsk, Swedish Lapland.*)

vändelser till konservatorer och ornitologer i olika länder sökt kartlägga och datera. Antalet därvid inrapporterade hökugglor utgör 313, varav 21 observerade och resten i beläggexemplar. Av dessa har 80 undersökts av mig med hänsyn till ålder, kondition etc. Fynden fördela sig på tid och plats som följer.

D a n m a r k

Falster

1950 Eskilstrup 2.11, Ørehoved 29.10.

F i n l a n d

Egentliga Finland

1950 Uusikaupunki 26.10, 26.10, 2.11, 20.11, 4.12.

Lappland

1950 Kittilä ?.11.

Nyland

1950 Lohja 31.10.

1951 Karkkila 24.1.

Satakunta

1950 Eräjärvi 15.10, Hämenkyrö (Tavastkyro) 2.11, Ikaalinen 3.10, Jämijärvi 27.11, Kangasala 8.11, Karkku 24.10, Karvia 22.10, Kauttua 30.10, 7.11, Kolho 18.10, Kuru 21.9, 17.10, 23.10, 27.10, 2.11, 10.11, 13.11, Kiikka 10.12, Kyröskoski 27.12, Lempäälä 16.10, Mänttä 4.11, Orivesi 1.11, Pirkkala (Birkkala) 25.10, Rauma ?.10, ?.11, 22.11, 22.11, 23.11, 11.12, Rouvesi 7.10, Teisko 18.10, 28.10, Tottijärvi 25.10, Vesilahti 4.11, Viljakkala 23.10, 23.10, Virrat 26.10, 26.10, 14.11, 22.11, Visuvesi 22.9, 1.11, Ylöjärvi 16.10.

1951 Rauma 2.1, 4.1, Teisko 9.1, Ähtäri (Ähtärä) 16.1.

Savolaks

1950 Hankasalmi 1.11, Kuopio 21.10, ?.1950, ?.1950, ?.1950, ?.1950, Savonlinna 28.11, 12.12, Siilinjärvi ?.1950.

Tavastland

1950 Heinola 16.12, Jämsä 18.10, Jämsänkoski 30.9, Kolari ?.9, Pälkäne 1.11, Riihimäki 24.9, Urjala 11.11, 13.11.

Västerbotten

1950 Aavasaksa ?.10, Tornio ?.11, ?.11, Ylitornio ?.9.

Österbotten

1950 Haukipudas ?.10, ?.11, Kajaani 12.10, 19.10, 6.11, Kalajoki ?.9, Kemi ?.9, Kemijärvi ?.9, Kiiminki ?.10, ?.11, Kronoby 23.10, Lappören 15.10 (10 st observerade), 22.10, Lapua 24.10, 8.11, 22.11, 9.12, Laurila ?.11, Muhos ?.9, ?.11, ?.11, Nivala ?.11, Olhava ?.10, ?.10, Pyhäntä 7.12, Raate ?.11, ?.11, Rovaniemi ?.9, ?.10, ?.10, ?.10, 7.11, Sievi ?.12, Siikajoki ?.9, Taivalkoski ?.10, Tervola ?.9, Vaasa 14.11, Vörå 23.10, Ylivieska ?.11.

1951 Alavus 9.1, Vaasa 11.3.

Från icke namngivna platser i Finland har fynd rapporterats på följande data:

1950 3.10, 6.10, 8.10, 11.10, 17.10, 18.10, 22.10, 23.10, 25.10, 25.10, 31.10, 31.10, 31.10, 7.11, 7.11, 7.11, 8.11, 8.11, 13.11, 13.11, 13.11, 15.11, 16.11, 17.11, 21.11, 23.11, 23.11, 1.12, 1.12, 6.12.

1951 3.1, 8.1.

N o r g e

Akershus

1950 Klöfta, Ullensaker 5.11, Sogn, Oslo 12.11.

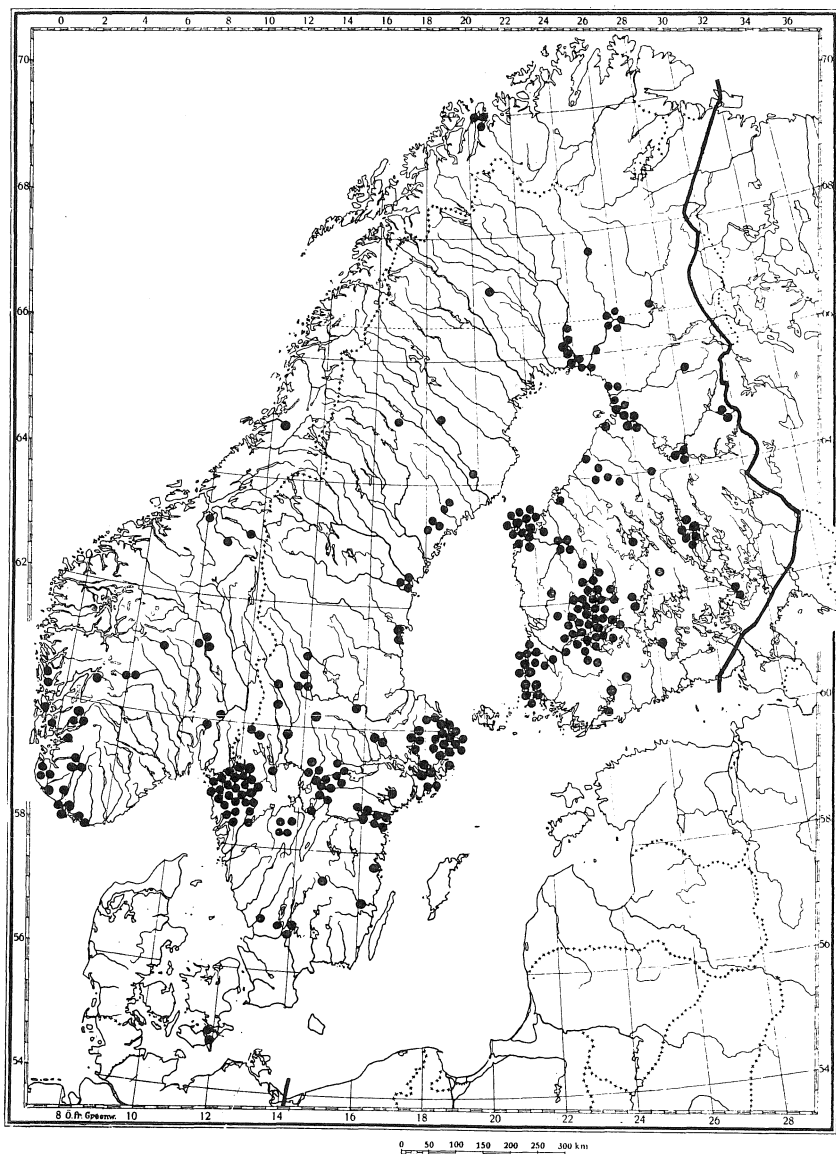

Fig. 3. Fyndens geografiska fördelning, september 1950—april 1951. Varje prick motsvarar ett insamlat eller iakttaget exemplar; när flera exemplar rapporterats från samma plats, har prickarna lagts koncentriskt kring fyndorten. Antalet fynd är för Danmark 2, Norge 37, Sverige 116 och Finland 126. Trettiofyra fynd från »Finland», utan närmare lokaluppgift, har ej medtagits. Heldragna svarta linjer markerar polska och ryska gränserna, öster om vilka inga data varit tillgängliga. (Map of hawk-owl reports, September 1950—April 1951. Each dot equals one specimen collected or seen. Heavy black lines mark the Polish and Soviet borders, from behind which no information could be obtained.)

Buskerud

1951 Ustaoset 25.3, 25.3.

Hordaland

1950 Eidfjord, Hardanger 11.10, Godvik, Laksevåg 25.9, Horda, Røldal 21.11., Røldal 18.11, 18.11.

1951 Etne, Hardanger 10.1, Lysekloster ?1, Rommetveit, Stord 24.2.

Nord-Trøndelag

1951 Kongsmoen, Foldereid 5.1.

Opland

1950 Djupslia, Öyer 20—25.9, 20—25.9, 20—25.9, Vestre Slidre, Valdres 12.10.

Rogaland

1950 Lutsi, Höyland ?9, Auglend, Hetland 8.10, Reveim, Madla 15.10, Moi, Lund 18.10, Lysebotn, Forsand ?10, Ravndal, Gjestal 5.11, Egersunds omegn 4.12.

Troms

1950 Uløybukt 14.9, Vorterøy 13.9, ?9.

Trøndelag

1950 Trøndelag (utan nærmare plassuppgift) ?9, ?9, Tydalen ?9.

Vest-Agder

1950 Flekkefjord 20.10, ?10, 1.11, Lyngdal ?10, ?10, Fidjeland, Sirdal 5.11, 5.11.

Sve r i g e

Bohuslän

1950 Fressland 27.11, Mo ?12, Näverstad ?11, ?11, ?11, ?1950, Strömstad 21.11, Uddevalla ?11.

Dalarna

1950 Fredriksberg 30.10, Malung 13.10, 30.10, Säter 21.11, Öje kapell 22.11.

1951 Evertsberg 5.3.

Dalsland

1950 Bäcke ?11, Brålanda 14.11, Dals Ed ?11, Dalskog 3.10, Färgelanda ?12, Laxarby 22.9, Mellerud 21.11, Rölönda 25.11, Rännelanda ?11, Ärtemark ?12, ?12, Ödskölt ?11.

1951 Dals Ed 29.1, 13.2, Gustavsfors 29.1, Mon 22.3, Rölönda 29.1, V. Ed 12.2.

Halland

1950 Oskarström 1.11.

Hälsingland

1950 Iggesund 18.11, 20.12.

Lappland

1950 Kristineberg 8.11, Malmberget 9.10, Skarvsjöby 24.11.

Medelpad

1950 Sundsvall 4.9, 2.10, 8.11.

Norrbottn

1950 Karungi 8.11, Risudden 13.10, Skogskärr 8.9.

Närke

1950 Adolfsberg 27.11, Askersund 20.12, Glanshammar 23.10, Kvistbro 13.12, Mullhyttemo 22.11, Sköllersta 11.11, Svartå 24.11, Vretstorp 2.12.

1951 Tångersåsa 11.2.

Småland

1950 Berga ?11, Fårhult 29.12, Göteryd ?10, S:a Ljunga ?10, Vrå 25.10.

1951 Landsbro 31.1

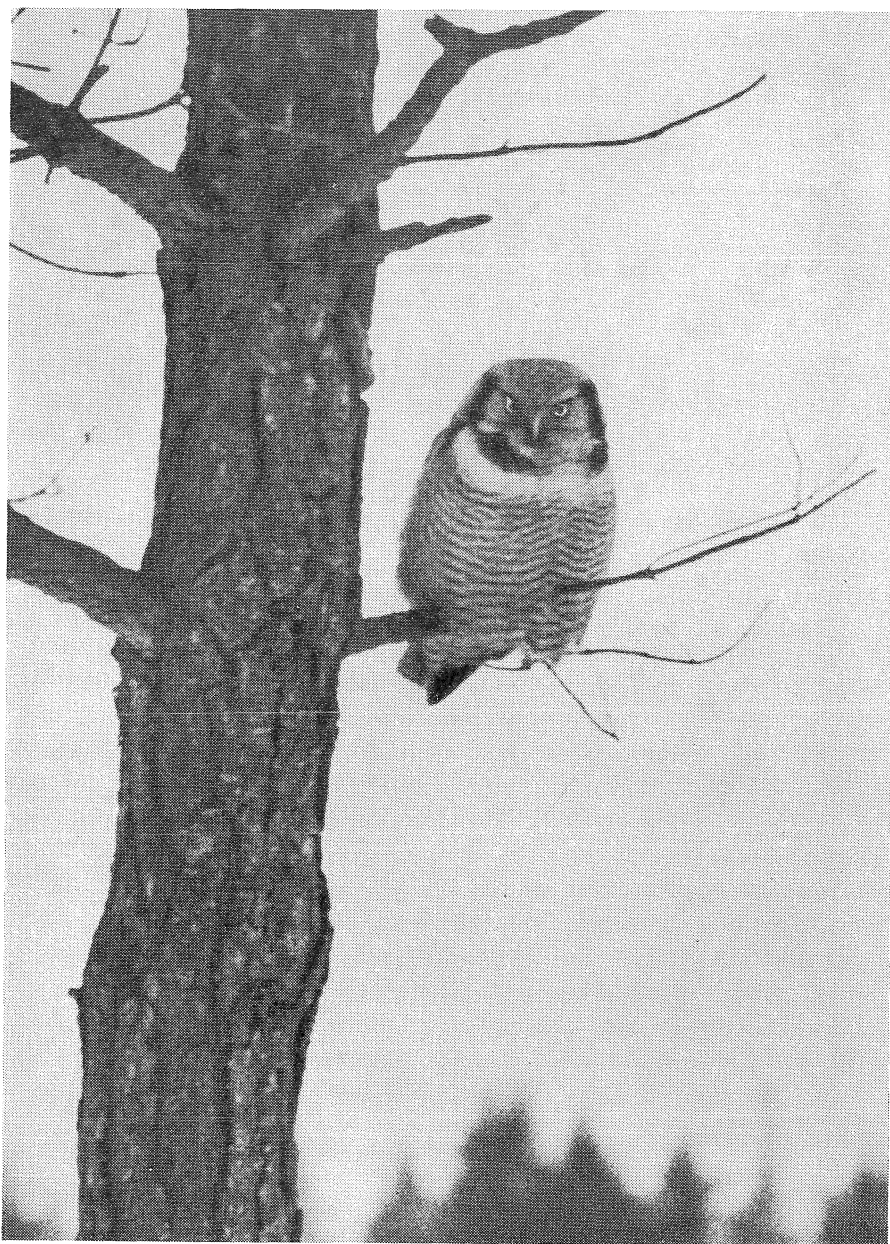

Fig. 4. Hökuggla på sydsvensk lokal. Skara, hösten 1950. Foto: LENNART WAHL.
(*One of the hawk-owls taking part in the irruption, photographed at Skara, S. Sweden,
in the autumn 1950.*)

Södermanland

1950 Fjällvedens krp 16.10, Stegsholm 13.11, Västerhaninge 7.10.

Uppland

1950 Arholma 21.10, Edsbro 15.9, 21.10, Frötuna 16.10, 28.10, Gimo 5.12, Husarö 16.11, Knivsta 30.12, L:a Essingen 17.11, Marielund 21.10, Norrtälje 23.10, Rasbo 25.10, Riala 19.10, Roslagsbro 20.10, 1.11, Stockholm 25.9, 1.12, Ununge 27.11, Uppsala 7.10, Väddö 12.9.

1951 Sällarön, Norrtälje 27.2, Östhammar 22.2.

Värmland

1950 Alkvettern 27.12, Björneborg 11.10, Charlottenberg 15.9, Degerfors 24.10, Gunnarskog 29.9, Mellbyn 15.11, Munkfors 12.9, Torsby 4.9, Värml. Dalby 25.9.

Västerbotten

1950 Vindeln 6.11.

Västergötland

1950 Marum (ett övervintrande ex. 30.10—20.3), Udenäs 4.11, Vänersborg 27.10.

1951 Skövde 2.1, St. Bjurum 1.3, omkr. 1.4.

Västmanland

1950 Fläckebo ?11, 15.12, Järle 10.10.

Ångermanland

1950 Långviksmon 4.10, Mellansel 30.10, 3.11, Skorped 16.11, Trehörningssjö 25.9.

Östergötland

1950 HäradsHAMMAR 10.11, Lotorp 12.10, Norrköping 31.10, 7.11, Vikbolandet 4.11, 16.11, Ö:a Husby 13.11.

De meddelanden om förhållandena utanför Norden, som jag brevlades fått från olika håll, har samtliga varit negativa. I Mellaneuropa har sålunda inga observationer gjorts av hökugglor i samband med invasionen i Skandinavien (DROST, KUHK, STRESEMANN, WAGNER). Den tillgängliga ryska litteraturen från 1950—51 nämner intet om massuppträdanden av arten (JOHANSEN); detta innebär naturligtvis ej att sådana inte kan ha förekommit. Inte heller från Östeuropa har några uppgifter stått att få. Beträffande Nordamerika har massrörelse av *S. u. caparoch* inte observerats under ifrågavarande vinterhalvår (PALMER, PETERS), däremot har fjällugglor (*Nyctea scandiaca*) dragit söderut i rätt stort antal (HACHISUKA).

Samtliga 80 av mig undersökta exemplar har varit vid gott hull. Till 85 % befunnos de vara unga, således födda våren-sommaren 1950. Till tid och plats var de gamla exemplaren jämnt fördelade bland ungfåglarna.

Diskussion

Den ovan kartlagda hökuggleinvasionen berörde hela Norden ned till Danmark, däremot icke mellersta och västra Europa. Från Östeuropa saknas uppgifter.

Då någon ökad häckningsfrekvens under 1950 inte rapporterats

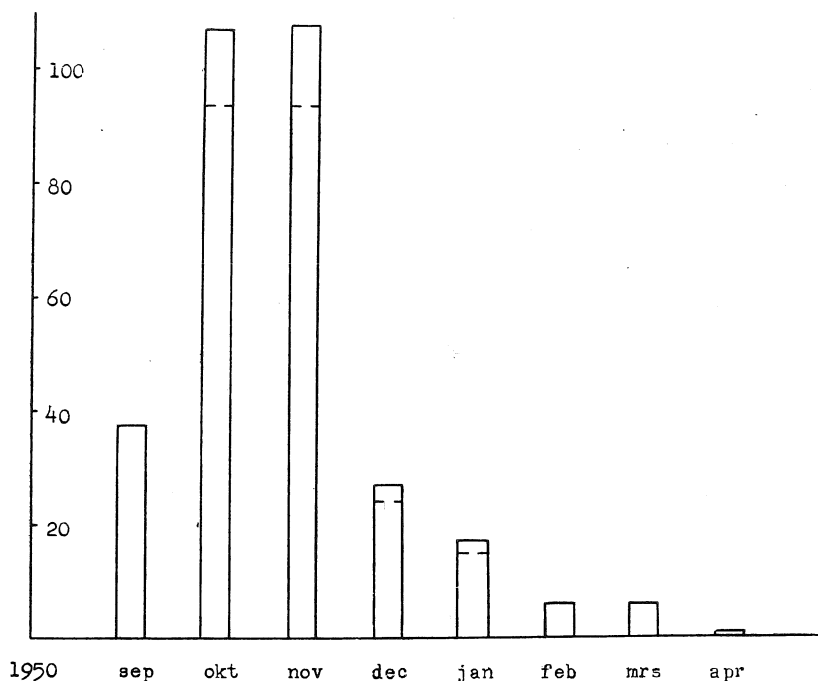

Fig. 5. Fyndfrekvens per månad, september 1950—april 1951. De avskilda topparna på kolumnerna 2—5 representerar de trettio två finska rapporter, som inkommit utan närmare lokaluppgift. Ett svenskt och fem finska fynd från »1950», utan närmare datering, har ej medtagits. (Diagram of hawk-owl reports, September 1950—April 1951. The 280 reports mapped on fig. 3 are all included, except six from »1950» without closer dating; and a further 32 owls which were reported from »Finland» without details as to locality, have been added separately at top of col. 2—5.)

från vare sig norra Finland, Norge eller Sverige, och då den svaga gnagartillgången inte heller ger anledning till att tro att en sådan skulle ha förekommit men förbisett, bör de invaderande hökugglorna rimligtvis ha kommit österifrån, d. v. s. från Ryssland eller Sibirien. Hur smågnagarna förhållit sig inom dessa områden vet vi ingenting om. Eftersom hökugglornas kost till största delen utgöres av sorkar och möss, vilka leva i skogsmark, och då de alltså ej är beroende av fjälllämmeltillgången såsom fjällugglorna, kan en ökning av enbart sork- och musstammen vara tillräckligt som bas för en invasion. Som bekant växlar lämmel och andra gnagare i frekvens till en viss grad oberoende av varandra.

Tänkbart är således att hökugglorna våren 1950 massförökade

sig någonstans i öster, varefter ett överskott av ugglor tvingades att söka nya jaktmarker.

Att med säkerhet säga invasionens anledning, ursprung och riktning är emellertid svårt, då alltför många faktorer av betydelse tillvidare är okända. Min avsikt har endast varit att delge intresserade läsare de av mig kända fynden och att söka en nöjaktig förklaring.

En detaljerad analys av materialet kommer att lämnas av CARL EDELSTAM i ett senare nummer av Vår Fågelvärld.

* * *

Ett stort antal personer och institutioner har varit behjälpliga vid insamlingen av materialet till denna uppsats, och till dessa riktar jag ett varmt tack.

D a n m a r k: HANS JOHANSEN, Köpenhamn; E n g l a n d: British Museum (Nat. Hist.), London; F i n l a n d: DAGMAR BÄCK, Vasa, AARNE HELLEMAA, Uleåborg, EERO PAJARRE, Tampere, ALPI PYNNÖNEN, Riihimäki, PEKKA SOVINEN, Kuopio, TAUNO WAARAMÄKI, Helsingfors, OTTO VESA, Länsi-Teisko; I n d i e n: SALIM ALI, Bombay; J a p a n: Marquess HACHISUKA, Shizuoka-ken; N o r g e: A. BERNHOFT-OSA, Stavanger, YNGVAR HAGEN, Trondheim, HOLGER HOLGERSEN, Stavanger, JOHANNE KJENNERUD, Bergen, O. OLSTAD, Oslo, HELEN ROST, Tromsø, C. STÖP-BOWITZ, Oslo, AAGE WILDHAGEN, Oslo; S v e r i g e: TORE ANDERSSON, Norrtälje, LAMBART VON ESSEN, Gnesta, STEN FORSELIUS, Uppsala, ALGOT GUSTAFSSON, Ed, TORE HANSON, Örebro, WILNER KARLSSON, Glimåkra, C. F. LUNDEWALL, Norrköping, P. O. SWANBERG, Skara, E. WAHLGREN, Ivla, GÖTE WALDESKOG, Stockholm; T y s k l a n d: RUDOLF DROST, Wilhelmshaven, R. KUHK, Radolfzell, E. STRESEMANN, Berlin, H. O. WAGNER, Bremen; U S A: RALPH S. PALMER, New York State Museum och J. L. PETERS, Cambridge, Mass.

LITTERATUR

- DEMENTIEV, G. P. 1935. *Systema Avium Rossicarum*, I. Paris.
Förteckning över Sveriges fåglar, 2. uppl. 1951. Stockholm.
GUSTAFSSON, A. 1950. Fåglar i Dals Eds socken. Dalsländsk Hembygd, 2.
HAGEN, Y. & BARTH, E. K. 1950. Iakttagelser över haukuglen. *Fauna*, 1: 1–12.
HARTERT, E. 1913. *Die Vögel der paläarktischen Fauna*, II. Berlin.
HOLGERSEN, H. 1951. Bird notes and news 1950. Stavanger Museums småskrifter, Zoologisk serie, nr 1.
HOLMSTRÖM, C. T. m. fl. 1944. Våra fåglar i Norden, II. Stockholm.
HORTLING, I. 1929–31. *Ornitologisk Handbok*. Helsingfors.
KALELA, O. 1938. Ueber die regionale Verbreitung der Landvögel, etc., p. 136, 138 (jfr förklaringen p. 133). *Ann. Zool. Soc. Vanamo*, 5.
NAUMANN, J. F. 1899. *Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas*, V. Gera.
NIETHAMMER, G. 1938. *Handbuch der Deutschen Vogelkunde*, II. Leipzig.
PETERS, J. L. 1940. *Check-List of Birds of the World*, IV. Cambridge, Mass.
STEGMANN, B. 1938. Grunderna för en ornitogeografisk indelning av den palearktiska regionen. [På ryska.] *Faune de l'URSS, Oiseaux*, I; 2. Moskva/Leningrad.
WITHERBY, H. F., m. fl. 1938. *The Handbook of British Birds*, II. London.

S u m m a r y : The irruption of hawk-owls (*Surnia ulula*) in northwestern Europe 1950—51.

Following some brief introductory remarks on the breeding distribution of *Surnia*, its winter movements, breeding-biology and food, a complete record is given of the reports received by the author in connection with the irruption of hawk-owls in northwestern Europe during the autumn and winter 1950—51. These include 313 owls, 21 of which were seen by competent observers and the others shot or found dead. The irruption took place from September to March; no reports were received in August, 1950, only one in April, 1951 (given as »about April 1»); and there was a steep fall in frequency already in December, as is evident from the diagram fig. 5. Among 80 specimens examined by the author, a great majority (85 %) were juveniles, i. e. born in the spring or summer 1950. Adults and juveniles did not show any difference in their distribution with respect to time or place. They were all in a good nutritional condition.

The owls did not cross the North Sea to the British Isles, nor did they reach central Europe, as far as information is available from these areas. From eastern Europe and Russia, on the other hand, no information could be obtained and the owls may well have been more frequent here than usual. In the western hemisphere, hawk-owls did not move south in any appreciable numbers.

It is noted that no increase in the populations of mice, voles, or lemmings was reported from Norway, Sweden, or Finland during the year preceding the irruption (except quite locally, as on a north Norwegian island in the vicinity of which three owls were recorded). This would seem to support the idea that the hawk-owls invaded Fennoscandia from some part of Russia where conditions may well have been different as far as rodent cycles are concerned.

During the autumn 1951, the number of hawk-owls appearing in Southern Scandinavia was again close to normal, being less than a tenth of that reported in 1950.

The material will be subjected to a detailed analysis by CARL EDELSTAM in a later issue of *Vår Fågelvärld*.

Blåkråkans (*Coracias garrulus*) levnadsvanor på Fårö

Av

HALDUR WIGSTEN

Ända fram mot det sista decenniet av 1800-talet var blåkråkan ingen ovanlig företeelse i vårt lands östra delar upp till Mellansverige. Beståndet minskade dock hastigt så att fågeln slutligen endast fanns häckande i Småland och i Skåne. Där höll den sig kvar ett stycke in på 1900-talet. Blåkråkans totala utbredningsområde har också under de senaste hundra åren visat ganska stora förändringar. Fågeln har sålunda nästan helt försvunnit från de områden som ligger väster

om 18:e longituden. Österut är förhållandet ett annat, ty här har arten vunnit terräng mot norr. Den äldre förekomsten i Skandinavien skall emellertid ej bli föremål för behandling här, emedan en utredning över denna med försök till förklaring av orsakerna till ändringarna i utbredningen redan föreligger (DURANGO 1946). Vad Gotland beträffar, torde den gamla stammen ha gått tillbaka ännu tidigare än längs det svenska fastlandets ostkust. Blåkråkan torde ha varit sällsynt som häckfågel på ön redan i början av 1800-talet (WIGSTEN 1946).

I början av 1900-talet hade blåkråkan på andra sidan Östersjön framträngt så långt mot norr, att den nått Estlands sydgräns (LEPIK-SAAR i brev). Det var också först då den baltiska kuststräckan och de därutån liggande öarna besatts, som någon årlig förekomst åter kunde märkas på Gotland. År 1936 får på goda grunder anses som det första häckningsåret på Fårö (WIGSTEN 1942), men det kan ifrågasättas, om icke ett par redan året dessförinnan häckat på Gotska Sandön, där min broder upprepade gånger under försommaren 1935 såg ett par i en ihålig ek vid Gården. De närmast följande åren påträffade jag regelbundet blåkråkan på Fårö. Vissa år såg jag i slutet av sommaren en eller ett par kullar ungfåglar. Under försommaren 1942 iakttog jag två par och påträffade då det första blåkråkeboet icke långt från min bostad. Detta bo blev dock under ruvningen spolierat av ett häftigt oväder, men det andra paret visade sig senare med tre ungar. År 1943 uppehöll sig två par i terrängen, men jag fann blott ett bo (nytt för året). 1944 fann jag ytterligare ett bo och därmed förmodligen föregående års okända boplats. Då jag tillfälligt var bortrest, skulle GUSTAF RUDEBECK besöka ett av dessa bon, men han fick felaktiga upplysningar i gårdarna och fann istället ett bo med ungar, som jag inte kände till. Antalet bon detta år uppgick alltså till tre. 1945 hade jag fyra bon inom området och kunde lokalisera ytterligare två par.

Under det 10-tal år det här varit fråga om, höll sig blåkråkorna envist kvar inom ett smalt vindfällbälte på öns sydvästra del med gräns mot Ödehoburga. Åren 1945—1950 tillkom ytterligare en del nya bon inom detta område, men samtidigt visade populationen en viss tendens att erövra nya områden. Bon och lokalt uppträdande par påträffades vid Dämba, Bondans, Kalbjärga, Eke och Skär. Man skulle sålunda kunna säga, att hela Fårö sistnämnda år var besatt, om ock ännu tämligen glest i förhållande till det först koloniserade området. Givet är, att alla dessa boplatser eller hålträdd

Tabell över antalet par åren 1942—1954.

(Number of breeding and probably breeding pairs in 1942—1954.)

År	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Häckande	2	2	3	4	6	7	9	10	11	14	6	8	9
Sannolikt häck- ande	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	2	4	5

icke är upptagna varje år. Somliga boplatser har endast varit använda ett år, medan däremot andra har utnyttjats år efter år eller med något års mellanrum. Ett hålträäd har varit bebott under sju år med tre års uppehåll, ett annat under fem år, ett tredje under tre år o. s. v. Redan här bör anmärkas, att en misslyckad häckning eller äggplundring alltid haft till följd, att boplatzen övergivits helt eller åtminstone ej använts följande år. Under sex veckors tid år 1950 besökte jag samtliga kända boplatser och fann då, att elva var bebodda och att ytterligare ett par blåkråkor konstant uppehöll sig inom ett begränsat område. Sammanlagt uppehöll sig således säkert minst 12 par i området. Med kännedom om blåkråkornas skygga väsen torde man kunna räkna med att något eller några par undgått uppmärksamhet och att populationen således skulle vara något större. 1953 besöktes ett boträd ett femtontal gånger, men det var först sedan äggen kläckts och matningen börjat som paret uppmärksammades. Ofta upptäcktes bona allenast genom det gnyende eller kvidande läte, som hörs sedan ungarna blivit ett par veckor gamla.

1952 års dåliga häckning får ses mot bakgrunden av den kalla och ogynnsamma väderlek, som rådde hela försommaren till långt in i juli. Paren anlände mycket ojämnt, en del icke förrän den 10.7. och flera av de gamla boplatserna blev icke besatta. Av de par, som skred till häckning, misslyckades säkerligen flera, då ungarna knappast kunde hinna att bli fullt flygga till bortflyttningen. Vid två bon ruvade fåglarna fortfarande så sent som den 7.8. 1953 anlände blåkråkorna normalt och häckningsbetingelserna var de allra bästa. Att fåglarna trots detta visade minskning till antalet jämfört med 1951 får säkerligen tydas som en följd av 1952 års ogynnsamma omständigheter.

Under de år som gått, sedan jag fann mitt första blåkråkebo, har jag haft 27 bon under mer eller mindre noggrann kontroll. De bon,

som legat nära min bostad eller på annat sätt varit mer tillgängliga, har ägnats störst uppmärksamhet, medan de övriga endast studerats sporadiskt för kontroll och komplettering. När i den följande framställningen olika bon betecknas med siffror, användes det nummer med vilket boträdet märkts i terrängen.

Ankomst- och bortflyttningstid

Angående tiden för flyttningen finns en del uppgifter gällande den äldre svenska populationen. Således säges blåkråkan anlända redan i april (HANSTRÖM 1944) eller i början av maj (NILSSON 1835, LÖNNBERG 1927) och draga bort i augusti. Ankomsttiden på Fårö framgår ur nedanstående tabell.

År (<i>Year</i>)	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
Första obs. (<i>First observed</i>)	18.6.	28.5.	2.6.	22.5.	29.5.	25.5.	15.5.	18.5.	17.5.
Antal ex. vid första obs. (<i>Number first observed</i>) .	1	2	1	4	3	4	5	2	4
Senaste höstobs. (<i>Last autumnal obs.</i>)	24.8.	1.9.	17.8.	21.8.	28.8.	30.8.	—	26.8.	—

Medan ankomsttiden för populationen på Fårö enligt tabellen tycks vara senare än för den gamla svenska stammen, är tiden för bortflyttningen strängt taget densamma. Jag har aldrig sett någon blåkråka dröja kvar efter den 1 september. De gamla och unga fåglarna flyttar samtidigt. De kullar, som blir färdiga först, flyttar tidigast, medan en efterbliven kull kan dröja länge kvar. Det sena paret 1942 med tre ungar (jfr nedan) är ett fall, där ungarna var knappt flygga, då de lämnade Fårö. Endast vid ett par tillfällen har jag sett familjer flocka sig samman, som den 6.8.1947, då jag i sällskap med min fru och ett par vänner kunde njuta av att se inte mindre än 21 fåglar samtidigt. Huruvida flockbildningen var ett led i en begynnande höstflyttning, låter jag vara osagt; tidpunkten talar däremot. Sannolikare torde nog vara, att de just då svärmande skogstordyvlarna (*Geotrupes silvaticus*) dragit fåglarna samman till området ifråga. Även senare har jag vid ett par tillfällen sett mindre flockar, utan att någon flyttningstendens kunnat påvisas.

Biotop- och boplatsval

Huvudsakligen består Fårö av ett mer eller mindre glest tallskogsområde med här och där insprängda mindre blandskogspartier, de s. k. ängarna. Lämpliga boträd finns egentligen blott i tallskogen. I blandskogen har aldrig någon häckning konstaterats. De platser, som kommit ifråga, har uteslutande varit glesa och torra skogsbestånd, gränsande till någon öppen plats, ett vindfälle eller en skogsväg med en sankare mark icke alltför långt bort. I ett fall har boträdet stått ensamt mitt på en öppen mark, och en gång har det legat på kanten av en dalsänka med buskvegetation och inslag av blandskog, men denna senare boplats blev använd endast ett år. Som bohåla har med få undantag använts gamla spillkråkebon, och höjden över marken har då varierat mellan sex och tio meter. I ett fall användes ett bohål av större hackspett 2,5 m över marken, i ett annat ett förmulnat grenhål på en höjd av 2 m. Endast i ett fall har ett annat trädslag än tall kommit ifråga, nämligen en asp. Vid blåkråkans val av bohåla tycks varken dennas utformning eller höjd över marken spela någon nämnvärd roll; däremot synes ett krav föreligga på en någorlunda öppen framförliggande plats.

Vintern 1947—1948 fälldes olyckligtvis flera hålträd, och för att ersätta förlusten av de naturliga boplatserna uppsatte jag tre av bräder hopslagna holkar (fig. 1) i ifrågavarande område. Återkommen efter en tids bortovaro i slutet av juni, fick jag höra av en fågelintresserad yngling, UNO SAMUELSSON, att han besökt två av holkarna och funnit dem bebodda av skogsduvor, vilka hade resp. ett och två ägg. Vid besök den 28.6. flög till min förvåning blåkråkor ut ur dessa holkar. Den ena holken innehöll två blåkråkeägg, den andra endast några stickor och blåkråkefjädrar. I den tredje holken bodde stare. Dagen därpå innehöll holkarna tre och ett ägg. Min glädje över den lyckade holkbebyggelsen blev ej långvarig, ty den 4.7. var båda holkarna plundrade under omständigheter, som tydde på att äggsamlare varit i farten.

Följande år, 1949, hade skogsduvan tagit de plundrade holkarna i besittning, vilket gällde även den tredje holken. Då jag den 29.5. tillsammans med E. LEIJONHUFVUD undersökte sistnämnda holk, ruvade skogsduvan så fast, att hon först sedan jag öppnat holken lämnade den. Den 9.6., då vi besökte boplatsen på nytt, såg vi redan på avstånd duvparet i ett närstående träd, och när vi kom fram singlade en blåkråka ut ur boöppningen. En undersökning visade, att holken var tom, men under densamma låg ett nyss utkastat duv-

ägg och litet längre bort skalet av ett annat. Redan dagen därpå lade blåkråkan sitt första ägg. SAMUELSSONS iakttagelse vid föregående års holkbebyggelse var säkert riktig, fastän jag då betvivlade den. Även då fann jag skal av skogsduvans ägg i närheten, fast jag ej fäste mig mera därvid. Fullt begripligt är därmed det faktum, att SIGFRID DURANGO samma år rapporterade ruvande skogsduva i boträd nr 19, ehuru jag några dagar senare i samma träd fann äggläggande blåkråka. Samma öde mötte skogsduvekullen i ovannämnda holk även 1950, och i boträd nr 2 blev utvecklingen densamma årligen i sex års tid! Av ovannämnda iakttagelser framgår, att blåkråkan vid besättandet av en boplats ej låter sig hindras av redan förefintliga ruvande fåglar, i varje fall ej då dessa utgöres av skogsduvor. Detta motsäger åtminstone delvis den äldre teorin, att blåkråkan skulle utestängas från lämpliga boplatser av andra hålbyggare, såsom starar, skogsduvor och kajor.

Redan de närmaste dagarna efter ankomsten om våren håller de blåkråkor, som häckat året innan, till i närheten av sitt gamla bohål, och det verkar, som om honan redan från början (tre observationer) skulle tillbringa nätterna där, under det att hanen uppsöker något krypin i boträdets omedelbara närhet (en observation), eller sitter tätt intill stammen i ett närstående träd. De första dagarna strövar paren omkring i terrängen under parningslekar eller egentligen »flyglekar», då dessa kan iakttagas under hela häckningen fram till den tidpunkt då ungarna lämnar boet. Fåglarna kan stiga upp till en höjd av 200—250 m och därifrån i singlande flykt stört dyka mot marken. Vid ett par tillfällen har båda fåglarna iakttagits samtidigt under störtning efter varandra, varför denna lek icke synes förbehållen hanen. Man kan under den första tiden påträffa blåkråkorna upp till 1 km från deras boplats. Så småningom avkortas dessa strövtåg, så att de, då häckningen kommit igång, icke torde utsträckas utöver ett avstånd av 500 m från boet. Detta område torde sedan förbli deras huvudsakliga jaktrevir. Även om själva bohålet redan från början besökes då och då, är det först från omkring åtta dagar före äggläggningens början, som fåglarna visar det ett påfallande intresse. De kan då timmar i sträck uppehålla sig där, flyga ideligen ut och in, sitta tätt tillsamman på någon kvist, plocka på varandra och kopulera. Då tiden för äggläggningen närmar sig, blir besöken i boet allt längre, och särskilt honan kan då stanna långa stunder därinne eller sitta uppkrupen i ingångsöppningen och titta ut.

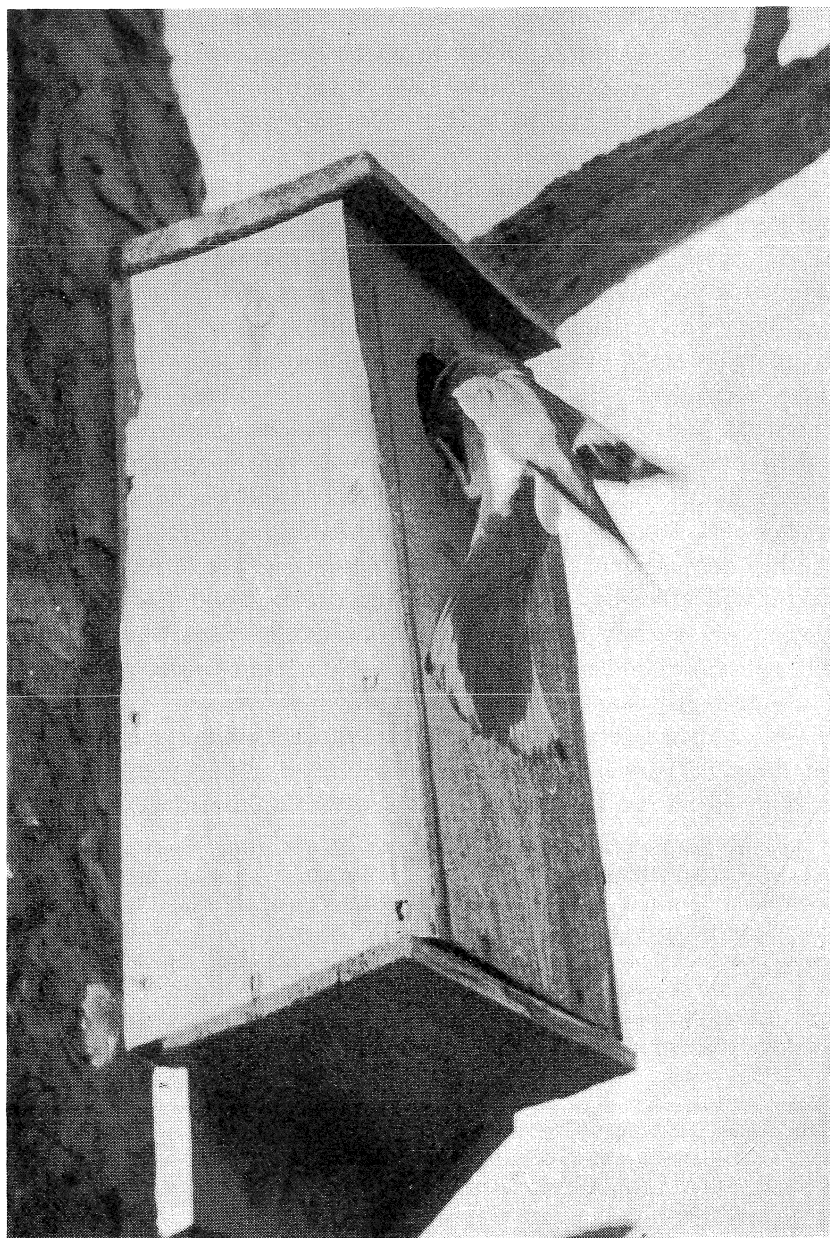

Fig. 1. Blåkråkan (*Coracias garrulus*) vid sin boholk. Färö, juli 1949. Foto: H. WIGSTEN. (A roller at its nesting-box. Färö, July 1949.)

Hanens matning av honan under äggläggningen

Tidigast någon dag innan första ägget lägges, börjar hanen mata honan, vilken då upphör att söka föda på egen hand. Honan förbliver ur denna synpunkt inaktiv under hela värpningen och börjar åter jaga först sedan sista ägget lagts. En sådan matning av honan förekommer även hos t. ex. den grå flugsnappare (*Muscicapa striata*). Som jag i gömslet vid bo nr 2 hade ett bo av grå flugsnappare, gavs där många tillfällen till jämförelser. Hanens matning av honan under värpningen var hos flugsnapparna mera sporadisk, och honan verkade icke alls vara beroende därav. De stunder hon låg på redet, kunde hon plötsligt flyga efter en insekt och dessutom långa stunder jaga för egen räkning. Hos blåkråkorna däremot verkade det, som om honan var helt beroende av hanen i näringshänseende. Man kunde se henne sitta helt oberörd av insektslivet runt omkring, och utan att hon gjorde det minsta försök till jakt. Till en början var jag benägen att tro, att detta inaktiva tillstånd var ett individuellt drag hos denna hona, men senare visade det sig, att förhållandet var likartat vid alla bon, som jag hade under kontroll. Matningsintervallerna är mycket beroende av den rådande väderleken. Under kallt och fuktigt eller regnigt väder äger nästan ingen verksamhet rum, utan fåglarna sitter då mestadels inkrupna i sina natthål. Vackra och soliga dagar är däremot hanen i full verksamhet, och matning sker då såväl i ingångshålet, där honan sitter uppkrupen, som ute i terrängen, i en del fall upp till 500 m från bopplatsen.

Vid bo nr 2 gjordes 1946 följande noteringar vid tiden för värpningens igångsättande. Den 4.6. jagade båda makarna tillsammans. Den 5.6. sågs hanen för första gången mata honan. Den 6.6. värptes första ägget. Samma dag bevakades bopplatsen från kl. 11.00 till 16.00. Vid min ankomst låg honan på redet. Kl. 11.20 satte sig honan i bohålet och tittade ut. Kl. 11.25, 11.29 och 11.35 matade hanen. Kl. 11.40 flög honan ut och satte sig på en torr kvist 20 m från boet. Där matades hon kl. 11.45, 11.48 och 12.05. Kl. 12.35 flyttade sig honan längre bort i skogen, där hanen syntes jaga i en dalsänka. Förmodligen skedde matning även där, fast detta ej kunde iakttagas direkt från gömslet. Under tiden fram till kl. 16.00 besökte sedan ingen fågel boträdet. Dock anföll hanen ilsket en kråka (*Corvus corone cornix*), som passerade bopplatsen. Däremot fick en lärkfalk (*Falco subbuteo*), som bodde i närheten, vara ifred. Kl. 21.00 besöktes åter bopplatsen, och då hade blåkråkorna slagit sig till ro för natten; honan i sitt bohål och hanen i ett grunt spillkråkehål omkring 50 m därifrån.

Äggantal, ruvning och kläckning

Antalet ägg i kullarna anges vanligen till 4—5 (BREHM 1930) eller 4—6 (LÖNNBERG 1927). I ett enda fall uppgives 7 ägg (HELLENIOUS

1787), vilket säkerligen får anses som mycket sällsynt. Dessa siffror torde dock gälla utländska blåkråkor. En sammanställning (DURANGO 1946) av 33 svenska kullar visar ett medeltal av 4,1 ägg per kull. I denna har inga kullar om 2 ägg ansetts fullständiga och således ej medtagits. Enligt min erfarenhet från Fårö måste man räkna med fullständiga kullar om 2 ägg, och ovannämnda medelvärde ligger därför troligen något för högt. För Fårös del är materialet ännu kanske för litet för att räcka till en säker uppfattning av kullstorleken. Av de 15 fullständiga kullar, jag känner, har tre bestått av 2 ägg, sju av 3 ägg, fyra av 4 ägg och en av 5 ägg. Detta ger ett medeltal av 3,2 per kull. Enligt DURANGOS sammanställning har de flesta kullarna (14 av 33) bestått av 4 ägg, medan för Fårös vidkommande de flesta (7 av 15) innehållit 3 ägg. Vad beträffar de svenska blåkråkorna tycks alltså äggantalet variera inom ganska vida gränser och bör säkerligen angivas med siffrorna 2—5, möjligen 2—6. Någon förklaringsgrund till denna variation har jag icke kunnat finna.

Det har medfört vissa svårigheter att följa äggläggningen i detalj. Flertalet bon har legat så högt, att de medgivit insyn endast med hjälp av särskilda stegarrangemang. Vissa bon har jag inte påträffat förrän äggläggning eller ruvning varit i full gång, och dessutom har jag dragit mig för att störa de skygga fåglarna alltför mycket. De data, jag erhållit över häckningens förlopp, har emellertid sammanförts i nedanstående tabell (sid. 30).

Äggkullarnas storlek har redan behandlats, och härvid beaktades icke kullarna i de plundrade holkarna. Beträffande tiden mellan värpningarna i varje kull kan endast sex kullar komma ifråga för bedömning. Om man tillåter sig att utläsa något av ett så ringa material, verkar det, som om längre tid skulle förflyta mellan varje ägg i de mindre kullarna än i de större. Så utgör t. ex. uppehållet mellan äggen i 2-äggskullen 1945 fem dagar, medan 4-äggskullen 1946 lades med ett ägg varannan dag.

Ruvningstiden uppgives i allmänhet börja, då första ägget lagts, och fortsätta i 17—20 dygn. Redan då jag 1947 började planera ovanstående tabell, framstod det klart för mig det orimliga i de varierande ruvningstider, jag erhöi med utgångspunkt från första ägget. Maximtiden blev 26 dygn, en oerhört lång tid för en insektätande fågel av blåkråkans storlek. Utgick jag från sista ägget blev resultatet strax bättre och då 17—20 dagar. Det har även visat sig, att för de honor, som vistas mycket i boet under äggläggningstiden, varvid

	Antal ägg (Clutchsize)	Första ägget värptes (First egg laid)	Sista ägget värptes (Last egg laid)	Ruvningen bör- jade (Incuba- tion started)	Första ägget kläcktes (First egg hatched)	Sista ägget kläcktes (Last egg hatched)	Ruvningstid i dagar (Incuba- tion period in days)	Ungarna läm- nade boet (Young leaving the nest)	Nästid i dagar (Nesting time in days)	Anmärkingar (Notes)
1941										
Bo nr 1 (Nest)	3	—	—	—	—	—	—	—	—	Boet överg.
1945										
Bo nr 2	2	11.6.	16.6.	16.6.	2.7.	2.7.	17	28.7.	25	
Bo nr 4	5	15.6.	23.6.	23.6.	11.7.*)	12.7.	18-19	9.8.	29	*) 2 ägg
1946										
Bo nr 2	4	6.6.	13.6.	13.6.	30.6.*)	2.7.	18-20	30.7.	30	*) 3 ägg
Bo nr 10 . . .	3	—	—	16.6.	—	3.7.	18	30.7.	27	
Bo nr 5	3	—	6.7.	6.7.	—	23.7.	17	16.8.	25	
1947										
Bo nr 2	3	—	9.6.	10.6.	28.6.	29.6.	18-19	26.7.	27	
Bo nr 12 . . .	4	—	—	—	—	—	—	29.7.	—	
Bo nr 10 . . .	2	18.6.	22.6.	22.6.	10.7.	10.7.	18	8.8.	29	
1948										
Bo nr 2	4	—	—	—	—	11.7.	—	6.8.	26	
Bo nr 11 . . .	3	—	4.7.	4.7.	—	22.7.	17	19.8.	28	
Bo nr 4	4	—	—	—	—	—	—	6.8.	—	
Holk nr 10 (Nest-box)	1	29.6.	Plundrad på ägg		(Clutch spoiled)					
Holk nr 12 .	3	—	29.6.	Plundrad på ägg						
1949										
Bo nr 2	3	11.6.	15.6.	15.6.	Plundrat på ägg					
Holk nr 9 . .	3	10.6.	15.6.	15.6.	—	2.7.	17	29.7.	27	
1950										
Holk nr 9 . .	2	—	—	—	—	22.7.	—	—	—	

det ligger nära till hands att misstänka ruvning, tiden för denna, räknad från sista ägget, icke blir längre än för de honor, vilka sällan besöker boet under värpningstiden. Jag fann därför det enda riktiga vara, att som första ruvningsdag sätta den, då ruvning verkligen konstaterats. Vid de bon, som stått under ständig kontroll, har första ruvningsdagen oftast sammanfallit med dagen för sista äggets värpning. Dessa iakttagelser stämmer helt överens med och understryker P. O. SWANBERGS utredning (1950) i hans arbete »On the concept of incubation period». Att räkna tiden för effektiv ruvning

från den dag då sista ägget lagts, synes vara den enda någorlunda tillförlitliga metod, som står fältornitologen till buds. Bo nr 2 1947 visar dock ett avvikande fall. Sista ägget lades den 9.6. Effektiv ruvning ansågs föreligga den 10.6., men ändå utsträcktes ruvningstiden till 19 dagar, vilket var längre än för de övriga häckningarna (se tabellen!).

Nedan följer ett sammandrag av observationerna från några blåkråkebon, av vilket framgår tiden för ruvningens igångsättande i förhållande till äggläggningen.

Bo nr 2 1945. Kull om 2 ägg. Första ägget 11.6., andra ägget 16.6. Honan var mycket sällan i boet under äggläggningstiden. Efter andra ägget fast ruvning. Båda äggen kläcktes samtidigt efter 17 dagar.

Bo nr 2 1946. Samma hona som föreg. år. Fåglarna avvek under äggläggningstiden sällan över 100 m från boet. Första ägget den 6.6. Honan uppehöll sig ganska mycket i boet. Tredje ägget den 11.6. Samma dag bevakades boet kl. 09.00—16.00 och kl. 17.00—19.00. Honan uppehöll sig i redet totalt 3 tim. 20 min. Längsta sammanhängande vistelse i redet 1 tim. 30 min. Sistnämnda tidsperiod skulle kunna bedömas som ruvning, men som dagen var solig och varm skulle ruvningsdriften lätt avslöjats, om den varit utvecklad, genom att den då skulle ha resulterat i längre vistelse i redet. Den 12.6. ingen förändring i honans beteende. Den 13.6. fjärde ägget. Vid besök lämnade honan motvilligt bohålan, och resten av dagen tycktes hon ligga mycket tryggt. Den 14.6. ruvade hanen en kort stund och honan jagade nu själv. Tre ägg kläcktes efter 18 dygn och det återstående efter 20 dygn.

Holk nr 9 1949. Honan lade tre ägg nattetid med ett dygns mellanrum och var om dagarna sällan i närheten av boet. Hon var mycket skygg, men det oaktat ruvade hon så hårt efter sista ägget, att jag fick öppna holken, innan hon lämnade denna. Samtliga ägg kläcktes natten mellan den 1 och 2 juli efter precis 17 dygns ruvning.

Observationerna tyder på att blåkråkans ägg normalt skulle vara kläckfärdiga efter 17—18 dygns ruvning. Speciella orsaker, t. ex. abnorm skalstruktur, kan ligga bakom, då enstaka ägg visat sig kräva 20 dygns ruvning. Det kan också tänkas att de ej hela tiden utsatts för fullt effektiv ruvning. En fördröjning kan också ytterligare markeras av att ett kvarvarande okläckt ägg under den överskjutande tiden ej ruvas kontinuerligt, emedan ruvningsdriften hos honan mycket snabbt avtar. Redan första kläckningsdagen kan ungar och ägg lämnas ensamma upp till en timme, och andra kläckningsdagen kan man oftast få se henne under fullt näringssök (se nedanstående tabeller över matning m. m.).

En förlängd utvecklingstid för något enstaka ägg torde icke vara alltför ovanligt. Mera sällan överspänner den dock så lång tid, som

kunde konstateras hos ett ägg av skrântärna (*Hydroprogne tschegrava*) på Aurgrund 1945. Det andra ägget kläcktes först åtta dagar efter det första, sedan det under flera dagar visat sprickbildning. Hela tiden hördes ungen röra sig inuti ägget.

Både hanen och honan ruvar, men huvudparten av ruvningen torde komma på den senare.

Något säkert fältkännetecken på hane och hona torde icke finnas, men när man studerar fåglarna vid boet är det icke svårt att skilja dem åt. Honan saknar under ägglägnings- och ruvningstiden det lekande flygsätt, som annars är typiskt för arten; hon är med andra ord klumpigare på något sätt. Ett särtecken för honan, som endast undantagsvis kan uppfattas i flykten men som visat sig tillfredsställande vid boplatsen, har varit hennes ljusare näbbparti. Om man emellertid kan ta detta som regel gällande alla honor kan ej avgöras förrän ett större material undersökts. De fåglar, som jag undersökt i samlingar, har emellertid bekräftat det. Ungfåglarna har vid bortflyttningen ett kraftigt brunt inslag på panna och hakparti. Hos fullfjädrade hanar drar sig den blågröna färgen så småningom ned till själva näbbroten, där endast en obetydlig gråbrun färgton dröjer kvar; likaså får hanen under hakan endast en svagt markerad haklapp i samma färgton. Hos honan däremot går den blågröna färgtonen icke helt ned till näbbroten utan panntrakten upp mot hjässan övergår i en ljus vitgrå färgton, under det att den likaså ljusgrå haklappen sträcker sig ett stycke ned mot strupen. Individuellt kan detta vara mer eller mindre markerat. På honan, som bebodde samma bohål i 6 år, var det ljusa partiet så framträdande, att man kunde känna igen henne även i flykten.

Honan tillbringar alla nätter i redet, och vid regnväder eller kall väderlek stannar hon gärna kvar på dagen även om tillfälle till avlösning ges. Som exempel på väderlekens inverkan på fördelningen av ruvningen mellan hanen och honan presenteras nedanstående anteckningssammandrag för ett och samma par från två dagar av motsatt väderlekstyp.

16.6.1946. Kallt och blåsigt och lätt duggregn. Började bevakningen kl. 03.00. Kl. 04.25. drev jag ut den ruvande fågeln, som visade sig vara honan. Kl. 04.28 återupptog hon ruvningen. Kl. 04.30 kom hanen från sitt natthål, drev bort en skogsduva, som satt omedelbart intill bohålet, och återvände till övernattningsplatsen. Skogsduvan flyttade sig endast någon meter högre upp men lämnades där ifred. Kl. 05.35. gjorde honan ett kort besök vid hanens natthål men återupptog strax ruvningen. Händelselöst till kl. 11.30 då honan kom ut, putsade fjädrarna och lockade på hanen. Denne kom, flög tjatrande några varv runt honan och flög åter bort. Honan fortsatte toalettbestyren till 11.55, då ruvningen återupptogs. Först kl. 13.40 avlöste hanen honan. Nytt ombyte kl. 14.28. Då jag kl. 15.00 lämnade gömslet ruvade honan fortfarande. Vid kontroll kl. 21.00 ruvade hanen, varför en eller möjligen flera växlingar ägt rum under mellantiden. Egendomligt nog ruvade hanen ännu kl. 22.00, en tidpunkt då fåglarna i vanliga fall för länge sedan slagit sig till ro, varvid honan, som ovan nämnts, brukar ta plats i boet. Ingen av fåglarna sågs jaga denna dag.

28.6. Vackert och varmt väder. Honan ruvade vid min ankomst kl. 02.00. Första avlösningen kl. 04.10 och därefter fördelades ruvningen mellan könen så som följande uppställning visar. Klockslagen anger tidpunkterna för ruvningsbyte.

Kl. 04.10-05.16-08.30-09.10-09.52-10.56-12.02-14.04-14.22-15.08-16.16-17.46-18.00

	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	—	♀	♂	♀	♂
min.	66	194	40	42	64	66	122	—	46	68	90	14

Under observationstiden ruvade hanen sammanlagt 6 tim. 14 min. och honan 7 tim. 18 min.

Ungarnas uppfödning och bytesvalet

Vid tiden för det första äggets kläckning återupptar hanen sin matningsaktivitet, vilken legat så gott som nere hela ruvningstiden. Under den första tiden tycks hanen aldrig mata sina ungar direkt, utan detta sker alltid via honan. Hon jagar även själv och för med sig bytet till boträdet, där hon själv förtär det. Det förefaller nämligen, som hon under ungarnas första dagar bereder bytet på något sätt före matningen. De insekter, som kommer ifråga den första tiden, är uteslutande mjuka larver, daggmaskar och sniglar, och först längre fram kommer födan att omfatta även sländor, skalbaggar och gräs-hoppor. Man kan dock se fåglarna ta sländor redan efter ett par dagar. Händelseförloppet vid bo nr 2, 1946, andra kläckningsdagen visade att honan under en tid av 13 tim. och 36 min. (kl. 02.00-15.36) vistades i boet sammanlagt 8 tim. och 48 min. och hanen 3 tim. och 26 min. Hanen matade honan 48 gånger under den nämnda observationstiden.

Hanen torde mata ungarna flitigast av de båda könen. Blåkråkorna är storätare (DURANGO 1946), och det tarvas mängder av mat för att tillfredsställa de ständigt hungriga ungarna. Matningsintervallerna är emellertid mycket varierande beroende på den växlande bytes-tillgången, vilken ofta sammanhänger med väderleken. Vid mulet väder med fuktig luft, vid regn eller stark dagg kan ganska lång tid förflyta mellan varje matning, men istället ökar portionerna. Detta förklaras av att bytet vid nämnda väderlek till största delen utgöres av sniglar, daggmaskar och en del större larver, som jag inte lyckats bestämma. Soliga och varma dagar, då jakten gäller det rika insekts-livet, matar blåkråkorna ganska tätt med mindre portioner. Blåkråkan samlar nämligen inte såsom starar, sädesärlor m. fl. näbben full med byte, utan den fångst, den fått, transporteras omedelbart till boet. Mera sällan har jag sett blåkråkorna med två stora larver i

Bo (Nest)	Datum (Date)	Obstid kl. (Obs. period)	Obstid i tim. (Hours)	Väder (Weather)	Antal matningar av (Feedings by)		Summa matningar (Total number feedings)
					♂	♀	
Nr 2	5.7.	13.00— 15.00	2	Soligt, varmt något blåsigt (Sunny, warm)	14	3	17
		1946					
Nr 10	18.7.	13.00— 15.00	2	Soligt, varmt laber bris (Sunny, warm)	16	7	23
		1946					

näbben. Ovanstående tabell visar matningsfrekvensen vid två bon under god och dålig väderlek.

De sista dagarna av nästtiden synes matning ske med tämligen långa mellanrum. Trots att föräldrafågeln i övrigt är i livlig verksamhet, kan man notera från en till tre timmar mellan varje matning. Kanske är denna inknappning av kosten nödvändig för att ungarna skall lämna boet, så snart de i övrigt har förutsättningar för en lyckad första flygtur. Härför talar kanske den erfarenhet, jag hämtat från fåglar i fångenskap, hos vilka jag märkt, att för riklig föda förlänger tiden till första flygförsöket.

Blåkråkans föda utgöres huvudsakligen av insekter, särskilt gräs-
hoppor och skalbaggar, men hon lär även angripa större byte, såsom smånagare, små ödlor och grodor, vilka hon slår mot marken eller grenarna för att kva deras motstånd (HANSTRÖM 1944). En del äldre författare anger även vegetabilisk föda, såsom fikon (BREHM 1930), säd, bär, ollon m. m. (NILSSON 1835), vilka uppgifter säkerligen måste tagas med största reservation, om de icke helt skall avlivas (LÖNNBERG 1927). Det är möjligt, att blåkråkorna någon gång tar en liten groda eller odla (på Fårö har hon en gång iakttagits äta små snokungar), men att hon skulle förgräpa sig på smånagare och fåglar (BREHM 1930), kan knappast vinna någon tilltro.

Den provkarta över blåkråkans föda, som jag lämnar i det följande, måste betraktas som gällande speciellt för Fårö. Bytesvalet beror

naturligtvis av insektsfaunans sammansättning här. De massor av smärre insekter, som ingår i födan, har det icke varit möjligt att bestämma, då jag aldrig företagit någon undersökning av maginnehåll. Jag har endast kunnat namnge de insekter, som varit så stora, att de kunnat bestämmas med kikarens hjälp, och dessutom dem, som förekommit i så stor mängd på fångstplatsen, att de kunnat bestämmas där.

Den korsprydda skinnbaggen (*Lygaeus equestris*) tycks blåkråkan rata, likaså flugor och fluglarver. I det föregående har jag nämnt sniglar, därvid avsågs den stora svarta *Arion ater*, samt daggmaskar *Lumbricus sp.* De utgör en mycket begärlig föda, och vid ett bo kunde med säkerhet konstateras, att den förstnämnda utgjorde huvudfödan. Eftertraktad är även bitbocken (*Spondylis buprestoides*), som man kan påträffa i mängd vid en del murkna stubbar. Denna insekt tycks vara en läckerhet även för tornfalk (*Falco tinnunculus*) och lärkfalk (*F. subbuteo*), i vilkas krävor jag funnit den så rikligt, att jag kunnat fylla en kaffekopp därmed. Av skalbaggar har vidare förekommit snytbaggar (*Hylobius sp.*), guldbaggen (*Cetonia aurata*), timmermannen (*Acanthocinus aedilis*) samt tordyveln (*Geotrupes silvaticus*), vilken senare är mycket allmän under sista hälften av augusti, då den svärmar över aurburgarna och där fångas av de just flygga blåkråkorna i konkurrens med tornfalkarna. En gång i slutet av juli, då hanarna av jättebocken (*Ergates faber*) började svärma, såg jag en blåkråka komma till boet med en sådan i näbben. Hon satte sig på en gren utanför bohålet och gnuggade jättebocken mot grenen, tills de stora täckvingarna föll av, varefter hon åt upp den. Alla sländarter med den stora *Aeschna grandis* i spetsen är eftertraktade, men jag har aldrig sett blåkråkan fånga någon dagfjäril. En del större svärmare och larver har däremot iakttagits som byte, men dessa har varit omöjliga att bestämma. Även de mindre gräshopporna har varit svåra att namnge, men av vårtbitarna ingår såväl *Locusta viridissima* som *Decticus verrucivorus* i bytet. När blåkråkorna, sedan ungarna blivit flygga, strövar omkring utanför skogsbrynen, jagas ivrigt en vinglös gräshoppa (*Pezotettix pedestris?*). En blåkråka tog sig några dagar i slutet av juli före att slå ned vid en gård, där hon gjorde sällskap med hönsen kring deras mattråg. Vad hon uppsnappade där, kunde jag inte fastställa, men då platsen undersöktes, påträffade jag en hel del kortvingar (*Staphylinus sp.*) och måhända var det dessa besöket gällde.

Ungarnas nästtid och utveckling

Blåkråkans ungar, i likhet med åtskilliga andra hålbbyggares, är vid kläckningen nakna och blinda och består endast av en liten oformlig klump med ett par kraftiga ben, en stor mage och ett stort huvud samt ett par korta vingstumpar. Redan på andra dygnet kan ungen ett kort ögonblick lätta på det stora och klumpiga huvudet (fig. 2), och vid tio dagars ålder poserar den ganska »korrekt» framför kameran (fig. 3). Under tionde till tolfte dygnet kommer ögonen fram, öronhålorna öppnas och vingpennorna börjar sticka fram, under det att skinnet på huvud och hals rynkar sig. Sedan går utvecklingen hastigare. På 14:e dygnet ser ungen redan ut som en liten igelkott (fig. 4) med ett par klara, mot ljuset blinkande ögon. När man tar upp den i sin hand, avlevererar den en försvarlig portion exkrementer av svartbrun färg och tjärliknande konsistens. Ett dylikt mottagande har jag alltid råkat ut för, när jag tagit ner ungar för fotografering. Denna reaktion får väl tolkas som en försvarshandling. Det egendomliga med dessa exkrementer är, att de torkar så snabbt. Jag kunde givetvis inte vid ifrågavarande tillfällen omedelbart tvätta händerna, utan den klibbiga smörjan fick sitta kvar tills arbetet var färdigt och ungen åter placerad i boet, men då hade smörjan redan stelnat och händerna var fullkomligt torra. Jag har många gånger förundrat mig över att de bon jag besökt, i motsats till vad litteraturen uppger, varit så torra och fria från stank, trots att ungarnas exkrementer icke avlägsnas ur boet. Med kännedom om exkrementernas natur låter detta sig dock förklaras. Det är tack vare dessas stora förmåga att hastigt stelna och torka in, som bohålan hålles relativt snygg.

Man måste här fråga, hur det kan komma sig, att blåkråkans bo beskrivits som stinkande (LÖNNBERG 1927 m. fl.), och att ungarna påståtts sitta upp till öronen i smuts och orenlighet (NAUMANN enl. BREHM 1930). HELLENIOUS, som tycks ha studerat blåkråkan ganska ingående, är lika förbryllande, då han säger (1787), att »all möjlig snygghet i aekt tages i boet, men det ringa utrymme, dem i deras trånga håla är lämnadt, gör att renlighet *strax utanför* ej blifver möjlig» (kurs. av förf.). Även om en del av dessa uttalanden skulle vara högst överdrivna, kan man dock inte helt negligera den allmänt utbredda uppfattning, som de tycks representera. Det ligger då kanske nära till hands att gissa, att en skillnad i näringens sammansättning kan utgöra orsaken till de varierande tillstånden i bohålorna

Fig. 2. Blåkråkans unge 2 dagar gammal. Foto: H. WIGSTEN. (*Coracias garrulus*,
nestling 2 days.)

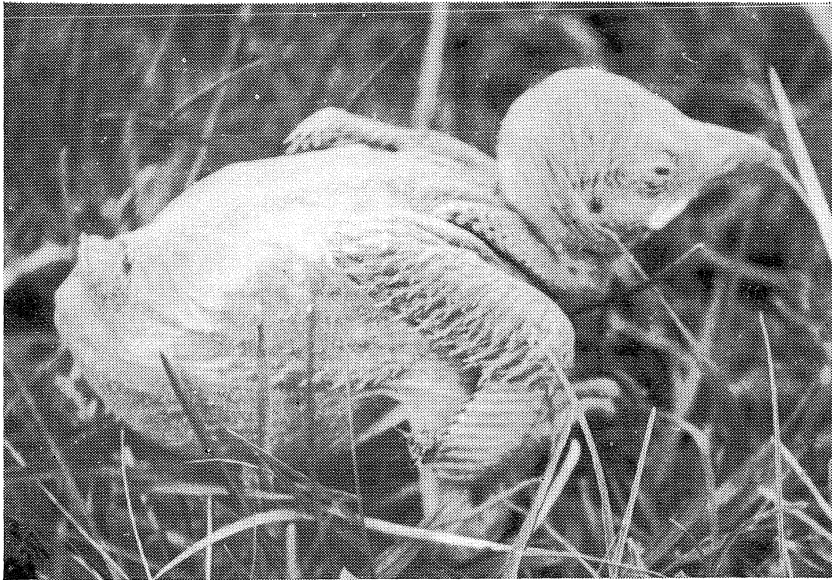

Fig. 3. Blåkråkans unge 10 dagar gammal. Ögonen börjar öppnas och de första
anlagen till vingpennorna synes. Foto: H. WIGSTEN. (*Nestling 10 days. Eyes are*
opening and the rudiments of the wing-feathers appear.)

har bohål i samma träd omedelbart intill blåkråkans. I ett träd, t. ex., hade blåkråkan sitt bohål endast någon meter från en annan hållighet, där staren slagit sig ner. Då jag stack ned min arm i det senare, måste jag ganska snart draga den tillbaka, översållad med de ettrigaste fågelloppor. I det obetydliga bottenskrapet i blåkråkeboet kunde jag däremot inte finna en enda loppa.

Bohåla och bomaterial

De gamla spillkråkebon, som blåkråkan använt för häckning, har haft ett djup av 25—30 cm, en diameter av 14—18 cm och en ingångsöppning av 8—12 cm diameter. Vid ett par tillfällen har dock blåkråkan häckat i grundare hål. Holkarna har varit 15×15 cm eller 20×20 cm i fyrkant, 30 cm djupa och med ett 10 cm brett och 12 cm högt ingångshål. En del forskare uppger, att blåkråkans bo alltid är försett med bomaterial (BREHM 1930), andra att det kan innehålla eller också sakna sådant (HANSTRÖM 1944). Vad beträffar vår nordliga blåkråka har jag inte fått något faktiskt belägg för att hon skulle tillhöra den materialsamlade kategorien. Undersökta bon har visserligen ibland innehållit bomaterial, men det är därför långt ifrån säkert att detta dragits dit av blåkråkorna själva. Det kan vara rester av tidigare häckningar av t. ex. stare och kaja. På ett enda ställe uppger, att blåkråkan iakttagits samla bomaterial (NORÉHN 1944), men om så verkligen var förhållandet får kanske anses ovisst, då en undersökning av platsen för observationen gav vid handen, att någon bosättning där knappast varit möjlig. Jag har dagar i sträck vaktat vid blåkråkebon såväl före som efter äggläggningsen men aldrig märkt något samlande av bomaterial. Någon enda gång har jag sett blåkråkan ta något enstaka barr eller strå i näbben, flyga upp med detta och därefter låta det falla mot marken. Ett sådant beteende är säkert en ren lekyttring, som ju förekommer även hos andra fågelarter. De bohålor, som jag rensat omedelbart före blåkråkans häckning, har alltid saknat bomaterial, om man bortser från någon enda fjäder. De plundrade holkarna innehöll, som tidigare omtalats, några få stickor och strån, men jag anser det icke vara säkert, att dessa ditförts av blåkråkorna.

Det faktum, att blåkråkorna i ovannämnda holkar plockade in ving- och stjärtpenor från en död blåkråka, som låg ett hundratal meter längre bort, torde icke kunna betecknas som ett insamlande av bomaterial. Det tycks nämligen, som om blåkråkan liksom vissa

andra fåglar skulle vara tilltalad av en viss färg (SMITH 1945), i detta fall sin egen blågröna. Detta skulle vara orsaken till insamlandet av de nämnda fjädrarna. Denna egenhet tycks vara generell, ty båda paren i holkarna reagerade lika inför den rikliga tillgången på fjädrar i närheten. Samstämmig var också fåglarnas reaktion inför de kanelbruna ryggefjädrarna, vilka helt tycktes ratas och saknades i holkarna.

Blåkråkans reaktion inför människan

Samtliga auktoriteter på området framhåller blåkråkans oroliga och skygga väsen, och detta har fullt fog för sig. Blåkråkan är otvivelaktigt en skygg varelse. Vid ankomsten på våren och sedan ungarna lämnat boet, är dock denna skygghet mindre markerad. Man kan då ofta komma henne ganska nära, där hon sitter uppflugen på någon gårdsgårdsstör eller en telefontråd, och det har t. o. m. hänt, att hon gjort besök vid gårdarna utan att taga någon större notis om människorna där. I det senare fallet har det dock rört sig om fåglar, som häckat omedelbart i närheten.

Under häckningen visar blåkråkorna prov på en utpräglad förmåga att genom försiktigt uppträdande hålla boplatsen hemlig. Häckning kan ske omedelbart intill en gård, varvid fåglarna dock kan hålla sig så dolda, att gårdsfolket inte har en aning om deras närvaro. Som ett annat exempel kan nämnas, att jag i närheten av min bostad under flera år haft blåkråkehäckning omväxlande på två platser, varav den ena varit så nära vägen, att man måst passera under boet för att komma till min bostad. Av alla personer, däribland ett 50-tal tränade ornitologer, som under årens lopp besökt mig, tror jag inte, att en enda upptäckt blåkråkans närvaro min fingervisning förutan. Liknande är förhållandet vid Ödehoburga. Fast boet där ligger endast fyra meter från stora landsvägen, känner jag inte mer än två personer, som tillfälligtvis fått se blåkråkan där, i båda fallen från passerande bil. Man tycker, att de granna fjädrarna skulle göra det svårt för blåkråkan att undgå uppmärksamhet, men det synes icke vara fallet. Hennes snabbhet förklarar säkert en del. Misstänker hon något, då hon befinner sig i boet, formligen kastar hon sig ned ur detta och följer marken ett långt stycke, innan hon höjer sig på nytt. Då blåkråkan återvänder till boet, rekognoscerar hon från sina utvalda kvistar om vägen är fri. När man vaktar vid boet, får man ofta påtagliga bevis för blåkråkans förmåga att snabbt och osedd taga sig till och från detta. NILS NORÉHN råkade en gång ut för detta, vilket framgår

av hans anteckningar i min dagbok. Där står skrivet: »Kl. 13.50 honan kommer, stannar», varpå följer anteckningar om hanens matningar med få minuters mellanrum fram till 14.52, då han överraskad upptäcker, att honan kommer med mat. »När hon lämnade boet förstår jag ej», lyder kommentaren. Här liksom vid ett par andra boplatser föreföll hanen skyggare än honan.

I vissa fall kan blåkråkan lära sig att skilja på olika människor. I sistnämnda bo lämnade hanen alltid boet, om någon nalkades på vägen intill, medan honan i motsvarande situation först underrättade sig om farans art. Var det grannfrun med mjölkflaskorna skramlande på cykeln, kröp hon på nytt ned i boet, likaså om det var motorcykeln från lotsstationen, som passerade. Motorcykeln kunde t. o. m. få stå puttrande under boträdet, utan att det störde henne. Kom emellertid någon obekant, gav hon sig iväg. Mig själv ignorerade hon fullständigt, såvida jag inte hade för många i sällskap. En tolererades, ibland två, men kom vi flera, lämnade hon redet. Hon tycktes känna igen mig mycket bra efter två års samvaro med täta besök såväl på boplatzen som uppe vid bohålet. Jag märkte aldrig, att hanen på detta sätt kände igen mig. Han visade sig alltid skyggare, dock inte värre än att han gick till boet, även om jag vistades i närheten på behörigt avstånd.

Då jag den 25 maj 1946 var uppe och öppnade bohålet, som varit stängt för andra hålbyggare, kom tre blåkråkor, de första för året, genom terrängen. En skilde sig då från de övriga, satte sig i ett intillstående träd och grälade på mig. Så snart jag tagit bort stegen och avlägsnat mig, flög hon in i och inspekterade bohålet, varefter hon fortsatte i sällskapets riktning. Av den ljusa näbbroten såg jag, att det var honan från föregående år. Senare, då äggen blivit kläckta, besökte jag detta bo mycket ofta för att ta en serie fotografier av ungarna under olika utvecklingsstadier. Jag måste då taga ned ungarna till marken, vilket var ett tämligen omständligt arbete. Till en början opponerade sig honan lamt, men senare satt hon ofta i närheten med mat i näbben och betraktade tyst mitt förehavande, för att, så snart jag var färdig, fortsätta matningsbestyren, som om ingenting hänt. Vid ett annat bo, som jag mera sällan besökte, dröjde det i ett fall inte mindre än fyra timmar, innan fåglarna återvände efter ett besök, och vid holkfotograferingen tog det åtta dagar, innan jag lyckades vänja paret vid kameraattrappen, som för matningens skull endast kunde hållas uppsatt kortare tid i följd.

Förhållandet till andra fåglar

Min vän HELMUTH WÖHLER har såväl muntligen som i brev berättat mig, att de blåkråkor, som 1872—1874 häckade i några gamla ekar vid Nontuna gård, »ständigt förde ett fasligt väsen, som hördes över till Ultuna». De flesta ornitologiska författare framhåller också mer eller mindre blåkråkans grälsjuka och intoleranta väsen. Man beskyller henne för att vara stridslysten, att ha svårt för att hålla grannsämja och för att ställa till gräl med kråk- och rovfåglar (LÖNNBERG 1927). BREHM (1930), återigen, tillägger försiktigtvis, att fast hon inte är något älskvärt väsen, torde hon troligen vara bättre än sitt rykte. Den ende, som tycks ta blåkråkorna i försvar, är NAUMANN (enligt BREHM), som anger hennes förhållande till andra fåglar som gott. Vad som närmast bidragit till att stadfästa blåkråkans rykte som grälsjuk torde vara, att denna uppgift spritt sig från de platser, där större eller mindre kolonibildning av någon orsak ägt rum. Man kan hos flera kolonibyggnande fågelarter, t. ex. skrattnäsen, konstatera det skråniga och grälsjuka inslaget, medan däremot samma art vid enskild eller gles häckning uppvisar ett mera tystlåtet och tolerant uppträdande. Samma förhållande torde gälla även blåkråkan. Att blåkråkan är ganska aggressiv, när det gäller att försvara sitt bo, vilket hon tycks ha under ständig uppsikt, är en sak för sig. Jag har dock aldrig iakttagit denna aggressivitet utan verklig orsak, om man undantar den vanliga kråkan, vilken inte tycks tålas ens i närheten av boet. Med den glesa förekomsten på Fårö, med långa avstånd mellan boträden (endast i ett par fall 50—100 m, annars längre) har det grälsjuka och skråniga inslaget helt uteblivit. Detta visas bäst av att man på de gårdar, som ligger mitt inne i blåkråkans häckningsrevir, först efter många års häckning fått vetskap om fågelns existens.

Beträffande blåkråkans förhållande till andra arter vill jag till fullo instämma med NAUMANN (l. c.). Några tecken till »översitteri» har jag aldrig märkt, trots att blåkråkan ofta delar boträd med andra arter. I ett sådant fall hade skogsduvorna tagit de båda övre bohälen, under det att blåkråkan lade beslag på det tredje och nedersta, vilket låg endast en meter från det närmaste skogsduveboet. Duvorna fick röra sig fritt och satt tillsammans med blåkråkorna i bästa sämja, dock att en enda kvist var för skogsduvorna tabu, vilket dessa ganska snart lärde sig att respektera. Likartat var förhållandet i ett annat boträd. I det förstnämnda hålträdet hade ett år stararna tagit det

understa bohålet i besittning, och blåkråkorna nöjde sig med det mellersta, vilket just blivit ledigt efter en tidig skogsduvehäckning. Även i detta fall blev samvaron lika friktionsfri, och enda skillnaden var, att grannarna denna gång lärde sig att respektera en annan kvist. En gång övertog blåkråkorna ett bo efter en misslyckad spillkråkehäckning. Spillkråkorna höll även senare till i samma träd, ofta nära bohålet, utan att jag någon enda gång märkte, att de utsattes för angrepp. Duvor, starar, strandskator, måsfåglar, t. o. m. i närheten häckande sparvhök och lärkfalk kan få passera tätt intill blåkråkornas bo utan att bli antastade, men kråkan anfaller obönhörligt. Det har hänt, att blåkråkor drivit in ungråkor i täta tallkronor, där de senare sedan suttit och tryckt så länge, att jag hunnit gå hem efter geväret och skjuta dem. Denna antagonism hindrar dock inte, att de båda fåglarnas bon vid ett par tillfällen legat på ett avstånd av högst 50 meter från varandra. Från mitt gömsle såg jag ofta den grå flugsnapparens komma och göra blåkråkan sällskap, då denna satt och putsade sig. Flugsnapparens satt då helt nära och gjorde då och då en sväng tätt intill blåkråkan. Blåkråkan var under detta helt oberörd av flugsnapparens närvaro, ehuru denna under sitt fladdrande syntes formligen vidröra henne.

Läten

Blåkråkans läte beskrives oftast som ett strävt *knaa-knaa-knaa*, *rack-rack-rack* eller *raak-raak-raak*. Samtliga dessa bokstaveringar torde vanligen åsyfta det läte, man hör strax efter ankomsten på våren, då fåglarna under parningslekar jagar varandra, eller på eftersommaren, då ungarna flygga stryker omkring med föräldrarna i skogen. Under äggläggningen, ruvningen och uppfödningen av ungarna hör man detta läte mera sällan. I stället förekommer då en hel del andra ganska varierande läten, såsom vid kopulationen, vid avlösningen under ruvningen och vid inträdet i boet, samt dessutom rena lockläten och läten, som uttrycker oro och missnöje m. m. Dessa läten har alla samma grundtema, som varierar inom vissa gränser och vars tonläge växlar, varför en bokstavering endast kan ge en mycket svag antydning om författarens personliga uppfattning om dem.

Kopulationen föregås i allmänhet av att fåglarna sitter tätt intill varandra, plockar på varandra och tjattrar, varvid näbbarna riktas uppåt under knyckiga rörelser. Det kan börja med ett lågmält

tjakk-tjakk eller *tnakk-tnakk*, påminnande om snöskatans (*Turdus pilaris*) smackande *tjakk*, ibland åtföljt av ett skorrande *krrr*. När fåglarna hetsat upp sig mera, utstöter hanen ett ivrigt *rakkiri-rakkiri-rakkiri*. Den sista stavelsen *ri* låter som ett svagt biljud, men är fullt hörbar på nära håll. F. ö. använder hanen samma läte, då han utfört någon våldsammare handling, t. ex. drivit bort någon inkräktare. Honan har aldrig hörts utstöta detta läte.

Då fåglarna lockar på varandra, låter de höra samma snöskateliknande *tjakk*, som omnämnts ovan. Det kan börja med att en fågel kommer ut ur boet, sätter sig på en gren och ordnar sin dräkt. Efter en stund kommer ett enstaka och lågmält *tjakk* och efter ytterligare en stunds plockning något starkare *tjakk-tjakk*, varvid även här näbben riktas uppåt under en knyckig rörelse. Då detta upprepats några gånger utan svar, kommer missnöjeslätet, som jag efter NORÉHNS härmning vill beteckna som ett knarrande *prrra-prrra-prrraaa*. Skulle den andra fågeln ändå inte infinna sig, kan blåkråkan på nytt försvinna i bohålet under avlevererande av en ny salva missnöjesljud. Detta *prrra-prrra-prrraaa* — något påminnande om skatans (*Pica pica*) läte, ehuru ej så skrattande — användes även då paret, eller företrädesvis hanen, driver bort eller anfaller någon missgälig individ. Lätet är emellertid då strävare men på samma gång smattrande kulspruteligt.

Liksom jag funnit hos spillkråkan (*Dryocopus martius*), föregås ibland avlösningen på redet hos blåkråkorna av ett visst snatter, vilket förhållande hos båda arterna tycks vara av mera individuell natur. Vid ett bo förekom detta snatter regelbundet, vid andra endast någon gång, och vid en häckplats hörde jag det aldrig. Vid första avlösningen på morgonen kunde det t. ex. tillgå så, att företrädesvis hanen kom och satte sig på en torrkvist i boets omedelbara närhet. Han lät då höra något enstaka *tjakk* och efter en stund kanske ett *tjakk-tjakk*, mera sällan ett gurglande *tjattri* eller *tjaari*. Ibland svarade honan, ibland inte. Hanen kunde så flyga ned till bohålet, sätta sig i ingångsöppningen och tjattra in i boet (ofta hördes då tjatter från båda fåglarna), varefter han åter flög upp och satte sig på en gren. Efter en stund kom vanligen honan ut och gjorde honom sällskap, varvid båda tjattrade med varandra. De läten, som då användes var i huvudsak det snöskateliknande *tjakk-tjakk* och det mera gurglande *tjaari*. Vanligen tog denna ceremoni icke mer än två till tre minuter i anspråk, varefter honan flög bort och hanen gick

in på redet under ett knorrande *prrrra-prrrra-prrra* just i boöppningen. Ett mycket skrikigt, tvärt avbrutet varningsläte, som någon gång hörs, sedan ungarna lämnat boet, bygger på det ovannämnda *tjaari*. Huruvida det är hanen ensam eller båda föräldrafågeln som utstöter det, låter jag vara osagt.

LITTERATUR

- BREHM, A. E. 1930. Djurens liv. Bd 10. Malmö.
DURANGO, S. 1946. Blåkråkan i Sverige. VF 5: 145—190.
— 1946. Fårö, naturkontrasternas ö. I: B. PETTERSSON & K. CURRY-LINDAHL, Natur på Gotland. Stockholm.
HANSTRÖM, B. 1944. Blåkråkan. Våra fåglar i Norden. Del 2. Stockholm.
HELLENUS, C. N. 1787. Kungl. Vetenskapsak. Handl. p. 308—316.
LÖNNBERG, E. 1927. Svenska fåglar. Del 1. Stockholm.
NILSSON, S. 1835. Skandinavisk fauna. Föglarne. Del 1. Lund.
NORÉHN, N. 1944. Till kännedom om blåkråkans förekomst på Gotland. Fauna och Flora 39: 141—142.
SMITH, S. 1945. How to Study Birds. London.
SWANBERG, P. O. 1950. On the concept of »incubation period». VF 9: 63—80.
WIGSTEN, H. 1942. Blåkråkan som häckfågel på Fårö. VF 1: 49—55.
— 1946. Blåkråkan, en återinflyttad markernas klenod. I: B. PETTERSSON & K. CURRY-LINDAHL, Natur på Gotland. Stockholm.

S u m m a r y : The habits of the Roller (*Coracias garrulus*) on Fårö.

This investigation was carried out on Fårö, a little island close to the northern point of Gotland in the Baltic, the only Swedish locality where a population of rollers breeds every year. The number of breeding pairs during the last two decades appears from the table on p. 23. The rollers arrive late and leave Fårö relatively early in the autumn and adult and young birds migrate at the same time. The table on p. 24 shows the dates of arrival and departure in some cases observed. The birds breed almost exclusively in dry groves with scattered pines (the most common forest type on Fårö). The nesting-site is usually situated close to an open space in the wood, and very often a hole made by black woodpeckers (*Dryocopus martius*) is used. Large nesting-boxes have sometimes been occupied by rollers even if a pair of stock-doves was already nesting there. The doves were simply driven away.

At the time for laying the first egg the male begins to feed the female which does not collect food herself until the clutch is complete. Such feeding — though more sporadic — of the female by the male during the time of egg-laying was also observed in a pair of spotted flycatcher (*Muscicapa striata*). — Clutch-size and some other breeding datas from a series of nests are listed in the table on p. 30. Full clutch, for Swedish rollers, is supposed to vary between 2 to 5 or perhaps 6 eggs. The incubation, as a rule, begins on the day of the completion of the clutch, an observation which well agrees with SWANBERG's statements in his paper of 1950. Period of incubation normally 17 to 18 days. Both sexes incubate but the principal part is done by the female which always remains in the nest at night and — when the weather is bad — also by day with small interruptions for feeding.

In general, it is not possible to distinguish male from female in the field, but at the nesting-place distinguishing characters may sometimes be observed. During the period

of egg-laying the female does not fly in the playful manner which is otherwise characteristic of both sexes. The colour of the fore-head sometimes makes a sex-determination possible. The young are here distinctly brownish; in the adult male the greenish-blue colour extends down to the base of the bill, while on the other hand lower parts of the fore-head of the female are whitish grey-green. The invariability of the latter character has not yet been fully proved but is well demonstrated by the few skins hitherto examined.

When the eggs are hatching the male takes up his feeding again but the newhatched young are always fed via the female. The female, too, collects food but not to the same extent. The number of feedings a day depends on the weather in the manner shown by the table on p. 34. The rollers largely feed on insects, especially *Coleoptera* and *Orthoptera*. Statements in the literature that vegetals and warm-blooded animals are sometimes eaten are probably doubtful.

Period in nest 25 to 30 days. Some stages of development of the young are shown by the photos, figures 2—5. — The faeces of the nestlings have the consistence of tar and congeals and dries up very rapidly. This property of the excrements (which of course cannot be carried away by the parents) explains the fact that the nesting-holes on Fårö are kept relatively clean and without stench, just the reverse of what is often stated in the literature. Nesting material seems not to be required and rollers have never been observed collecting it.

The roller is a shy bird which especially during the nesting period keeps well out of sight. It gives evidence of great courage in the defence of its nest but is otherwise peaceable in its relations to other species. Thus rollers and starlings or stock-doves have sometimes bred in different holes in the same tree without any conflict being observed. — Some variations of the voice written down in italics for Swedish pronunciation appear on pp. 43—44.

Meddelanden

1. Svartmesar och stenskvättor, några data och reflexioner om flyttning

Sträcksituationen över Falsterbo den 21 sept. 1953 var i vissa avseenden så specifik, att jag velat sammanfatta något av observationsmaterialet till en notis och ett diskussionsinlägg. — Förutom undertecknad deltog i observationerna kand. WALLIN, Uppsala, och från kl. 7.00 även löjtn. SCHÖNBECK, Kristianstad.

Rovfågelsträcket var klen. Sammanlagda antalet sträckande stenfalkar, tornfalkar, ormvråkar, sparvhökar och bivråkar understeg 30. Av finkfåglar sträckte däremot ett flertal, t. ex. c:a 2 500 bofinkar (*Fringilla coelebs*) med inslag av bergfinkar (*Fringilla montifringilla*) och c:a 900 grönsiskor (*Carduelis spinus*). Vad som emellertid gav dagen dess karaktär var typiska s. k. stannfåglars, invasionsflyttares och vissa nattflyttares aktivitet. Några 10-tal mindre korsnäbbar (*Loxia curvirostra*) samt drygt 400 svartmesar (*Parus ater*) sågos gå ut. Ett 10-tal entitor (*Parus palustris*) och ett fåtal blåmesar och/eller talgoxar gjorde sträckförsök. Möjligen lämnade verkligen några entitor landet vid middagstiden. Nattflyttarna, som under småtimmarna varit i god rörelse, fortsatte under morgonen och förmiddagen med täta framstötter mot

Nabbens spets. Ofta gjorde dessa fåglar en liten sväng ut över vattnet innan de föllde eller gick i retur. Några sträckte ut. En sångare (*Phylloscopus sp.*) sågs flyga ut i sällskap med en kungsfågel (*Regulus regulus*). Förmodligen återvände de båda osedda. Buskskvättor (*Saxicola rubetra*), rödstjärtar (*Phoenicurus phoenicurus*), rödhakar (*Erithacus rubecula*) samt järnsparvar (*Prunella modularis*) gjorde talrika sträckförsök. Den sistnämnda arten sträckte sannolikt. Den sågs ej men hördes på högt utflog. 24 ev. 28 stenskvättor (*Oenanthe oenanthe*) sträckte. De två första av dem gingo högt i en bofinkflock; samtliga övriga slunko ut lågt över vattnet någon till några dm högt i snabb kastande flykt med täta riktningsändringar ideligen lockande. 11 ex. som gingo ut i följd flögo i bruten linje med 60—75 m bredd och 25—35 m djup. Kursen var S—SSO.

Osökt anmäler sig frågan om det fanns någonting i väderleksförloppet som kunde ha verkat gynnsamt eller stimulerande för, dels typiska nattflyttares, dels t. ex. svartmesarnas flyttning. En obetydlig högtrycksrygg med relativt kall luft passerade mot öster och avlöstes före midnatt den 20 av en varmare och fuktigare luftmassa med duggregn-dimma. Sikten understeg på morgonen tidvis 15 m men förbättrades efter hand och ökade på kort tid från 50 m till 50 km vid middagen i en begränsad torr luftmassa, som följdes hack i häl av ett nytt oväder. Samtidigt växte vindhastigheten från 0 m till drygt 1 m/sek. med riktning SSO. Temperaturen understeg på natten ej +11° och steg lokalt i solen vid middag till c:a 20° C. Vi hade således en varm, nästan orörlig atmosfär i vilken sikten växte från ett värde nära 0 till ett värde nära det maximala.

För mesarna bör stillheten i atmosfären ha varit gynnsam, likaså de visserligen svaga men fullt märkbara uppvindar, som utbildades lokalt. Den luft, som genom den svaga SSO vinden fördes mot vertikala hinder, såsom Nabbens branta sydostsida, sammanhängande vegetationstråk m. m. och i synnerhet fyrträdgården, uppvärmdes snabbt mot middagen och tvangs i höjden. G. RUDEBECK (Studies on bird migration, Lund 1950) påpekar att många fågelarter framför havet stiga brant i höjden, innan de bege sig ut över detta främmande element. Ett sådant beteende har av RUDEBECK visats vara karakteristiskt för de flesta dagrovfåglar, goda flygare och segelflygare, som utnyttja termiken för att sedan bekvämt glidflyga långa sträckor. Erfarenheten (i synnerhet från Falsterbo och Sjölunda) visar att även just dåliga flygare, ofta s. k. stannfåglar, skator (*Pica pica*) (jfr RUDEBECK 1950), nötskrikor (*Garrulus glandarius*), nötkräkor (*Nucifraga caryocatactes*) och ej minst mesar använda uppvindarna vid sin flyttning. Beteendet och flygsättet härvid blir givetvis ej identiskt för t. ex. ormvråkar, skator och svartmesar. Alla tre arterna äro dock utrustade med vingar och stjärt till samma fundamentala dynamiska ändamål. Goda termikflygare och dåliga flygare välja emellertid ej alltid — kanske i regel icke — samma väderleksituation för sin flyttning. Sannolikt emedan de förra äro relativt oberoende av de horisontella vindarnas styrka och kunna »vara kräsn» i fråga om termiken, medan de senare äro mycket beroende av vindstyrkorna och därför få nöja sig med den uppvind, som kan föreligga vid f. ö. tämligen lugn atmosfär.

Svartmesflockarna använde just fyrträdgårdens sydkant som språngbräda. Flockarna samlades i de sydligaste tallarna eller kommo flygande lågt från Falsterbo för att över fyrträdgården stiga i höjden under pip och surr. Endast mera sällan stördes det storstilade företaget av någon sparvhök, som högg sig en mes och föranledde hela flocken att återvända till den skyddande vegetationen. Mesarnas benägenhet att

använda uppvindar vid sträckflykt och andra förflyttningar har jag tidigare iakttagit hos blåmesar och svartmesar i Falsterbo t. ex. 1949 och 1950 samt beträffande svartmesar ofta vintertid i Norrland. Man kan ofta få se en mesflock, som råkat komma för lågt just över Nabbens sydöstra spets göra ett sista stigningsförsök. För skator, mesar m. fl. blir ofta slutet på det mödosamma uppstigandet att fåglarna efter ett misslyckat försök återvända till fädernejorden i fallflykt. Mesarna den 21.9.53 utgjorde ett vackert undantag.

Beträffande stenskvättornas sträck befinner man sig på osäkrare mark. Säkert är själva mörkret en väsentlig faktor för nattflyttare, kanske verkar en morgon med tät dimma som en förlängd natt. Kanske spelar stillheten i atmosfären en roll för dessa fåglars flyttningsaktivitet. Atmosfären är ju av kända skäl lugnare nattetid än under dagen.

MARTIN MARKGREN

2. Två fynd av rosenfink (*Carpodacus erythrinus*) i Sverige 1954

Den 6 juni 1954 företog undertecknade en fågelexkursion till Söderjärden i Mälaren och hade då nöjet att under 10 minuter lyssna till sången från en rosenfink, som befann sig på en liten ö, Koholmen. Fågeln flög dessutom fram ur ett albuskage och satte sig fullt synlig på en sten. Det visade sig vara en ettårig, icke utfärgad hane. Detta var det första kända fyndet av arten i Södermanland.

GÖTE NYHLÉN ALLAN BEERMANN

Under en cykeltur i Dalarna sågo vi den 18 juni 1954 vid Tinaby, 2 km söder om Rättvik, en rosenfink. Fågeln var en ännu ej utfärgad hane, som först iakttogets sjungande från toppen av en mindre björk. Sången bestod av en hela tiden tre gånger i följd upprepad vissling. Miljön utgjordes av täta björk- och *Salix*-dungar med en ymnig meterhögt undervegetation av örter.

BJÖRN BERGLUND INGEMAR ANDREASSON

3. Flodsångare (*Locustella fluviatilis*) iakttagen i Halland 1954

Vid 21-tiden den 27 maj 1954 fick jag höra en egendomlig fågelsång, som liknade ljudet från en vårtbitare, varför det genast stod klart att sången måste tillhöra en *Locustella*-art. Fågeln uppehöll sig i ett alkärr, 200 m från Marielunds gård i Kvibille sn. Undervegetationen i kärret bestod av älggräs jämte starr och svärdsiljor samt något bladvass på de fuktigare ställena. Följande dag kunde fågeln, som stannade på samma plats till den 10 juni, studeras i kikare på mycket nära håll och kunde då bestämmas till flodsångare. Den var åtskilligt större än en sävsångare, med vilken art jag lätt kunde jämföra den, och hade en enfärgad, olivbrun översida. Undersidan var smutsigt grågrön med tydliga längsstreck på krävtrakten. Näbben var lång och kraftig. Även stjärten var typisk, ganska lång och mycket spetsig. Fågeln sjöng nästan oavbrutet under skymning och gryning men lät även höra kortare strofer då och då under dagen. Sången var tydligt »stötande» eller »hackande» med en klingande metallisk biton, som hördes väl på nära håll. Jag hade tillfälle att jämföra sången med grammofoninspelning av gräshoppsångare, vilken art jag dessutom fick höra i fält senare på sommaren, varför förväxling med gräshoppsångare kan anses utesluten. Denna flodsångare utgör fynd nummer 7 av arten i landet.

JOHAN VON SETH

4. Lundsångaren (*Phylloscopus trochiloides*) på St. Karlsö

I uppsatsen om invasionen av lundsångaren på Gotska Sandön, VF 13, 1954, nämnes på sid. 242 att enstaka hanar uppträtt på bl. a. St. Karlsö den 29.6. (B. FLACH). Datum skall rätteligen vara den 31.5., då även ytterligare ett ex. observerades (B. FLACH). Senare sågs arten här bl. a. den 30.6. (N. NORÉHN).

STIG LUNDBERG

5. Fågeliakttagelser från Ångermanland och Västerbotten

R å k a (*Corvus frugilegus*). Den 23.4.1953 sågs 1 ex. vid Degernäs, Umeå.

S i d e n s v a n s (*Bombycilla garrulus*). En familj bestående av två vuxna och fyra flygga ungar sågs den 12.8.1953 i Järnasklubb, Nordmaling. Ungarna matades bl. a. med kråkbär.

S ä v s å n g a r e (*Acrocephalus schoenobaenus*). Den 10.6.1953 sågs 1 ex. i Järnasklubb, Nordmaling.

H ä g e r (*Ardea cinerea*). 1 ex. uppehöll sig den 6.8.—15.8.1953 vid Nordmaling. Fågeln var försedd med en ring på höger ben.

B l ä s g å s (*Anser albifrons*). Den 19.5.1953 sågs 2 ex. vid Bergön, Umeå. Den 25.4.1953 sågs 4 vitpannade gäss i Degernäs, Umeå, vilka dock ej med säkerhet kunde artbestämmas, men att döma efter storlek och läte torde det ha varit fråga om blåsgäss.

F j ä l l g å s (*Anser erythropus*). 2 ex. visade sig den 3.5.1953 i Nordmaling.

P r a k t e j d e r (*Somateria spectabilis*). En hane av denna i Sverige mycket sällsynta art sågs i Järnasklubb, Nordmaling, den 10.5.1953. Den hade sällskap med en hane av vanlig ejder (*Somateris mollissima*) och med två ejderhonor, vilkas art jag ej kunde bestämma.

S a l s k r a k e (*Mergus albellus*). Ett par visade sig den 26.4.1953 i sjön Bredavan i Järnasklubb, Nordmaling. Så sent som den 30.5.1953 sågs en hona i Nordmaling.

K u s t s n ä p p a (*Calidris canutus*). Den 26.8.1953 sågs 1 ex. i Järnasklubb, Nordmaling.

S m å s n ä p p a (*Calidris minuta*). Den 26.8.1953 visade sig 6 ex. i Järnasklubb, Nordmaling. Följande dag sågs 4 ex. på samma plats.

S i l v e r t ä r n a (*Sterna paradisaea*). Sommaren 1953 häckade med säkerhet ett par i Järnasklubb, Nordmaling. Tre flygga ungar sågs den 26.7. Ett annat par uppehöll sig på ett skär ej långt från det förstnämnda parets boplatz och visade starka tecken till oro vid mina besök på skäret. Deras bo kunde jag dock ej finna.

K o r n k n a r r (*Crex crex*). Från mitten av maj till början av juni 1953 hördes och sågs 1 ex. i Brattfors, Nordmaling. Huruvida häckning förekom kunde ej avgöras.

BJÖRN LIEDÉN

6. Kärrsångare (*Acrocephalus palustris*) häckande vid Göteborg

Den 5—7 juni 1954 hördes sannolikt ej mindre än tre kärrsångare sjunga inom ett område på ca 2 km² strax intill Rya skog på Hisingen vid Göteborg. Den 8.6. noterades en hona, medan två av hanarna nu tydligt hade försvunnit. Boet hittades av undertecknad DAHLQVIST den 16 juni och det innehöll då 4 ägg. Det var upphängt mellan stänglar av brännässla.

Fig. 1. Kärrsångarens häckplats vid Göteborg 1954. Boet låg nära albeståndet på bildens högra del. Foto: G. GUSTAFSSON. (*Habitat of *Acrocephalus palustris* at Gothenburg.*)

Fig. 2. Kärrsångaren matande sina ungar. Foto: G. GUSTAFSSON. (*Marsh-warbler feeding young.*)

Boplatsen låg helt nära Göta älvs mynning, f. ö. bara 100 m från landskapsgränsen mellan Bohuslän och Västergötland, på västgötasidan. Terrängen måste betraktas såsom typisk för arten: ett nässelbevuxet område strax innanför bladvassen vid älvstranden. Kring boet växte dessutom älgräs, hundkåx och svärds-liljor. Lokalen påminde mycket om den plats längre upp vid älven, där GILLIN och LENNERSTEDT 1952 hittade kärrsångaren sjungande (jfr VF 12:81, 1953). Tyvärr torde platsen som fågelokal inom några år förstöras av industribebyggelse.

Vid ett besök den 19 juni konstaterades boet innehålla 5 ägg. Kärrsångarhanen sjöng stilla och härmade gulhämpling (?), koltrast, gråsparv, sävsångare och härm-sångare. Endast vid ett tillfälle blev sången mera intensiv och det var när en träd-gårdssångare satte sig i en al och sjöng alldeles bredvid boet. Då kom tonerna nästan lika forcerat från kärrsångaren. Andra härmläten som tidigare noterats var av lärka, törnsångare, talgoxe, hussvala och näktergal.

Den 30.6. var ungarna kläckta och gissningsvis ett dygn gamla. Ett rötägg låg kvar i boet. Den 4.7. matade kärrsångarna sina ungar i duggregn mellan kl. 11.50 och 16.00 46 ggr. I regel utgjordes födan av förbluffande stora insekter. — Den 10.7. lämnade ungarna boet och ännu den 18.7. sågs de bli matade av föräldrarna.

YNGVE DAHLQVIST

GUNNAR GUSTAFSSON

7. Några fågelnotiser från Västmanland

S o m m a r g y l l i n g (*Oriolus oriolus*). En ropande hanne uppehöll sig i Hallsta-hammartrakten en kort tid 1953 och väckte stort uppseende hos ortsbefolkningen.

V i n t e r h ä m p l i n g (*Carduelis flavirostris*). Arten ses någorlunda regelbundet i Västeråstrakten som genomflyttare och övervintrare.

G r ä s h o p p s å n g a r e (*Locustella naevia*). Efter att själv aldrig ha observerat arten i Västeråstrakten upptäckte jag i början av juni 1953 två lokaler med vardera en sjungande hanne, dels Asköviken i Dingtuna kommun den 8 juni, dels Ångsjön i Kärrobo sin den 6 juni. Vid den senare lokalen observerades vid ett senare besök den 16—17 juni två sjungande hannar samtidigt i var sitt buskage 30 m från varandra. Vid försök till fotografering av den ena hannen fick jag i gryningen på någon meters håll se en hona slå till i samma buske som den sjungande hannen, varvid denne först tystnade men sedan trevande återupptog sången under uppvaktning av honan på samma kvist. Efter en kort stund försvann honan i den täta undervegetationen. Trots upprepade nattbesök vid lokalen fick jag därefter endast höra den andre hannen sjunga. Den förste var dock kvar, och flera gånger till långt in i juli kunde revirstri-der iakttagas mellan de båda hannarna. En morgon under de första dagarna i juli sågs honan ännu en gång, samtidigt som de båda hannarna var under observation. Därvid kunde tydligt uppfattas, att hon hade näbben full med mat, innan hon hastigt försvann i undervegetationen. Något bo kunde dock ej hittas trots noggrant och systematiskt sökande. Terrängen var här ett typiskt gräshoppssångartillhåll med högväxt undervegetation, spridda buskage av vide och småbjörk m. m. samt tät vass intill. — Ännu en sjungande gräshoppssångare kunde under juli avlyssnas vid en typisk lokal norr om Västerås.

M i n d r e s t r a n d p i p a r e (*Charadrius dubius*). Den 9 juni 1953 påträffade jag för andra året å rad bo med 4 ägg på en grusslätt mellan kolkögar vid en tidigare soptipp inom Västerås stad. Alla ungarna blev utkläckta och flygga och två ringmärktes.

D v ä r g s u m p h ö n a (*Porzana pusilla*). Den 10 juni—1 juli 1953 har två exemplar haft stationärt tillhåll i Askövikens. Arten är så sällsynt att händelsen kanske förtjänar att detaljeras. Den 10 juni observerade jag strax före gryningen kl. 01.10 ett säreget rop utifrån vassarna, vilket återkom med jämna intervaller. Då jag dels var säker på, att lätet måste komma från en sumphöna, och dels tyckte mig känna det från en tidigare hörd grammfoninspelning av dvärgsumphönan, misstänkte jag starkt denna art. Redan samma dag kunde denna inspelning avlyssnas, och därefter var artens identitet klarlagd. Senare, då arten redan bekräftats av skickliga ornitologer, har jag förstått, att det faktiskt varit två dvärgsumphöns redan denna första natt, emedan de avsevärt skilde sig i fråga om lätet. Endast den ena var verkligt typisk, med 1—3 nasala kackel och sedan ett lika starkt, drillande rop, som ibland kunde utdragas på växlande tonhöjd. Den andra sumphönan lät mest höra ett hårdare, rörhönslikt »queek», ibland enstaka, ibland 2—3 i stöten, samt mera sällan med vidhängande drill, oftast mycket oansenlig och kort sådan.

Emedan de båda dvärgsumphönsen konstant uppehöll sig i vassruggar med blankvatten runt omkring, kunde man med båt komma dem mycket nära, i mörker på endast några meters håll. I gryning och fullt dagsljus uppträdde dock den ena mycket skyggt, medan den andra kunde gå förbi en inskjuten eka i vassen på endast 2—3 meters avstånd, även om man talade högt, rökte eller gjorde försiktiga rörelser i båten. Två morgnar fick jag själv se den på detta avstånd, och vad som slog mig vid de hastiga glimtarna, var den rödaktiga, kornknarrliknande nyansen i dräkten. Fågeln förflyttade sig närmast likt en rall i vassen. Vad jag vidare fäste mig vid, var det väl våta »underlaget» för artens tillhåll. Inga andra sumphöns utom sothöna höll till i dessa ruggar, som bestod av halvmeterhög bladvass med en gles bråte av fjolårsvass efter vattenytan. Åtminstone den ena sumphönan måste »balansera» sig fram i denna bråte för att ej komma i kontakt med vattnet. Ibland såg jag den dock gå omkring med vatten till buken. Den 1 juli fick jag sista gången höra de bägge sumphönsen, och denna natt gästades Askövikens av bl. a. ERIK ROSENBERG från Örebro, vilken således kunde bekräfta artbestämningen.

R ö r h ö n a (*Gallinula chloropus*). Häckar tämligen allmänt i Västeråstrakten, t. ex. i flera par vid en soptipp inom Västerås stad åren 1952 och 1953.

V a k t e l (*Coturnix coturnix*). Den 17 juni kl. 00.10 hördes en vaktel på en klövervall efter stockholmsvägen i Västeråstrakten. På grund av bristande tid kunde jag avlyssna de karaktäristiska slagen endast någon kvart. Förmodligen befann sig exemplaret på genomflyttning emedan varken jag själv eller någon annan fick höra den ånyo. Detta var första gången på många år som arten observerats i trakten.

JENS WAHLSTEDT

8. Vadare i termikflykt

Tisdagen den 28 juli 1953 rådde tidvis kraftig termik med cumuli i flera höjdlägen i kustbandet Ö om Skellefteå. I en dylik uppvind fick jag händelsevis syn på en liten flock kretsande fåglar som visade sig utgöras av fem gluttsnäppor (*Tringa nebularia*) och en grönbena (*Tringa glareola*). Fåglarna steg uppåt i spiral med glesa loja vingslag alternerande med glidflykt på stela vingar. Beteendet påminde om vad man stundom kan iaktta hos *Numenius*-arterna och myrspoven (*Limosa lapponica*). Flocken drog sig omsider mot SV, mot vinden och steg därvid till c:a 400 m höjd.

MARTIN MARKGREN

9. Storlabb (*Stercorarius skua*) vid Trollhättan

Den 10 december 1954 ringde GÖSTA HOLMÉR, Trollhättan, till mig och meddelade, att bland gråtrutarna nere vid älvkajen befann sig en ovanlig fågel, som av beskrivningen att döma av mig förmodades vara ett exemplar av storlabb (*Stercorarius skua*). Emellertid tycktes icke alla detaljer i beskrivningen stämma överens med de för storlabben karakteristiska. Vi beslöto därför att gemensamt närmare skärskåda fågeln, då den enligt HOLMÉR föreföll vara rätt stationär.

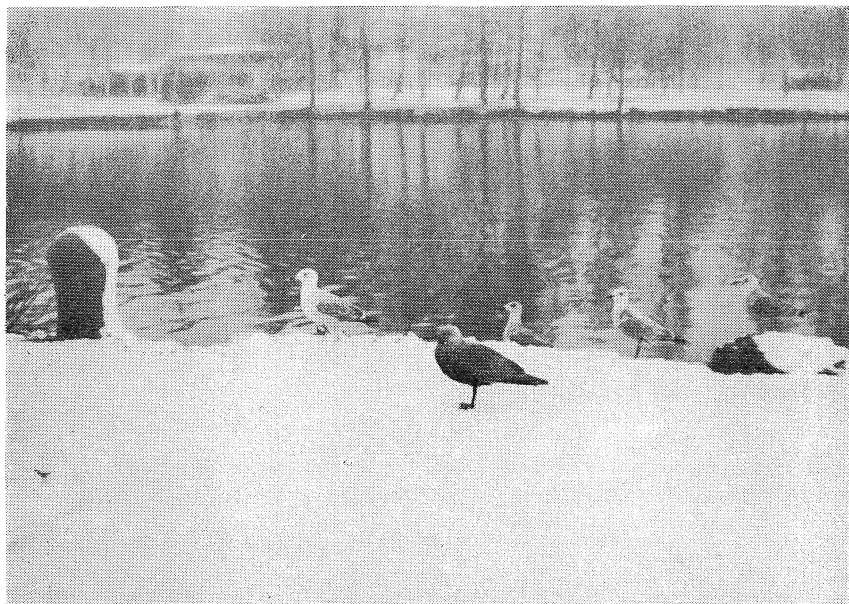
Vid min ankomst till Trollhättan den 12 december i sällskap med RAGNAR NORLIN, Munkedal, och min son ARNE, funno vi såväl HOLMÉR som studieobjekt på avtalad plats — kajen omedelbart norr om Stadshotellet.

Fågeln, som — om än med viss distans — hölls i närheten av gråtrutar och gräsänder, vilka här vintertid bruka utfodras, kunde länge iakttagas på endast 3—4 meters avstånd. Den verkade något mera skygg än trutarna. Hela undersidan var mättat mörkbrun-svartbrun. Översidans sidopartier liksom huvud och Hals, de senare något ljusare, företedde vattring mellan mörkare och ljusare nyanser som på en juv. sillmås ehuru mörkare. En antydning till svagt gul nyans observerades på halssidorna och i nacken. Fötterna och tarserna voro svartbruna-svartaktiga, tårna framstodo som något ljusare än simhuden. Näbben var åtminstone i den yttre delen svart, stjärten utan utdragen stjärtspets, men de mellersta stjärtpenmorna åstadkommo dock en antydning till trubbig spets gentemot stjärtens i övrigt jämna bakkant. I flykten framstod som mörkbrunt ryggens mittparti liksom bakrygg med fortsättning på ömse sidor om stjärten. Fågelns flykt var mäktig i vinglagens rytmik och föreföll för min son påminna om »en liten örn», vilket också framhäves av R. C. MURPHY enligt R. T. PETERSON's »A field guide to the birds», där det heter: — — »In air it suggests a Hawk (or a diminutive Eagle) more than a Gull.» — —

Då vi emellertid ej upptäckte någon vit vingfläck, som ju är det för arten mest typiska kännetecknet, och då fågelns undre stjärttäckare verkade vara tovigiga som vid oljeskada, började det för fågelobservatören så hälsosamma tvivlet göra sig påmint hos oss och tog sig uttryck i förmodanden om någon form av melanism hos någon av våra vanligare trutarter eller om oljeskadad trut.

Efter någon dag ringde ånyo HOLMÉR och meddelade, att fågeln ännu var kvar och att efter observationsdagens fuktiga väderlek med snöslask den torrare väderlekstyp, som sedan inträtt, tydligen åstadkommit, att fågelns undersida nu framstod som glänsande, mättat mörkbrun, ej tovig och att fågeln nu ej företedde »tecken på oljeskada» och, vad mera var, att den vita vingfläcken kunnat iakttagas fullt tydligt. Orsaken till att ingen av oss den 12.12. fått se denna artkaraktär kan ha varit den, att fågeln i kurande hållning pressat ned vingkanterna i flankernas mjuka fjäderpartier.

Av de fågelfaunor, som rådfrågats, är det endast »The Handbook of British Birds», vol. V, som ger en mera detaljerad beskrivning av storlabbens utseende. Det är särskilt följande uppgifter, som för oss slutgiltigt bekräftat, att vi hade nöjet beskåda ett exemplar av storlabb: p. 125—126: — — »mantle, scapulars and upper tailcoverts dark brown, distal portions of feathers with broad central streaks of rufous, centre of tips paler and becoming whitish when worn; back and rump same but rufous and pale tips less conspicuous;» — — »There is some individual variation in shade of colour of upper-parts especially, in some groundcolour being almost black, but variation much less marked in under-parts.» — —

Storlabben vid Trollhättan i sällskap med unga gråtrutar. Foto: B. RUNNERSTRÖM.
(*Great skua, Stercorarius skua, and herring-gulls at Trollhättan, December, 1954.*)

Enligt senare meddelanden från HOLMÉR visade sig storlabben på observationsplatsen fram till jul men var sedan definitivt försvunnen därifrån. Troligen har det varit fråga om en vinddriven fågel.

B. RUNNERSTRÖM

10. Smärre meddelanden

Trädläarka (*Lullula arborea*). 3 ex. observerades av undertecknad den 7.1.1954 vid Mixdala, 4 mil SO om Norrköping i Östergötland. Denna ort torde vara den nordligaste i Sverige, där övervintring av trädläarka konstaterats, åtminstone i senare tid. Fåglarna höllo till vid en utfodringsplats för grönfinkar, gulspårvar och mesar m. fl. vinterfåglar och voro betydligt oräddare än dessa. 1 ex. nedlades för kontrollbestämning.

ROLF ANDERSSON

Rödstrupig piplärka (*Anthus cervinus*). 1 ex. iaktogs vid Ågestasjön i Sörmland den 13.5.1953.

ANDERS DELIN

Den 8.5.1953 observerades 1 ex. vid Degernäs utanför Umeå i Västerbotten.

INGRID WELIN, RAGNAR EDBERG

Sädesärta (*Motacilla alba*). Den 10.11.1953 iaktogs 1 ex. vid Hocksta gård väster om Västerås i Västmanland.

SVEN-OLOF ANDERSSON

Törnskata (*Lanius collurio*). Den 4.7.1953 fann jag ett bo med 4 ungar, vilka ringmärktes, i ett videsnår vid en bäck på I 20:s övningsfält vid Umeå i Västerbotten.

ERIK JOHANSSON

Halsbandsflugsnappare (*Muscicapa albicollis*). Den 26.5.1945 upptäckte SVEN HERMELIN och jag en hane strax väster om Fröseke järnvägsstation i Småland. Fågeln höll till tre dagar i sträck på samma plats men var sedan spårlost försvunnen.

ARVID CUBE

Gräshoppssångare (*Locustella naevia*). Den 1.7.1953 hörde jag tillsammans med OLOF HULTQVIST ett sjungande ex. i en klöveräng vid Ingarpsjön, omkring 8 km söder om Eksjö i Småland.

ROLF LUNDGREN

Vid sjön Östen i Västergötland iakttog jag arten den 24.5.1954 och sedan ytterligare fem gånger. Det var 2 hannar, och jag har hört dem sjunga samtidigt.

SIMON L. JOHANSSON

Trastsångare (*Acrocephalus arundinaceus*). I det stora vassområdet i Wesslösjön i Småland hördes den 10.6.1953 1 ex. bland mängden av sjungande rörsångare.

Arten har tidigare observerats i området åren 1947, då häckning ägde rum, och 1950 (jfr G. CHRISTIANSSON i VF 12, p. 23—24!).

KAI CURRY-LINDAHL

En hane återkom 1953 till Lina myr på Gotland och höll till på samma plats som föregående år. ÅKE HEDENGRAHN hörde den redan den 28.5. och sista gången den 12.6. Själv lyssnade jag till den den 5.6. Vid Storsund uteblev trastsångaren detta år.

KARIN JANSSON

Härmsångare (*Hippolais icterina*). 1 ex. observerades dagligen under tiden fr. o. m. den 25.5.1947 (möjligen ett par dagar tidigare) och sedan åtminstone t. o. m. den 30.6. vid Furunäsets sjukhus, beläget c:a 3 km söder om Piteå vid Pite älv i Norrbotten.

EINAR RODÉN

Hökfärgad sångare (*Sylvia nisoria*). Under besök på Landsort den 5.5. 1953 iaktogs i den öppna snårmarken i närheten av öns norra hamnplats ett ivrigt sjungande ex.

WILHELM FISCHER

Taltrast (*Turdus ericetorum*). Den 26.12. och den 29.12.1952 uppehöll sig minst 1 ex. i Ottenby lund på Öland. Kanske försök till övervintring?

ANDERS DELIN

Rödvingetrast (*Turdus musicus*). Vid Råfnäs, 3 km från Nässjö, iaktogs den 8.7. och den 13.7.1953 såväl gamla fåglar som flygga ungar.

GUNNAR FRANSSON

Ringtrast (*Turdus torquatus*). Den 27.9.—28.9.1952 sågs 2 ex., sysselsatta med att söka föda i en trädgård vid Sandhemssjön, Sandhem i Västergötland. En fågel var framme på samma plats även den 4.10.1952.

THORSTEN LAGERSTEDT

Koltrast (*Turdus merula*). Den 20.12.—21.12.1953 iaktogs 1 ex. som var sysselsatt med näringsfång på en gräsmatta i Umeå i Västerbotten.

ERIK JOHANSSON

Den 16.1.1954 såg jag 1 ex. i Umeå. Strax därpå kom en köldknäpp med åtföljande snö och därmed var denna art osynlig för mig till den 3.3., då jag såg 2 ex.

MATS HÄGGLÖF

Svart rödstjärt (*Phoenicurus ochruros*). 1 ex. uppehöll sig sommaren 1952 vid hamnområdet i Falkenberg i Halland.

C. G. HELLMAN

Vid tillfälligt besök i Borås i Västergötland den 24.6.1953 iaktogs 1 ex. i en trädgård. Fågeln var en fullt utfärgad hane.

ÖSTEN MARLING

Näktergal (*Luscinia luscinia*). Har ökat i Halland under senare år. 1952 häckade den bl. a. i Fors, Dal och Vallby i Alfshögs s:n samt i Fjällalunda i Årstads s:n (3 bon).

C. G. HELLMAN

Den 26.5.1953 sjöng en näktergal från ett ungt björkbestånd i närheten av Fröseke station i Småland. Jag fann besöket märkligt, enär orten ligger i ett typiskt barrskogsområde. Näktergalen återfanns ej senare på platsen.

ARVID CUBE

Den 5.6.1953 hörde jag en näktergal sjunga vid stranden av Öxneredssjön inom Vänersborgs stads område, c:a 100 m väster om den landsväg som skär järnvägen. Vid midsommartid var fågeln borta och mer än ett ex. kunde aldrig konstateras med säkerhet.

CARL I. TENGELIN

Den 30.5.1954 sjöng en näktergal i bergsbranten mot Kinne-Kleva på Kinnekulle.

GUNNAR LARSSON

Röd hake (*Erithacus rubecula*). Den 27.12.1953 observerades 1 ex. vid Lundby utanför Västerås i Västmanland.

SVEN-OLOF ANDERSSON

Järnsparv (*Prunella modularis*). Arten har konstaterats häcka i Nora s:n i Uppland; 1951 1 bofynd, 1952 2 bofynd och 1953 1 bofynd.

HENRIK JOHANSSON

Den 28.6.1953 påträffade jag i Rosendal inom Norbergs köping i norra Västmanland ett bo, innehållande fem två å tre dygn gamla ungar.

SVEN CARLSON

Strömstare (*Cinclus cinclus*). Ett par häckade våren 1953 i Romelanda s:n i Bohuslän.

MATS CARLSSON, ROLAND BÖRJESON

Biätare (*Merops apiaster*). Den 7.8.1953 vid pass kl. 11, då jag bedrev fågelstudier i den stora grusgropen vid Malöga i Trollhättan, hördes plötsligt ett för mig okänt läte från luften, liknande en sädesärlas men mycket högre och skarpare. Strax därpå kom en biätare och flög ett par gånger omkring över gropen, ganska hastigt likt tornsvalan. Jag fick in den i kikaren flera gånger, varvid jag omedelbart fäste mig vid den långa stjärten och den vackra grönbå färgen. Tyvärr hade jag ej tid att följa fågeln, då den flög från gropen och slog ned på ett fält.

FRITZ O. BORG

Blåkråka (*Coracias garrulus*). Ett ex. uppehöll sig den 31.5.1953 i närheten av Vedhamn, Ingarö (öster om Saltsjöbaden).

NILS LARSSON

K u n g s f i s k a r e (*Alcedo atthis*). 1952 hade meddelande ingått att arten skulle häcka vid en å i södra Dalarna, och detta kunde jag bekräfta den 6.5. Boet var grävt i mjålan, omkring 1,5 m från marken i en under våren genom jordflytning vid tjällossningen bildad mjålabrant. Båda fåglarna observerades. Även 1953 häckade arten i södra Dalarna (se ELIS DAHLGREN i VF 13, p. 194).

HARALD FRENDRIN

V i t r y g g i g h ä c k s p e t t (*Dendrocopos leucotos*). Häckade 1952 i en al i Nora s:n i Uppland. 5 ägg den 5.5.

HENRIK JOHANSSON

M e l l a n s p e t t (*Dendrocopos medius*). En hona infångades och ringmärktes den 14.8.1953 på Onsalahalvön, Vallda s:n i Halland.

BERTIL ANVÉN

S u m m a r i e s :

1. Coal-tits (*Parus ater*) and Wheatears (*Oenanthe oenanthe*) on migration at Falsterbo. On September 21, 1953, a calm day with fog in the morning and later on, after mild breeze from SSE, rising temperature and very good visibility, among other migrants 400 coal-tits were noted flying out at Falsterbo Bird Station. When leaving the Swedish coast the tits used up-winds at the wind-exposed sunny side of the light-house garden to get height before flying out over the sea. The migration of this irruption bird was greatly favoured on this day by the weather conditions mentioned. — About 30 wheatears also left the station in the morning and disappeared over the sea. Probably the early morning fog had the effect of a prolonged night and the calmness of the air may also have been stimulating for night migrants like the wheatear.

2. Two records of Scarlet Grosbeak (*Carpodacus erythrinus*) in central Sweden in 1954. On June 6, 1954, a singing male was observed on a small island in Söderfjärden, a creek of Lake Mälaren; on June 18, 1954, another was heard at Rättvik in the province of Dalarna (Dalecarlia). Both of the birds were males in immature plumage.

3. River-Warbler (*Locustella fluviatilis*) observed in southwestern Sweden in 1954. A singing individual kept in a swampy alder grove with *Filipendula*, *Carex*, *Iris*, and scattered *Phragmites* at Kvibille in the province of Halland from May 27 to June 10, 1954. Seventh record from Sweden.

4. Greenish Warbler (*Phylloscopus trochiloides*) on St. Karlsö at Gotland. Two individuals of this species were noted on the little island of St. Karlsö in the Baltic on May 31 (not on June 29) and one on June 30, 1954 (cf. VF 13, 1954, p. 242).

5. Bird notes from north-eastern Sweden. *I. a.* northerly records of *Corvus frugilegus* at Umeå in Västerbotten on March 23, 1953, and *Ardea cinerea* on August 6—15, 1953, at Nordmaling in Ångermanland. A male *Somateria spectabilis* together with common eiders on May 10, 1953, at Nordmaling in Ångermanland (only 40—50 records from Sweden).

6. Marsh-Warbler (*Acrocephalus palustris*) breeding at Gothenburg. A nest of *Acrocephalus palustris* was found at Gothenburg on June 16, 1954—the northernmost breeding record in Sweden.

7. **Bird notes from Västmanland (central Sweden) in 1953.** A male *Oriolus oriolus* for some time stayed in the vicinity of Hallstahammar; three male specimens of *Locustella naevia* in the surroundings of Västerås, one of which was seen together with a female under circumstances indicating breeding (records of breeding grasshopper-warblers are very rare in Sweden); two specimens of *Porzana pusilla* in Asköviken, a creek of Lake Mälaren, from June 10 to July 1 (the sixth record hitherto known from Sweden); *Carduelis flavirostris* has been stated as a regular migrant through and wintering species in the province.

8. **Waders on thermic flight.** A flock of five greenshanks (*Tringa nebularia*) and one wood-sandpiper (*T. glareola*) were observed soaring and rising on thermal air-currents and reached in that manner a height of about 400 metres.

9. **Great Skua (*Stercorarius skua*) at Trollhättan.** In December, 1954, an individual of this species was observed among the wintering herring-gulls at Trollhättan south of Lake Vänern. Probably this inland appearance was a result of wind-drift. About 15 records are known from Sweden.

10. **Short notes.** *I. a.* a record of *Muscicapa albicollis* on migration in eastern Småland, breeding *Turdus musicus* at Nässjö, wintering *Turdus merula* at Umeå, northern Sweden, and occasional records of *Merops apiaster* and *Coracias garrulus* at Trollhättan and east of Stockholm.

Litteratur

F. W. BRAESTRUP: *Fuglenes Verden*. Hans Reitzels Forlag, København 1953. 111 textsid., 12 planschsid. Pris: häftad 21: 50, inb. 32: 50 d. kr.

Kunskapen om fåglarna och deras livsyttringar har utvidgats och fördjupats i snabb takt under de senaste decennierna, ett förhållande som inte tycks ha medfört att ämnet blivit svårare att framställa i populärvetenskaplig form, snarare tvärtom. Vad beträffar de nordiska länderna har t. ex. under de allra senaste åren populära översikter skrivits i Sverige (en rad uppsatser i verket *Svenska Djur, Fåglarna*, 1951), i Finland (G. BERGMAN, *Fåglarnas Liv*, 1952) och härmed kan anmälas ett bidrag från Danmark i samma ämne. Till dispositionen påminner detta om BERGMANS bok med kapitel om häckningsbiologi, sociala förhållanden, flyttning, o. s. v., men BRAESTRUP presenterar stoffet i en åtskilligt elegantare och mera underhållande form. Dock är hans framställning, för att fortsätta jämförelsen, inte lika tätt packad med fakta. Det finns ganska gott om utmärkta illustrationer, men det är synd, att de flesta fotografierna och bilderna är gamla bekanta, som man sett tidigare i andra sammanhang. Förf. har faktiskt lyckats hålla framställningen lättbegriplig och fängslande från pärm till pärm — han har förvisso nått långt i det populärvetenskapliga författarskapets svåra konst! Boken kommer säkert att hos oss liksom i Danmark finna många läsare bland ornitologer och allmänintresserade naturvänner.

A. E.

ALAN DAVIDSON: *A Bird Watcher in Scandinavia*. Some observations of the rarer British visitors in their native haunts. With photographs by ARTHUR CHRISTIANSEN. Chapman & Hall, London 1954. 208 textsid., 33 planschsid. Pris 21 sh.

Den engelske ornitologen ALAN DAVIDSON är speciellt intresserad av vadarfågel. I samband med några års vistelse i Köpenhamn användes tillgänglig tid till exkursioner i de nordiska länderna, från de danska fågellokalerna i söder till ishavskusten i norr, varvid besöken i vårt land gällde det sydsvenska höglandet. Huvudsyftet med utfärderna var, vid sidan av nöjet och avkopplingen, att på häckplatsen studera och finna bon av så många som möjligt av de vadararter, som han lärt känna som m. el. m. sällsynta gäster i England. Mycken möda nedlättes på boletandet, men några mera systematiska studier bedrivs icke. Graden av en exkursions lyckade resultat framställes ofta som direkt proportionell mot antalet funna bon. Den skicklige danske fågelfotografen ARTHUR CHRISTIANSEN var följeslagare på åtskilliga resor, vilket framgår av illustrationsmaterialet. Boken består alltså av en rad exkursionsberättelser, vilka ofta färgas av en humoristisk och frisk syn på strapatser och förtretligheter. Men utfärderna är icke alltid alltför händelserika, och därmed blir framställningen på sina ställen en smula enahanda. För en skandinavisk läsare har boken intet väsentligt ornitologiskt nytt att komma med — önskade uppgifter kan lätt framletas tack vare ett index över arterna — men den är värd att läsas av den som är intresserad av den syn på nordisk fågelmark och i viss utsträckning även befolkning, som en utländsk exkursionsornitologisk eldsjäl kan ha.

A. E.

ROBERT CUSHMAN MURPHY & DEAN AMADON: *Land Birds of America*. McGraw-Hill Book Company, Inc., New York, Toronto, London 1953. 240 sid., 221 fotogr. i färg, 40 i svartvitt. Pris 94 sh.

Föreliggande bok omnämner som »landfåglar» i Nordamerika närmare 400 arter, vilka alla behandlas i texten, ofta dock ganska summariskt. Syftet tycks vara att i presentationen framhålla endast sådana fakta, som den amerikanske ornitologen i första hand sammanbinder med de olika arterna: i regel något kännetecken i fält, någon detalj från häckningen eller vanorna i övrigt samt — tämligen genomgående — en uppgift om frekvens och utbredning. Särskilt i de inledande avsnitten till fågelfamiljerna konstaterar man med tillfredsställelse åtskilliga upplysningar, som tyckas vara skrivna direkt med tanke på europeiska läsare och som ibland ha formen av jämförelser mellan förhållandena på ömse sidor om Atlanten. Som exempel härpå kan nämnas att i båda världsdelarna finnas fåglar, som i dagligt tal kallas flugsnappare. De amerikanska påminna mycket om våra egna både till utseendet och »hållningen» samt dessutom även i sättet att jaga, men trots detta höra de till olika familjer i systematiskt avseende. Ett ganska artrikt släkte av ifrågavarande familj utgör den svåraste stötstenen för den amerikanske fågelskådaren vid artbestämning i fält — under sträcket, då fåglarna äro tystlåtna, lär det ofta vara en fullständigt hopplös uppgift att sätta namn på dem — medan däremot de talrika arterna i den familj i Nya Världen som där benämnes »sångare» oftast ha kontrastrika dräkter med färggranna inslag.

Bokens utan tvekan tyngst vägande avsnitt utgöres av en rik samling illustrationer. Denna består till största delen av makalöst praktfulla färgfotografier, vilka i ett stort antal fall säkerligen stå på den absoluta toppen av vad som för närvarande kan presenteras! Betydligt över hälften av alla omnämnda arter finns med på färgfoto, vilket vittnar om en livlig aktivitet i Nordamerika på fågelfotograferingens område. Drygt ett 30-tal fotografier ha lämnat bidrag. Den i särklass oftast företrädde fotografen är ELIOT PORTER, som även skrivit ett litet kapitel med allmänna synpunkter på den verksamhet han tydligen behärskar till mästerskap.

»Land Birds of America» varken är eller är menat som ett uppslagsverk eller en handledning vid fågelbestämning. Härför är texten alltför knapphändig, vilken brist icke kan uppvägas av ett aldrig så förstklassigt bildmaterial. Boken kan närmast karakteriseras som ett populärt upplagt informationsverk om amerikanskt fågelliv (begränsningen till den något egendomliga kategorien »landfåglar» har måhända betingats av tillgången på goda bilder) och fyller som sådant mycket väl sin uppgift. Den som har inga eller endast mycket dunkla begrepp om Nordamerikas fågelvärld kan knappast erhålla en preliminär insikt i ämnet på angenämare sätt än att studera denna utomordentligt vackra och påkostade bok.

A. E.

Natur i Ångermanland och Medelpad. Under redaktion av OLOF ELOFSON & KAI CURRY-LINDAHL. Svensk Natur, Stockholm 1953. 392 sid. Pris häft. 46: —, inb. 56: —, halvfr. b. 72: — kronor.

Natur i Dalsland. Under redaktion av NILS-GERHARD KARVIK & KAI CURRY-LINDAHL. Svensk Natur, Stockholm 1953. 287 sid. Pris häft. 42: —, inb. 52: —, halvfr. b. 68: — kronor.

Natur i Värmland. Under redaktion av NILS H. MAGNUSSON & KAI CURRY-LINDAHL. Svensk Natur, Stockholm 1954. 377 sid. Pris häft. 46: —, inb. 56: —, halvfr. b. 70: — kronor.

Bokförlaget Svensk Naturs serie av landskapsböcker går sakta men säkert mot sin fullbordan. Nu föreligga 16 volymer behandlande 18 landskap. De tre senast utkomna ansluta sig väl till de tidigare i fråga om förnämligt utförande. En lätt förändring av typografien har gjort böckerna ännu vackrare än tidigare och i den sista, Värmlandsboken, finnas — utom de talrika bilderna i svart-vitt — även ett par färgplanscher. Som vanligt måste vi här av utrymmesskäl väsentligen inskränka anmälan av böckernas innehåll till de m. el. m. ornitologiska bidragen och sådana är det gott om. Det må även erinras om att tre av de fyra nu aktuella utgivarna äro ornitologer.

I boken om Ångermanland och Medelpad ger EINAR EDSTRÖM en översikt av de jaktbara djurens förekomst. Bl. a. säges dalripan ha minskat oroväckande under senare år och berguven finnes nu endast ytterst sparsamt. CURRY-LINDAHL skildrar gråspetten, som har ett utbredningscentrum i dessa trakter även om tecken tyda på att den gått tillbaka samtidigt som gröngölingen ökat. MATTS HOLMER anger grön-sångaren som vanlig i Sollefteåtrakten, och bland andra sydliga arter har kattugglan visat ökning sedan slutet av 1930-talet. C. EMSING skildrar Bonden och dess sill-grisslor och tordmular utanför Nordmalingskusten. Antalet häckande par av den förstnämnda arten uppskattas till 15. Den numera landfasta Kronön i samma trakt behandlas sakkunnigt av A. BUCHT. Mosnäppan har här sin sydligaste häckplats vid svenska kusten och grågåsen har också sin hemvist här. E. BARTLER omnämner

häckning av skäggdopping på ett par lokaler kring Örnköldsvik. Tofsvipa och skrattmås äro ett par andra nyinkomna sydliga element. Koltrasten har ökat och ses på vintrarna även inne i staden. Medelpads kustland behandlas av O. ELOFSON, som i en mycket värdefull uppsats betonar särskilt traktens karaktär av övergångsområde, där nordliga element och sydliga mötas. Författaren berör även de förändringar som kunnat iakttagas under de sista decennierna. Glimtar av fågellivet i Medelpads inre skogsland ger T. ALLEGÅRD. Bl. a. omtalas en häckning av sädgås.

Dalsland uppvisar, liksom f. ö. även Värmland, många drag av övergångsområde mellan det nordsvenska höglandet och det mera öppna Syd- och Mellansverige. N.-G. KARVIK nämner i sin faunaöversikt bland de sydliga häckfågelarterna t. ex. häger, nötkråka, knölsvan och nötväcka. Rödvingetrast, smålom och knipa företräda, jämte mera tillfälliga häckningar av tretåig hackspett, slaguggla m. fl., de nordliga elementen. Rödvingetrasten häckar här ofta i snöskatans kolonier — 27 av 50 funna bon lågo på detta sätt. Liksom på flera andra håll har fiskmåsen under de senare decennierna invandrat till skogssjöarna i Dalsland. Havstruten häckar bl. a. vid en av insjöarna längst i väster sedan 50 år tillbaka. DAG HANNERZ berättar om ljungpiparen på Tingvalla mosse och dess uppträdande som åkerfågel även under häckningstiden. Från Valbo härad anger VIKING OLSSON koltrasten som en verklig karaktärsart för Kroppefjälls bergsbranter. Boet lägger också denna art här gärna på ringtrastmanér på någon klipphylla. — Ornitologiska bidrag ha även lämnats av ALGOT GUSTAFSSON, INGEMAR LANDIN och OSCAR WIKSTRÖM.

I Värmlandsboken ger FOLKE PERSSON en god allmän översikt av fågelfaunan och denna behandlas även av ett flertal andra ornitologer. E. ROSENBERG skildrar Kilsviken och dess fågelrika omgivning — artantalet häckande sjö- och vadarefåglar är här större än i och vid något annat syd- eller mellansvenskt vatten! RUDOLF SÖDERBERG har tagit Lurö skärgård på sin lott. Vänerns marina fåglar, roskarlen och strandskatan i främsta rummet, behandlas av EVERT NYQVIST. Roskarlen häckade första gången 1935 medan strandskatan sedan länge varit känd från Lurö skärgård; hon konstaterades häcka vid sjöns norra del först 1950. Den ur fågelsynpunkt ganska okända, nordligaste delen av landskapet presenteras av Bo ÖSTERLÖF, som utom slaguggla och vitryggad hackspett noterat häckande dalripor, lavskrikor, hökugglor och tretåiga hackspettar. — Ur fågelsynpunkt värdefulla bidrag ha även lämnats av H. FOOGDE, T. GARDELL, D. HANNERZ, L. HOLMBERG, H. NEDIN, N.-M. NILSSON, G. SAMUELSSON, F. STOLPE m. fl.

De tre naturböckerna innehålla liksom sina föregångare i serien skildringar av djur- och växtvärld, av geologi, topografi och klimat, vilka tillsammans ge en genomgående mycket god bild av de enskilda landskapen såsom helheter. Varje vän av svensk natur har här en rik källa att ösa ur.

GUNNAR OTTERLIND

KAI CURRY-LINDAHL: Tropiska fjäll. Hugo Gebers förlag, Stockholm 1953. 280 sid., rikt ill. Pris häft. 18: 50, inb. 25: — kr.

I denna bok berättar Skansen-intendenten CURRY-LINDAHL om sin forskningsfärd till höglandet i det inre av Belgiska Kongo. Syftet med undersökningarna var bl. a. att närmare studera en del nordiska fågelarters uppträdande i vinterkvarteren och deras uppbrott mot norr. Resultatet av detta arbete har författaren dock sparat för vetenskapliga publikationer. Här skildrar han främst den afrikanska djur- och växt.

världen sådan han mötte den. En och annan glimt får man dock även av de nordiska vintergästerna. Såsom reseskildring hör boken utan tvekan till de allra bästa som utkommit under senare år.

G. O.

Föreningsnotiser

Medlemsmatrikeln

Den av SOF utgivna medlemsmatrikeln föreligger nu och kan rekvideras mot insättande av kr 1:25 på SOF:s postgiro 19 94 99, Stockholm.

Från föreningens lokala verksamhet

N y a o m b u d. — Styrelsen för SOF har nyligen utsett ytterligare tre ombud. Dessa äro läroverksadjunkten GÖTE NYHLÉN, Avesta, för södra Dalarna, läroverksadjunkten VIKING OLSSON, Valdemarsvik, tills vidare för Valdemarsvik med omnejd (Hammarkinds och Norra Tjusts härad) och fil. kand. BERTIL J. O. WAHLIN, Malmslätt, tills vidare för Linköping med omnejd.

BHG

Verksamheten i Sundsvallstrakten våren 1954. — Våren var sen, och snön låg ställvis ännu knädjup i skogarna, när de 55 deltagarna i den första exkursionen tidigt på morgonen den 2 maj vandrade den »klassiska» rundan kring Skrängstasjön och Mingen. Det snålbläste, och småfåglarna voro tysta. I vakarna i den förra sjön lågo stora andflockar, och fiskgjusen demonstrerade sitt fiskafänge. En ljusblå kärnhökane studerades ivrigt av deltagarna. På iskanten stodo rastande storspovflockar, en om fyrtioalet fåglar. Sammanlagt iakttogos 33 arter.

Vårens andra exkursion ägde rum på morgonen den 14 maj och hade samlat ett fyrtiotal intresserade. Studieobjekt var tättingfaunan på Norra Stadsberget. En tredje utannonserad exkursion måste inställas, då det rädde en högst otjänlig väderlek, och någon mer officiell utfärd medhanns ej på grund av exkursionsledarens bortresa.

OLOF ELOFSON

Exkursionen till Krankesjön, Sövde och Falsterbo den 14—16 maj 1954. — F. f. g. sedan dess tillkomst anordnade lokalavdelningen i Göteborg en flerdagarexkursion. Skåne-ornitologernas marker var målet och de motsvarade helt våra förväntningar och litet till. — Den magnifika upptakten vid Krankesjön vid tretiden på morgonen dominerades helt av näktergalarnas slag, men allt eftersom dimmorna lättade kunde vi urskilja alla strandängarnas häckfåglar plus en del sträckare, t. ex. skogssnäppa, grönbena och brushane. Över det av gryningsljuset rosafärgade vattnet svepte svarttärnorna tornsvalesnabbt. Det första rovfågelslika visade sig vara en gök, men sedan kom i snabb följd tornfalk, ormråk, ängshök och en stund senare även en brun kärnhökane. Sedan dop-

pingarna, änderna och vitfågeln »benats upp», skulle vi just lämna platsen, då en flock prutgäss i en praktfull båge kom farande rätt emot oss över sjön. Det måste ha varit ett drygt hundratal fåglar. — Övernattning skedde på Snogeholms slott, i vars grannskap småfågelkören var praktfull. I en vik av Sövedsjön kunde vi bland sävsångarna även höra en trastsångares kraftfulla stämma, ja han t. o. m. visade sin habitus långa stunder. Över bokskogens ljusa grönska svävade gladorna, vars bo vi gick på helt oförvällat. En ormvråk med en dinglande orm i klorna kunde också noteras. — Kustängarna vid Vellinge med mosnäppor, ljungpipare och skärfläckor studerades under disiga morgontimmar, men det klarnade under besöket vid Falsterbo fågelstation. Ute på Falsterboudden syntes fältpiplärkan och mörkhuvade nordiska gulärlor sida vid sida och längs strandlinjen svepte silvertärna, småtärna och kentska tärnor. Före hemfärden hann vi också med ett besök ute på Skanörs flak, där svartbent strandpipare löpte undan, stannade och lekte fixeringsbild med exkursionsdeltagarna.

G. G.

Verksamheten i Göteborg hösten 1954. — Under Göteborgsavdelningens höstexkursion den 5 september besöktes Getterön och Morups Tånge. Starten gick i hållande regn, men vädret bättrade sig under dagens lopp. Ingeniör O. F. REUTERWALL demonstrerade fåglarna vid Getterön och skildrade årets fågelhändelser på denna lokal. Rikt tillfälle gavs att studera rovfåglar av olika slag, särskilt brun kärrhök och pilgrimsfalk. Ljungpipare och en del andra vadarearter hörde också till de mera uppmärksammade iakttagelserna. Vid Morups Tånge ägnades större delen av tiden som alltid åt snäppor och pipare på tångbankarna. Kust-, spov-, små- och kärnsnäppor noterades och bland dem även ett halvt dussin sandlöpare. En ensam roskari höll också till här. —

Vid lokalavdelningens sammanträde den 18 november, som hölls på Arbetareföreningens högtidssal, talade Skansen-intendenten K. CURRY-LINDAHL om sin forskningsresa i Belgiska Kongo. »Bland nordiska och tropiska fåglar i Kongo» var föredragets titel. Det illustrerades med ett stort antal vackra färgbilder, varjämte åhörarna på närhåll fingo studera skinn av de mest karakteristiska fåglarna. Föredraget åhördes med spånt intresse och alla voro eniga om att det var en mycket givande afton.

G. O.

Verksamheten i Kalmar hösten 1954. — Kalmaravdelningen inledde höstens verksamhet traditionsenligt med Ottenby-utflykten. På morgonen den 5 sept. startade ett 60-tal förhoppningsfulla medlemmar från Kalmar med Ölands södra udde som mål. Vid framkomsten låg emellertid tjockan vit som mjölk, varför dagens fågelstudier oerhört försvårades. Trots detta fingo vi tillfälle att beskåda det andra ex. i Sverige av *Lanius senator*, den rödhuvade törnskatan, som första gången dök upp i Sverige i maj 1952, även då vid Ottenby. Bland andra arter kan även förtjäna omnämnas: myrspov och rödspov, svartsnäppa, brun kärrhök, 2 st. bruna glador, ävensom en stor tranflock (ca 100 ex.), som på hemvägen iaktogs strax söder om Kastlösa. Som exkursionsledare fungerade SVEN MÅHLÉN och ÅKE PERSSON, vid Ottenby biträdda av tjänstgörande ornitologen WAHLSTEDT. På hemresan gav vidare GÖSTA VULT VON STEIJERN många och intressanta upplysningar om öländsk natur och kultur med små historiska och etymologiska inslag.

Den 17 sept. gästades föreningen av fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Stockholm, som vid ett sammanträde å läroverket talade om »Ringmärkning av fåglar». Ett 50-tal medlemmar lyssnade uppmärksamt till hans högtintressanta behandling av ämnet. Efter föredragets slut visades en vacker färgfilm kallad »Fågelvassar».

Den 24 okt. anordnades en cykelutflykt till Värnsås, 7 å 8 km norr om staden. Ett 30-tal medlemmar deltog i ekskursionen. Tillgången på fågel var dock ganska ringa, om ock ett 30-tal olika arter kunde noteras. Ledare var GÖSTA CHRISTIANSSON.

På höstens sista sammanträde å Teaterkällaren den 16 nov. talade folkskollärare ELVING WELANDER sakkunnigt och intressant om »Fåglarnas bobygge och ägg». I anslutning till föredraget togs upp en diskussion om äggsamlade som utmynnade i att lokalföreningen genom stadens lärarekårer skall söka nå ungdomen med en allvarlig maning att låta fåglarnas ägg och bo vara i fred under häckningstiden. Här- efter visades tvenne vackra färgfilmer, »Lilla Karlsö» och »Tärnskär». Sammanträdet avslutades med ett gemytligt tesamkväm.

EDN

Upprop

Iakttagelser av tallbitar i södra och mellersta Sverige under sistlidna höst och vinter, vilka icke redan inrapporterats till VF, torde meddelas fil. stud. GUNNAR MARKGREN, St. Tvärgat. 13, Lund. Även äldre opublicerade uppgifter rörande denna art äro av intresse.

Smalnäbbade nötkräkor ha under hösten 1954 invasionsartat upp- trätt i Sverige. Meddelanden om nötkräkor, som visat sig på ovanliga lokaler eller varit extremt orädda eller av annan anledning kunna misstänkas ha varit av den smalnäbbade rasen och icke redan rapporterats till Vår Fågelvärld, mottagas tacksamt av tandläkare P. O. SWANBERG, Skaraborgsg. 9, Skara, som kommer att sammanställa det inkomna materialet. Notiser rörande fåglarnas sätt att uppträda, säkra iakttagelser rörande föda, ev. fotografier äro önskvärda. Av särskilt intresse äro uppgifter om var tillvaratagna beläggsexemplar finnas tillgängliga samt vissa mått hos dessa. De önskade måttuppgifterna äro följande: 1) näbblängd från fjäder- fästet i pannan till näbbspetsen, 2) näbbhöjd vinkelrätt mot näbbspringan och ut- med en linje dragen genom näsöppningens framkant, 3) vinglängd, 4) bredden av det vita stjärtbandet, mått utmed fjäderspolen på yttersta stjärtpenan.

Angående svarttärnan har den engelske ornitologen R. F. DICKENS, 8. Marlborough Gardens, Leeds 2, efterfrågat uppgifter om den svenska stammens ankomst våren 1954, och om något ovanligt antal fåglar av denna art iakttagits under flyttnings- eller häckningstid nämnda år. I början av maj noterades ett stort antal svarttärnor i Storbritannien där arten numera är utgången som regelbunden häckfågel. Uppgifter kunna sändas direkt till ovanstående adress eller till red. av VF.

Opublicerade iakttagelser av ringtrasten under häckningstid söder om fjälltrakterna efterlysas av red. för VF. Fågelintresserade i Bohuslän och norra Halland uppmanas att särskilt ha sin uppmärksamhet på denna art. Även iakt- tagelser under flyttningsstiden äro av intresse.

Uppgifter rörande övervintrande bergfinkar under vintern 1954—55 önskas av fil. mag. TORSTEN MALMBERG, Zool. Inst., Lund.

Stor utvandring i höst? — Hösten 1955 bör, om undertecknads hypotes om orsaken till invasioner är riktig, ge en ovanligt individrik utvandring av flera skandinaviska fåglar, som har frö av fleråriga växter i sin diet. Hösten bör bli en motsvarighet till den som inträffade 1943 och 1949 och ge ovanligt höga sträckssiffror, resp. intensiva sträckförsök för några av följande arter: skata, nötkråka, nötskrika, grönfink, hämpling, grön- och gråsiska, domherre, möjligen korsnäbb, gul- och gråsparv, pilfink, talgoxe, blåmes, möjligen andra mesar, större hackspett och möjligen andra spettar samt duvor.

Meningen med dessa rader är att stimulera till studier av ovanstående arters antal och beteenden i vår, sommar och höst. Hittills har ju både utvandringar från och invasioner till vårt land studerats a posteriori, dvs man har måst söka rekonstruera förspelet till ett förlopp, som redan befann sig i sin final då det upptäcktes.

Big emigration in autumn 1955? — Awaiting an unusual emigration of some Corvids, Fringillids and tits in autumn 1955, the writer makes a plea for study of population size and growing migration tendency of the species mentioned.

Bromma den 4 februari 1955

GUNNAR SVÄRDSON

Fågelstationerna

Ansökningar om tjänstgöring som observatör eller ringmärkare vid Ottenby fågelstation skola innevarande år sändas till Kontorschef ARNE ORVELIUS, Stenhammarsvägen 31, Bromma. — Alla som ha för avsikt att tillfälligt inkvartera sig i stationsbyggnaden böra i god tid göra anmälan därom under ovanstående adress. Bäddplatsantalet är tyvärr starkt begränsat. För tillträde till stationsområdet erfordrerligt passerkort, utfärdat av marindistriktschefen, sökes genom föreningens försorg.

Ansökningar om tjänstgöring vid Falsterbo fågelstation böra sändas till Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund.

To our members abroad

To ensure the delivery of the subsequent numbers of *Vår Fågelvärld*, our members abroad (except in Denmark, Finland, and Norway) are kindly requested to remit the subscription (10 Swed. Crowns) for 1955, by cheque, payable to Sveriges Ornitologiska Förening. Box 190 81, Stockholm 19, Sweden.

THE DISTRIBUTOR

V F 14: 1 tryckt den 24.3.1955

Medlemskap i
Dansk Ornithologisk Forening
och
Ornitologiska Föreningen i Finland

erhålls genom att insätta 12 resp. 7 sv. kronor
på SOF:s postgirokonto 19 94 99. Anteckna på
kupongen vad beloppet avser! Medlemmar i
dessa föreningar erhålla utan extra kostnad

Dansk Ornithologisk Forenings
Tidsskrift

resp.

Ornis Fennica

Stöd grannlandsföreningarna till fromma för det ornitologiska samarbetet!

Ny upplaga av

FÖRTECKNING

över

SVERIGES FÅGLAR

Utgiven av

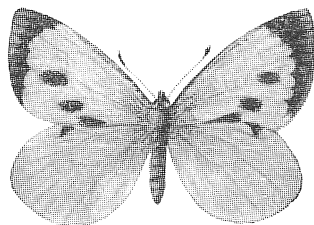
Sveriges Ornitologiska Förening

Den tredje utökade och moderniserade upplagan av SOF:s
fågelförteckning är nu utkommen. Tillhör alla fågelintresse-
rades standardutrustning!

Pris 7:50

SVENSK NATUR

*Nu är tiden inne
för strövtåg i naturen
med*

NATURBÖCKERNA I FÄRG

Bengt-Olof Landin

INSEKTER I FÄRG

»Kan rekommenderas åt varje naturvän. Underhållande och instruktiv.»

Sydsvenska Dagbl.

7: 75, inb. 9: 75

Lorentz Bolin —

Lennart O. A. von Post

FLORAN I FÄRG

»Man ville önska att den hamnade i fickan på var svensk, som strövar omkring i markerna.»

Knut Hagberg i Sv D

6: 75, inb. 9: 75

Sigfrid Durango

FÅGLARNA I FÄRG

»Det är roligt att oreserverat kunna berömma en bok...»

Knut Hagberg i Sv D

11: 75, inb. 13: 85

Kai Curry-Lindahl

FISKARNA I FÄRG

»Den nye intendenten på Skansen har utfört ett förnämligt och samvetsgrant arbete.»

S. Durango i Folkskoll. Tidn.

8: 75, inb. 11: —

Tore Linell

NYTTOVÄXTER I FÄRG

Med text av Tore Linnell och Nils Hylander

Utkommer i april

11: 75, inb. 13: 75

»Almqvist & Wiksells förträffliga, prisbilliga, händiga och praktiska serie av biologiska fackböcker.»

Knut Hagberg i Sv D

ALMQVIST & WIKSELL